

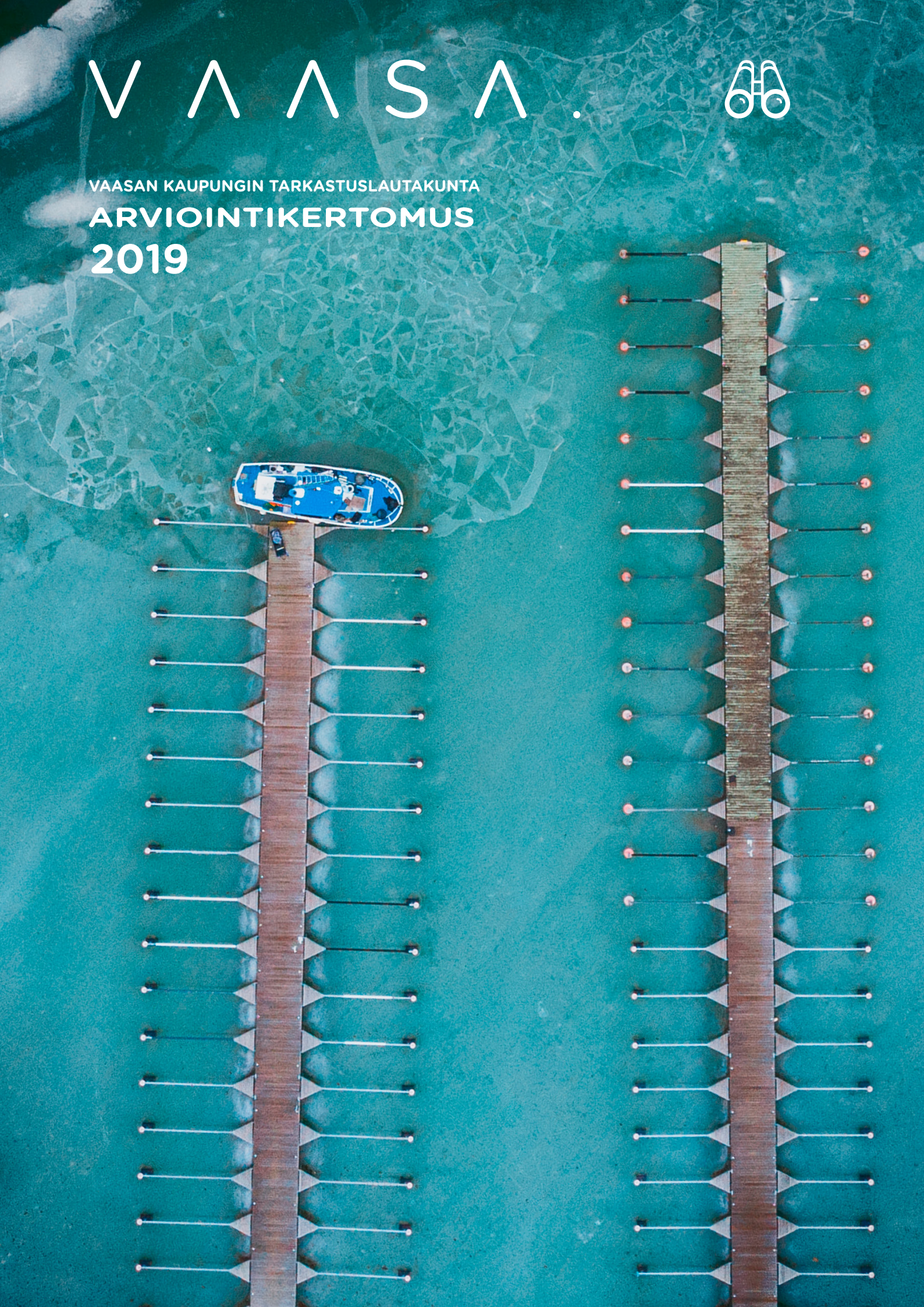
V A A S A .

VAASAN KAUPUNGIN TARKASTUSLAUTAKUNTA

ARVIOINTIKERTOMUS

2019

***Vaasan kaupungin tarkastuslautakunta. Edessä istumassa tarkastuslautakunnan pj Heimo Hokkanen ja tarkastusjohtaja Matti Rosvall. Takana vasemmalta: Marko Lähdesniemi, Christian Pundars, Mikael Ö, Maria Storgård, Piia Yli-Heikkuri, Mauri JV. Öljymäki, Anne Rintamäki, Alexandra Saarinen ja tarkastus-
sihteeri Pirkko-Liisa Ala-Karjanmaa.***

Vaasan kaupungin arviointikertomus 2019

Julkaisija: Vaasan kaupunki, tarkastuslautakunta

Kuvat:	Kansikuva:	Vaasan kaupungin kuvapankki / Mikael Matikainen
	Sivu 4:	Vaasan kaupungin kuvapankki / Esa Siltaloppi
	Sivu 15:	AdobeStock_147211761.jpg / Framestock
	Sivu 19:	AdobeStock_226617753.jpeg / adam88xx
	Sivu 30:	AdobeStock_326553986.jpeg / sewcream
	Sivu 35:	AdobeStock_319740759.jpg / Андрей Яланский
	Sivu 39:	AdobeStock_319058007.jpeg / Monster Ztudio

Taitto: Vaasan kaupunki, tarkastusyksikkö
 Issuu-käännös: Vaasan kaupunki, graafiset palvelut

Sisällysluettelo

1. Puheenjohtajan katsaus	3
2. Tarkastuslautakunta - toiminnan suunnittelu ja toimintatavat	4
3. Vaasan kaupungin strategia ja tavoitteiden arviointi	7
3.1. Strategia - toimeenpano ja taloudellinen liikkumavara	7
3.2. Valtuuston asettamien sitovien tavoitteiden toteuma 2019	8
Yhteenveto	11
4. Hiilineutraali Vaasa 2035	12
4.1. Toimeenpano ja seuranta	12
4.2. Tavoitteet	13
Tulevaisuuden energia	14
Toimintatapojen kehittäminen	15
Tulokset	16
Yhteenveto	18
5. Kilpailukykyinen yhdyskuntarakenne	20
5.1. Liikkeen edistäminen	20
5.2. Kaavoitus ja rakentaminen	22
5.3. Vesihuollon erityiskysymyksiä	24
Kurikan pohjavesihanke	25
Jätevesiviemäriverkoston toiminta-alue ja liittyminen	26
Haja-asustusalueiden jätevesi	29
5.4. Innovatiiviset julkiset hankinnat	31
Yhteenveto	32
6. Talouden tasapaino	34
6.1. Talouden tila kaupunkikonsernissa	34
6.2. Talouden tasapainottaminen - ohjelma ja sen toteutuminen	38
Yhteenveto	40
7. Arviointikertomusten käsittely ja vaikuttavuus	42

Arviointikertomuksessa on käytetty seuraavia symboleja kuvaamaan suoritettua arviointia:

Asia/ tavoite on edistynyt hyvin ja/ tai siitä on positiivisia vaikutuksia

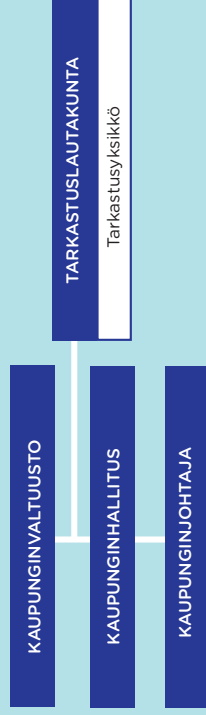

Asia/ tavoite ei ole edistynyt ja/ tai siitä on negatiivisia vaikutuksia

Asiaa voidaan kehittää/ tavoitteen saavuttamista voidaan edistää

Vaasan kaupungin organisaatio

SIVISTYSTOIMI
Varhaiskasvatus
Perusopetus
Vaasan lyseon lukio
Vasa gymnasium & Vasa svenska aftonläroverk
Vamia
Vaasan kaupungin opistot
Liikuntapalvelut
Nuorisopalvelut
Kulttuuri- ja kirjastopalvelut
Vaasan kaupungin museot
Vaasan kaupunginteatteri
Vaasan kaupunginorkesteri

SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMI
Koti- ja laitostoito
Sosiaalityö ja perhepalvelut
Terveyspalvelut
Yhteistoiminta-alue Laihia

KONSERNIOHJAUS
Konserninhallinto
Vähänkyrön aluehallinto

TEKNINEN TOIMI
Kaavoitus*
Kiinteistötoimi
Kuntatekniikka
Rakennusvalvonta
Ympäristötoimi
Vaasan seudun jäteautakunta

LIIKELAITOKSET
Vaasan Alueyöterveys
Vaasan Talotoimi
Vaasan Vesi
Pohjanmaan pelastuslaitos

* Konserniohjaus

V A A S A .

1. Puheenjohtajan katsaus

Valoa pimenevässä tunnelissa

Vaasan kaupunki on painiskellut suuren alijäämänsä kanssa tarkasteluvuoden aikana. Keinoja on etsitty sekä kissojen että koirien kanssa tilanteen hoitamiseksi. Näyttäisi siltä, että tarvitaan monenlaisia keinoja tilanteesta selviämiseksi. Onneksi vuoden 2019 osalta tilikauden tulos oli myönteisesti plussalla. Tavoite talouden tasapainottamiseksi on kuitenkin karkaamassa, kun uusia ennalta arvaamattomia seikkoja on ilmaantunut maailman taivaalle.

Perustaltaan verotulojen yliarviointi on ollut pidempään ongelmana talousarvioiden laadinnassa. Veroja on nostettu ja erilaisia muitakin kustannuksia on tullut kaupunkilaisten osaksi. Näillä nousuilla ei kuitenkaan ole saatu asiaa järjestykseen. Jatkossa joudutaan ottamaan järeämpiä työkaluja alijäämän aisoihin saattamiseksi. Myönteistä on kuitenkin konsernin tuloksen positiivisuus.

Tavoitteita ja haasteita riittää ja niitä on tässä arviointikertomuksessa pyritty jälleen tarkastelemaan ja arvioimaan. Iso kysymys on myös tavoitteena saavuttaa hiilineutraali kaupunki 2035. Valtuusto muutti vuoden 2019 aikana tavoitetta kireämmäksi 202X ja se, jos mikään, tuntuu epärealistiselta tavoitteelta. Kaupungin omat toimet eivät riitä tuon tavoitteen saavuttamiseen. Vaikka biokaasubussit ajelevat kaupungilla, se ei ratkaise kuitenkaan asiaa. Biokaasun käytön lisäämistä yksityisautoiluun vaikeuttaa Vaasassa tankkauspaiikkojen puute. Ainut tankkauspiste on kaupungin ulkopuolella Stormosenilla Koivulahdessa. Ainut tapa on saavuttaa hiilineutraali tulos ilmastokaupalla, jolla voitaisiin kompensoida erotus tavoitteen ja saavutetun tuloksen osalta.

Erityistä huomioita kiinnitän tapaan, jolla tilintarkastusyhteisön valintaa käsiteltiin Vaasan kaupunginvaltuustossa vuoden 2019 keväällä. Kuntalain hengen mukaisesti kaupungin tilintarkastusyhteisö olisi pitänyt valita myös kaupunkikonsernin yhtiöihin tarkastusta suorittamaan. Tarkastuslautakunnan arvovaltaa horjutettiin valtuustossa erikoisella tavalla. Tarkastuslautakunnan suosituksia olisi ollut hyvä noudattaa, kun kaupunkikonsernin tilintarkastusyhteisöjä valittiin. Näin ei kuitenkaan käynyt.

Huolestuttavaa on myös seikka, ettei tarkasteluhetkellä tarkastuslautakunnalla ei ole käytössään vahvistettua talouden tasapainottamissuunnitelmaa, jonka perusteella vuonna 2020 kyettäisiin kattamaan vuoden 2015 loppuun mennessä syntynyt ja tämän jälkeen kumuloitunut alijäämä.

Heimo Hokkanen Tarkastuslautakunnan pj

Kaupunkikonserniin on perustettu useita yhtiöitä. Näiden yhtiöihin on siirtynyt työväkeä emokaupungista ja näin ollen palkkakustannuksissa on tullut säästöjä, mutta vastaavasti kaupungin ostopalvelut ovat yhtiöiltä nousseet huimasti.

Kaiken kaikkiaan Vaasan kaupungin virkamiehillä ja päättäjillä on näissä vaikeissa olosuhteissa melkoiset haasteet päästä tavoitteisiinsa. Me emme tietenkään ole yksin näissä asioissa, sillä koko maan kuntakenttä on suurissa vaikeuksissa. Joten toivoo sopii, että jotenkin selviydymme eteenpäin ja pimenevässä tunnelissa jossakin vaiheessa alkaa valo kajastaa.

Tarkastuslautakunnan tehtävät (Kuntalaki 121 §):

Valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat.

Arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Arvioida, talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamaton alijäämä.

Huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta.

Valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

Valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

2. Tarkastuslautakunta – toiminnan suunnittelu ja toimintatavat

Tarkastuslautakunta antaa kuntalain mukaisesti valtuustolle vuosittain arviointikertomuksen. Arviointikertomuksessa esitetään tarkastuslautakunnan arviointisuunnitelmassa määrätty arvioinnit ja niiden tulokset. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Vaasan kaupungin tarkastuslautakunnan asema ja kaupungin palveluja tuottava organisaatio on esitetty edellisellä aukeamalla.

Valtuustokaudella 2017-2021 Vaasan kaupungin tarkastuslautakuntaan kuuluu yhdeksän varsinaista jäsentä, joilla kullakin on henkilökohtainen varajäsen.

Varsinaiset jäsenet

Heimo Hokkanen, puheenjohtaja
Anne Rintamäki, varapuheenjohtaja
Christian Pundars
Raimo Rauhala
Alexandra Saarinen
Maria Storgård
Piia Yli-Heikkuri
Mikael Ö
Mauri JV. Öljymäki

Varajäsenet

Hillevi Potoinen
Juhani Rautakoski
Mathias Skytte
Marko Lähdesniemi
Gunlög Ingves
Andreas Back
Johanna Välimaa
Liisa Stolt
Jani Peräsarka

Tarkastuslautakunta on valtuustokauden 2017-2021 ja vuoden 2019 toimintaa suunnitellessaan päättänyt kuntalain hengessä asettaa arvioinnin kohteeksi kaupungin strategian, strategiassa määrätty tavoitteet ja niiden toteuttamisen edellytyksenä olevat käytännön toimenpiteet eli prosessit. Tarkastuslautakunnan valtuustokauden 2017-2021 arvioinnin painopisteet ja arvioinnin kulku on esitetty kuvassa 1. Tarkastuslautakunnan arviointikehikossa vuoden 2019 tarkastelu tarkoittaa valtuustokauden kolmannen toimintavuoden tavoitteiden toteutumisen arviointia.

Vaasan kaupungin talousarviossa vuodelle 2019 on esitetty kaupungin strategiset ja samalla valtuustoon nähden sitovat tavoitteet. Strategian tavoitteiden

kokonaisvaltaisen arvioinnin lisäksi strategisista tavoitteista on vuodelta 2019 valittu arvioitaviksi Hii-lineutraali Vaasa 2035 sekä Kilpailukykyinen yhdyskuntarakenne. Näistä ensimmäinen siksi, että sen toteuttaminen on katsottu kaupunginvaltuuston toimesta keskeiseksi osaksi myös vuodelle 2020 valittua kaupungin strategiaa ja toinen siksi, että se on yksi kaupungin jatkuvan kehittämisen perustekijöistä.

Vaasan kaupungin tulos on ollut alijäämäinen vuodesta 2013 alkaen. Kumulatiivinen tase on ollut alijäämäinen vuoden 2014 tilinpäätöksestä lähtien. Vuoden 2016 alkuun mennessä kertynyt alijäämä tulee vuonna 2015 hyväksytyn kuntalain mukaisesti kattaa vuoden 2020 loppuun mennessä. Tämän johdosta tarkastuslautakunta käsittelee tässä arviointikertomuksessa,

Kuva 1. Vaasan kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikehikko

Kuva 2. Kielin (Saksa) tilintarkastusviraston edustajia vierailulla Vaasassa syksyllä 2019.

yhtäjaksoisesti viidennen kerran, kaupungin talouden tasapainoa ja tasapainotusohjelman riittävyyttä.

Arviointia tehdessään tarkastuslautakunta käyttää hyväkseen vertailutietoja muista kaupungeista, kaupungin omissa järjestelmissä olevaa tietoa, haastatteluja ja kuulemisia, arviointikertomusten johdosta annettuja vastauksia ja tehtyjä päätöksiä sekä lautakuntaa varten erikseen koottua ja laadittua materiaalia. Kuten kuvasta 1 havaitaan, pyritään arvioinnissa valtuustokauden kattavaan toiminnan arviointiin. Tarkastuslautakunnan tavoitteena on, että näin tehty arviointi tuottaa pitkäaikaista lisäarvoa kaupungin päätöksentekoon. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kuntalaissa määritelty kysymys siitä, onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla, voidaan arvioida perustellusti vertaamalla keskenään valtuustokauden tuloksia, niiden suhdetta strategiaan (tavoiteltu lopputulos)

sekä erityisesti Vaasassa talouden tasapainotuksen onnistumista.

Kaupunginhallitus antaa kuntalain mukaisesti kaupunginvaltuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta. Tämän perusteella tässä arviointikertomuksessa esitetyt havainnot eivät ole olleet erillisellä lausuntokierroksella ennen julkaisemistaan. Arviointityössä tarkastuslautakuntaa avustaa tarkastusyksikkö. Vaasan kaupungin lakisääteisenä tilintarkastajana on vuonna 2019 aloittanut KPMG Oy.

3. Vaasan kaupungin strategia ja tavoitteiden arviointi

Vaasan kaupungissa on ollut vuoden 2014 alusta voimassa uusi strategia. Uuden strategian keskeisin ajatus oli muuttuvan maailman ja ympäristön tarpeisiin vastaaminen ketterällä päätöksenteolla. Tämä tarkoitti käytännössä kaupungin keskeisten seurattavien mittareiden määrittämistä ja vuosittaisten toimenpiteiden toteuttamista. Vuodesta 2014 alkaen on talousarviossa esitetty strategias-
sa hyväksytyt toimenpiteet ja mittarit. Kaupungin

keskeisiä seurattavia mittareita uudistettiin toimintavuodelle 2018 ja ovat olleet myös voimassa toimintavuonna 2019. Toimintavuosi 2019 oli strategian viides toimeenpanovuosi.

Vuoden 2019 syksyllä kaupungin strategiaa päivitettiin vuonna 2014 käyttöön otettujen periaatteiden mukaisesti. Vuonna 2019 valmistellut tavoitteet ovat voimassa vuodesta 2020 alkaen.

3.1. Strategia – toimeenpano ja taloudellinen liikkumavara

Tarkastuslautakunta on arvioinut uuden strategian valmistelua ja täytäntöönpanoa arviointikertomuksissaan vuosilta 2013-2018. Keskeiseksi tekijäksi tarkastuslautakunnan tekemässä arvioinnissa on tulosten perusteella muodostunut se, kuinka strategisia tavoitteita toimeenpannaan ja miten niiden vaikutuksia seurataan toimintavuoden aikana. Muut kuin keskeiset seurattavat mittarit ovat viiden vuoden aikana vaihdelleet arvioinnin näkökulmasta paljon.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan kaupungin strategia toteutuu nykymuodossaan suuressa määrin talousarviossa vuosittain määriteltyjen toimenpiteiden kautta. Kehitystä on tapahtunut erityisesti siinä, kuinka toimialat ja lautakunnat vastaavat omissa tavoitteissaan kaupungin strategian asettamiin haasteisiin. Erityisesti vuonna 2019 tässä työssä on onnittu hyvin. Kuten tässä arviointikertomuksessa on esitetty, on esimerkiksi kilpailukykyisen yhdyskuntarakenteen toteuttamiseen liittyvät toimenpiteet löytäneet tiensä lautakuntien tavoitteisiin. Tämän perusteella strategian toteuttamisella on hyvät lähtökohdat.

Tarkastuslautakunta on huomauttanut useina vuosina, vuoden 2014 strategia uudistuksen jälkeen, toimenpiteiden toimeenpanosta ja raportoinnista. Vaikka strategiset tavoitteet on nyt selkeästi jalkautettu jo lautakuntien työhön, on kaupungin johtoryhmätason vastuutuksessa edelleen sellaisia puutteita, jotka vaikuttavat tavoitteiden toimeenpanon kokonaisuordinaatioon. Vuonna 2018 tämä näkyi siinä, että toimialoille oli epäselvää se, kuka tavoitteesta vastasi ja vuonna 2019 kyseessä on ollut enemmänkin siitä, miten eräät toimenpiteet, kuten innovatiivisten julkisten hankintojen kehittäminen, ovat kaupungin keskeisiksi toimenpiteiksi päätyneet ja kuinka niitä on perusteltu. Vastuuhenkilöiden nimeämisessä on kysymys johtamisen ja toimeenpanon lisäksi myös siitä, miten tavoitteita perustellaan ja kuinka niiden kokonaisuutta hoidetaan.

Vuonna 2019 kaupungin keskeisimmäksi tavoitteeksi nousi kaupungin talous ja talouden tasapainottamissuunnitelman tiukka noudattaminen. Talouden tasapainottamisen aloittamisen jälkeen (vuoden 2015 tilinpäätös) on tasapainottamissuunnitelmaa noudatettu tarkastuslautakunnan näkökulmasta hyvin vuosina 2016, 2017 ja 2019. Vuonna 2018 toiminta keskittyi liian suurelta osin mahdollisen kuntaliitoksen valmisteluun. Tämä vaikutti suuresti sekä tiukan talouskurin noudattamiseen että sen valvontaan. Vuoden 2018 tilinpäätöksessä ei raportoitu tasapainottamistoimenpiteiden toteumasta ja tulos yksistään riitti heikentämään esimerkiksi vuonna 2017 tehdyn työn vaikutukset. Vuoden 2019 tilinpäätöksessä tasapainottamissuunnitelman raportointi on hoidettu hyvin.

Talouden ja strategian ongelmaksi on muodostunut tarkastuslautakunnan näkökulmasta se, että kaupungilla ei ole ollut tulorahoituksellaan kykyä vastata vuosina 2009-2010 valmisteltuun sekä vuonna 2011 aloitettuun kaupungin laajamittaiseen kehittämiseen. Kehittäminen näkyi sekä investointien kasvuna että palveluiden laajentamisena. Tasapainottamisohjelmasta huolimatta vuosien 2011-2014 toimenpiteet aiheuttivat sellaisen painolastin kaupungin taloudelle, että vuosien 2015-2019 suurimmaisilla investoinneilla ei ole käytännössä ollut enää mahdollisuuksia toteuttaa kaupungin oman rahoituksen turvin. Tämä siitäkin huolimatta, että vuosien 2015-2019 kasvusuunta oli vahvistettu vuoden 2014 strategian uudistuksessa. Koska resurssivaraa ei ole käytännössä ollut vuoden 2014 jälkeen, ovat viime vuosien tulorahoitusongelmat muun muassa verotulojen alenemisen ja viivästyneiden muodossa yksistään riittäneet kaatamaan kestävän tasapainottamissuunnitelman noudattamisen. Riittävällä varautumisella jopa tasapainottamissuunnitelman toteutusta olisi kyetty suojaamaan.

3.2 Valtuuston asettamien sitovien tavoitteiden toteuma 2019

Vaasan kaupungin talousarviossa on strategian mukaisesti päätetty neljästä osa-alueesta (hyvinvointi, vetovoimaisuus, vahva talous, henkilöstö), joiden toteutumista mitataan mittarien ja toimenpiteiden avulla. Mittarit ovat viimeisten viiden vuoden aikana vaihdelleet maltillisesti, mutta vuoden 2014 periaatteiden mukaisesti toimenpiteet ovat vaihdelleet lähes vuosittain.

Kaupungin strategian toteutumista mitataan keskeisten mittareiden avulla. Vuosina 2016-2017 oli voimassa viisi keskeistä mittaria ja strategian päivityksen jälkeen vuonna 2018 niitä on ollut neljä. Kuvassa 3 on siten esitetty sekä vuosien 2016-2017 ajan voimassaolleen että toimintavuosien 2018-2019 keskeisten mittareiden tulokset. Nämä mittarit sisältyvät myös strategian hyvinvoinnin, vetovoimaisuuden, vahvan talouden ja henkilöstön osa-alueita mittaavien kaikkien mittareiden joukkoon. Toimintavuosi 2018-2019 strategian osa-alueita on toteutettu 35 eri toimenpiteen avulla. Toimenpiteiden tuloksia ja osa-alueiden toteutumista on mitattu yhteensä 21 mittarin avulla.

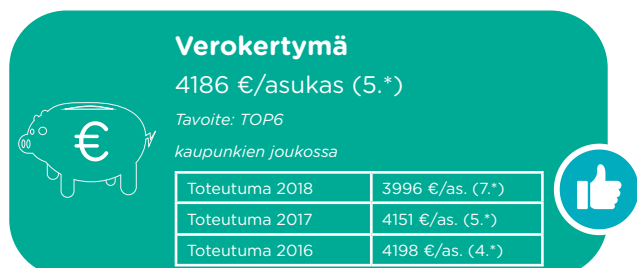
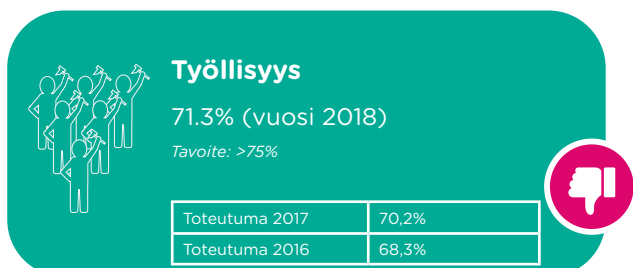
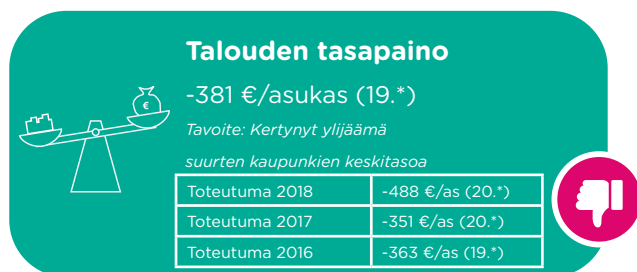
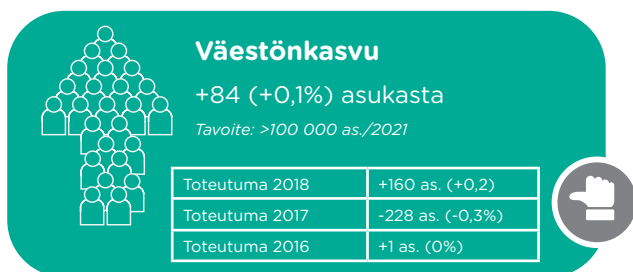
Kuten vuonna 2018, myös vuonna 2019 Vaasan kaupungin keskeisistä mittareista väestönkasvu osoittaa positiivista tulosta. Vuoden 2019 lopussa Vaasassa oli 67 636 asukasta ja se oli maamme 14. suurin kaupunki. Tavoitetaso, yli 100 000 asukkaan kaupunki, määriteltiin jo vuodelle 2018 korkeaksi käynnissä olleiden kuntaliitosneuvotteluiden vuoksi. Kuntaliitos ei toteutunut vuoden 2019 aikana. Vaikka Vaasan kaupungin valtuustokauden 2013-2016 alkuvuosien kasvuvauhtia (noin 650 asukasta/vuosi) ei ole vielä saavutettu, on tulos vuodelta 2019 parempi kuin heikkojen vuosien 2016 ja 2017. Vaasan väestö kasvoi 84 asukkaalla vuoden 2018 tasosta ja kehitys on ollut positiivinen viimeiset kaksi vuotta. On huomattava, että vuoden 2019 lopulla Vaasassa on enemmän asukkaita kuin koskaan ennen. Huippuvuosi 2015 (67 619 asukasta)

on tarkasteluhetkellä ylitetty 17 asukkaalla. Vaasan kaupungin tavoite tuleville vuosille on, että Vaasa tavoittaa 100 000 asukaan tason vuonna 202X.

Työllisyyden taso on noussut useiden heikkojen vuosien jälkeen kuluva valtuustokauden 2017-2021 aikana. Valtuustokauden alussa Vaasan työllisyys oli 68,3 % tasossa, kun se vuonna 2018 oli jo 71,3 %. Viime vuodelle taso on kehittynyt, mutta tarkasteluhetkellä on selvää, että 75 % tavoitetaso on ollut Vaasan kaupungin rakenne huomioiden todellinen haaste. Vuodelle 2020 tämä mittari muutettiin kuvaamaan paremmin kaupungin dynaamisuutta. Vuonna 2020 seurataan työpaikkojen määrän kasvua. Jo tässä vaiheessa tarkastuslautakunta toteaa, että työpaikkojen määrän kasvulle olisi hyvä määrittää tavoitetaso esimerkiksi tulevan valtuustokauden lopulle. Työllisyyden osalta ei tarkasteluhetkellä ole saatavissa toimintavuoden 2019 tietoa.

Talouden onnistumista kuvaavien mittareiden osalta kehitys on ollut vuonna 2019 kaksijakoinen. Vuonna 2019 verotulot ovat kasvaneet vuoden 2018 tasosta, mutta edelleen kaupungilla on enemmän kumulatiivista alijäämää asukasta kohden kuin lähes kaikilla muilla maamme 20 suurimmalla kaupungilla. On huomattava, että Vaasan kaupungin tulos vuodelta 2019 on kuitenkin positiivinen, kun se kaikissa muissa suurimmissa kaupungeissa on ollut Helsinkiä ja Espoota lukuun ottamatta lähes 0 -tasossa tai negatiivinen. Vuodesta 2020 eteenpäin Vaasan kaupungin keskeiseksi mittariksi on asetettu eriteltyjen osakohteiden sijaan vain talouden tasapaino.

Kaupunkien verotulovertailussa Vaasa on noussut kaksi sijaa, saavuttaen vuoden 2017 tason. Tavoitteena on olla TOP 6 kaupungin joukossa ja tältä osin tavoite on saavutettu. Vaasan kaupungin vuoden 2019 verotulon kasvu oli vuoden 2018 heikon tuloksen jälkeen noin 13,2 miljoonaa euroa. Vuoden 2018

Kuva 3: Strategiassa hyväksyttyjen keskeisten mittarien toteutuminen 2019 ja 2016-2018, *Sijoitus 20 suurimman kaupungin joukossa

tilanteessa Vaasa oli vielä sijalla 7. Vaasan kaupungin vuoden 2019 verotulo vastaa vuoden 2016 tasoa, mutta välissä on tapahtunut esimerkiksi 0,5 % kunnallisveroprosentin korotus. Vuodelle 2020 kunnallisveroprosentti nousi edelleen 0,5 %.

Vaasan kaupungin ylijäämää kuvaavan mittarin osalta tavoite on saavuttaa suurten kaupunkien keskitaso. Kaupunkien vuoden 2019 tilinpäätösten perusteella kertyneen ylijäämän keskitaso olisi noin 952 €/asukas. Keskitasoa nostaa huomattavasti yksistään Helsinki sekä Suomen 9 suurimman kaupungin kertyneet ylijäämät. Vuoden 2019 tilanteessa Vaasa ei enää ole vertailukaupunkien heikoimmalla tasolla. Mikkelin asukasta kohden laskettu kertynyt alijäämä on nousut vuoden 2018 tasosta huomattavasti ja on nyt Mikkelin kaupungin tilinpäätöksen mukaan noin 794 €/asukas. Vuoden 2019 tilinpäätösten jälkeen kertynyt alijäämä on Mikkelin jälkeen eniten Vaasassa (381 €/asukas) ja Hämeenlinnassa (203 €/asukas).

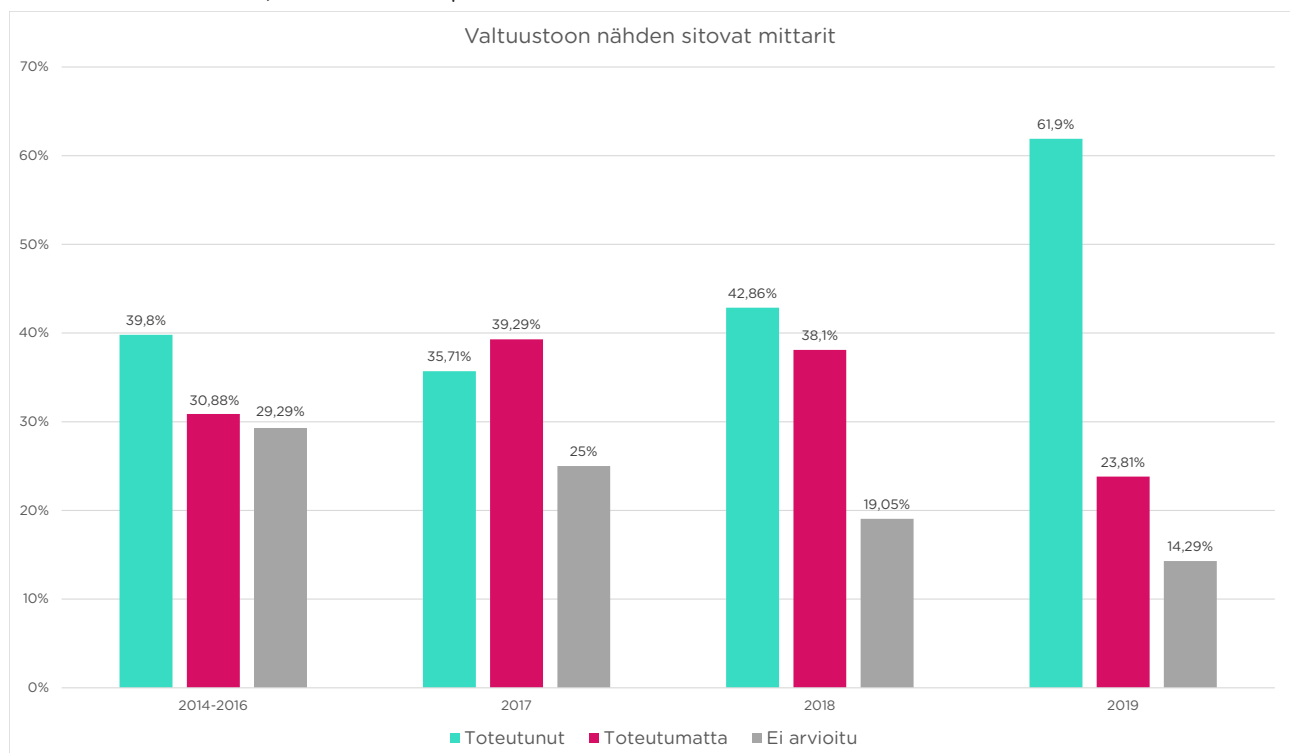
Vuosien 2016-2017 tulosten vertailun vuoksi on myös vuoden 2019 tulosten vertailutiedot esitetty kuvassa 3 maamme 20. suurimman kaupungin vertailuryhmässä. Kuten vuonna 2018, on yli 50 000 asukkaan kaupungeja maassamme tarkasteluhetkellä kuitenkin 21 (ns. C21 -kaupungit). Mikäli tuloksia verrataan tässä ryhmässä, laskisi Vaasan kaupungin sijoitus taloutta mittaavien mittareiden osalta yhdellä asteella. Porvoon noustessa mukaan vertailuryhmään olisi Vaasan kaupungin verokertymä 6. paras sekä alijäämä C21-kaupunkien 20. sijalla.

Vaasan viiteryhmästä, 50 001 – 100 000 asukkaan kaupungeista, verotuloista parhaan tuoton keräsi vuonna 2019 Porvoo (4 822 €/asukas), joka on 19,75 tuloveroprosentilla ja korkealla yhteisverokertymällä erinomainen tulos. Porvoon yhteisöverokertymä vuodelta 2019 oli noin 6,3 M€ korkeampi kuin Vaasan.

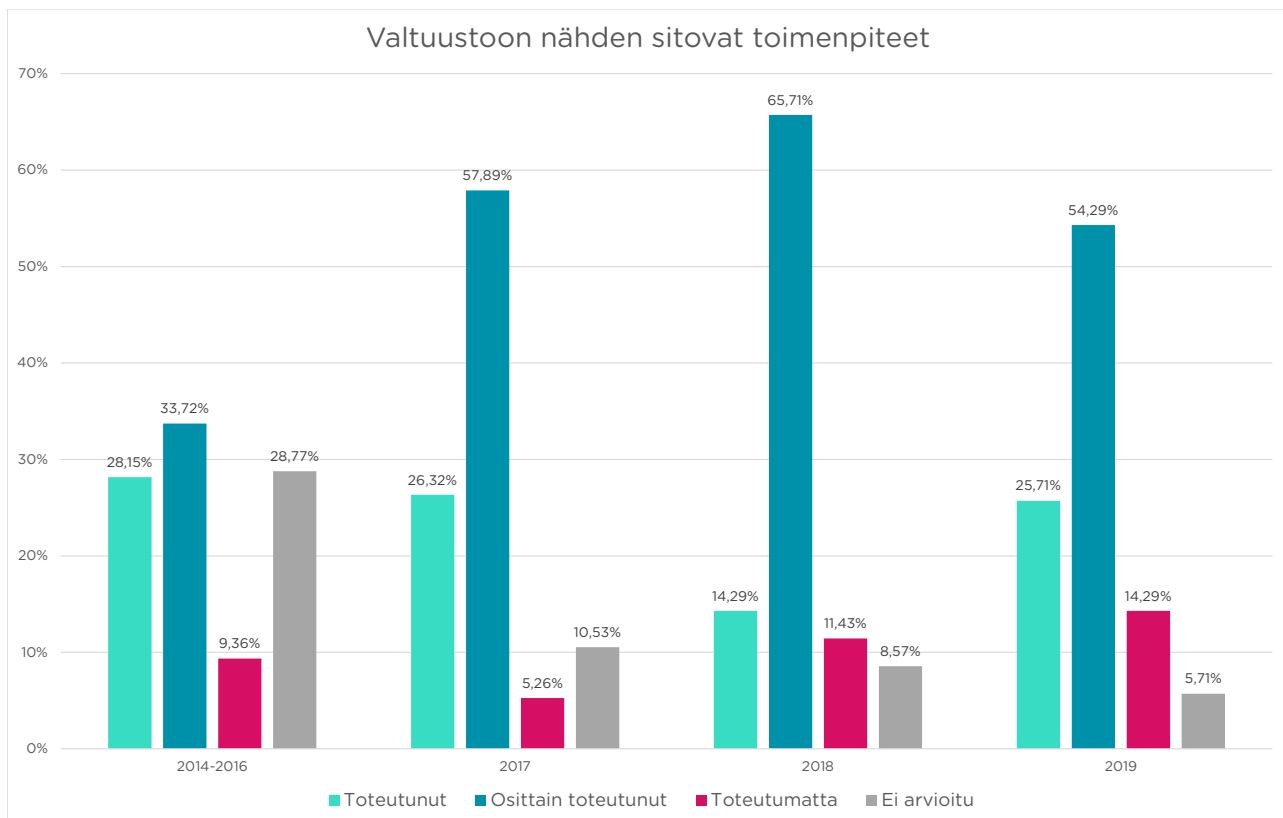
Vaasan yhteisöverokertymä oli Porvoon kanssa samalla tasolla viimeksi vuonna 2017 (noin 32 M€). Heikoimmien verotulojen osalta pärjäs Joensuu (3 495 €/asukas), jossa vuoden 2019 tuloveroprosentti oli sama kuin Vaasassa. Samoin kertynyttä ylijäämää on vuoden 2018 jälkeen eniten Porvoossa (1137 €/asukas). Kertyneen ylijäämän keskitaso oli 50 001 – 100 000 asukkaan kaupungeissa vuoden 2019 tilinpäätösten perusteella noin 152 €/asukas.

Vuoden 2019 tilanteessa on kaikkien raportoitujen mittareiden toteuman perusteella havaittavissa, että valtuustokaudelle 2017-2021 asetetut tavoitteet ovat edelleen kohentuneet vuodesta 2018. Vuoden 2019 mittarit osoittavat aikaisempia vuosia parempaa tulosta, toisin kuin valtuustokauden alussa vuonna 2017. Huomattavaa on, että mittareista jäi toteutumatta tai niiden tulosta ei voitu arvioida alle 30 % kohdalla, kun vastaava luku vuonna 2018 oli yli 50 %. Edellä kuvassa 3 esitettyjen keskeisten mittareiden tulos vaikuttaa myös kaikkien mittareiden tuloksiin.

Tarkastuslautakunnan tekemässä tarkastelussa yhdistettiin vuoden 2018 tapaan vuoden 2019 talouden ja henkilöstön osa-alueiden mittarit toisiinsa, jotta ne olisivat vertailukelpoisia aikaisempien vuosien strategisten osa-alueiden kanssa. Tulokset osoittavat, että tilanne on vuodesta 2018 kehittynyt edelleen. Kuten vuonna 2018, myös vuonna 2019 on vetovoimaisuuden osa-alueen toteuttamisessa onnistuttu, mutta vuodesta 2018 on myös vahvan talouden ja henkilöstön kehittäminen edennyt vaikka kaupungin taloudellinen tilanne on edellyttänyt viime vuosia raskaampia toimia talouden tasapainottamiseksi. Sen sijaan hyvinvoinnin kehittäminen polkee paikallaan vuosien 2014-2016 tasossa.

Kuva 4: Valtuustoon nähden sitovien vuosittaisten mittareiden toteutuminen 2014-2019.

Kuva 5: Valtuustoon nähden sitovien vuosittaisten toimenpiteiden toteutuminen 2014-2019.

Vuonna 2019 vetovoimaisuuden mittareista toteutui noin 67 %, kun se vuonna 2018 oli vielä 56 %. Vastava luku vahvan talouden ja henkilöstön osalta oli peräti 63 %. Hyvinvoinnin arviointiin vaikuttaa edelleen kuitenkin se, että kehittyneestä raportoinnista huolimatta on mittareilla vain harvoin todellinen tavoite-taso, joka kertoisi tilanteen edistymisestä. Tällainen on edelleen esimerkiksi kunnan päätöksiin haettujen muutosten määrä. Sen sijaan vuodesta 2018 on hiili-dioksidipäästöihin liittyvää raportointia parannettu (katso myös kappale 4. Hiilineutraali Vaasa 2035).

Vetovoimaisuuden mittareilla on yleisesti ottaen selkeämmät vertailuarvot. Ne on verrattavissa aikaisempien vuosien tasoon ja osoitettavissa positiivisiksi vuoden 2019 osalta. Vaikka väestönkasvun tavoite on suunnitelluista kuntaliitoksista johtuen korkea (> 100 000 asukasta), on vuoden 2019 tulos (+ 84 asukasta) katsottava positiiviseksi. Poismuuttoliikkeen sijasta on raportoitu nettomuuttoliikkeestä, joka on vuonna 2018 ollut + 138 henkilöä. Nettomuuttoliikkeen raportointia tarkastuslautakunta pitää hyvänä.

Vaikka keskeisten mittareiden osalta oli havaittavissa talouden kahtiajakautuminen (katso kuva 3), osoittavat vuoden 2019 vahvan talouden mittareiden tulokset kuitenkin sen, että talouden tasapainottamisohjelma on tuottanut kaupungissa tulosta. Tarkastuslautakunnan vuoden 2019 arvioinnissa peräti 63 % vahvan talouden ja henkilöstön mittareista toteutui. On huomattava, että Vaasan kaupungin vuoden 2019 tilinpäätöksessä jätetään mittarivertailussa raportoimatta useita talouden tasapainon mittareita, sekä positiivisia että negatiivisia. Vuonna 2018 raportoimatta jätettiin negatiivisia tuloksia. Vuosikate

osoittautui kuitenkin positiiviseksi kuten toimintatuloinkin. Kumulatiivisen alijäämän kertyminen on saatu katkaistua, mutta lainamäärän kasvu on kuitenkin uudelleen alkanut. Vuonna 2018 saatiin lainamäärän lisääntymisen kierre hetkellisesti hidastumaan.

Toimenpiteiden toteutuminen osalta tilanne on vuodesta 2018 muuttunut. Kun vuonna 2018 toimenpiteitä oli vuositasona toteutunut selkeästi enemmän kuin aikaisemmin, on vuonna 2019 tilanne toinen. Vaikka mittareiden tulokset vuodelle 2019 ovat nousseet, on toimenpiteiden toteutuminen laskenut. Tarkastuslautakunta näkee tähän kaksi syytä. Kysymys on ollut sekä pidempiaikaisten hankkeiden pitkittymisestä, kuten keskustan koulukampus ja osaajien juurruttaminen alueelle, että talouden tasapainottamisen aiheuttamista toimenpiteiden priorisoinneista. Kaikkia vuodelle 2019 määrättyjä toimenpiteitä ei ole kyetty edistämään halutulla tavalla talouden tiukoista reunaehdoista johtuen. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi osallistumisohjelman toteuttaminen ja kuntalaiskyselyjen käyttäminen, kuntaliitosten toteuttaminen ja konserniohjauksen kehittäminen.

Strategian eri osa-alueiden toimenpiteistä toteutui vuonna 2019 vähintään osittain noin 60-70 %. Väestön hyvinvointiin liittyen palvelujen sähköistäminen on edennyt ja palautepalvelu on toiminut aikaisempaa paremmin. Kaupungin vetovoimaisuuden osalta suuren huomion on vuonna 2019 saanut niin Yliopistokampuksen toiminnan vahvistaminen kuin julkisen liikenteen ja kaavoitukseen liittyvän työn edistäminen. Vahvan talouden osalta merkittävää on se, että tilojen käyttöastetta on kyetty nostamaan. Tämä edesauttaa oman käytettävissä olevan tilakannan kehittämistä.

Tarkastuslautakunta pitää kuitenkin huonona sitä, että kaupunginvaltuustolle ei ole tilinpäätöksessä raportoitu konserniohjauksen kehittämisen tilannetta.

Vuoden 2019 tulokset osoittavat sen, että vuonna 2019 on saatettu loppuun useita vuodesta 2017 käynnissä olleita toimenpiteitä. Samoin voidaan havaita, että osittain toteutuneiden toimenpiteiden osuus on kuitenkin vielä yli 50 %. Tämä vahvistaisi tarkastuslautakunnan havaintoa pitkäaikaisten hankkeiden venymisestä ja pitkittymisestä Toimenpiteiden osalta merkittävää on havaita se, että valtuustokauden 2017-2021 aikana on toteutuksen taso ollut korkeampi kuin vuosien 2014-2016. Tämän perusteella esimerkiksi vuonna 2018 tehty kehittämistyö olisi ollut strategisen ohjauksen näkökulmasta hyvä asia myös vuonna 2019.

Selvää on se, että vuoden 2019 mittareiden osoittama hyvä tulos on enemmän seurausta toimenpiteiden pitkäaikaisesta toteuttamisesta kuin vielä vuonna 2018. Nyt mittareiden toteutuminen (noin 62 %) vastaa paremmin siihen, että toimenpiteistä noin 70-80 % toteutuu joko kokonaan tai osittain. Se, vaikuttaako ainoastaan taloudellisten mittareiden toteutuminen tähän mittareiden ja toimenpiteiden synkronoitumiseen, jää tarkastelussa avoimeksi. Kaupungin strategisen johtamisen kannalta mielenkiintoinen ilmiö on se, että kuluvalle valtuustokaudella on jokaisena toimintavuonna kaikista vuosittaisista toimenpiteistä toteutunut joko kokonaan tai osittain keskimäärin 70-80 %. Tulosta on vuoden 2019 jälkeen pidettävä hyvänä lähtökohtana vuonna 2020 käyttöönotetulle päivitetylle strategialle.

Vuoden 2019 verokertymä toteutui strategiassa hyväksytyllä tavalla. Tavoite on olla 6. parhaan joukossa ja Vaasan verokertymä oli 20 suurimman kaupungin joukossa 5. sijalla. Strategiassa hyväksytyistä keskeisistä mittareista myös väestönkasvu osoittaa positiivista tulosta, vaikka strategiassa asetettua yli 100 000 asukkaan kaupunkia ei ole tavoitettu. Vuoden 2019 väestönkasvu oli 84 henkeä (+0,1 %). Vaasa on ollut vuodet 2018 ja 2019 Suomen 14. suurin kaupunki. Vuoden 2019 lopulla Vaasassa oli 67 636 asukasta.

Strategiassa määrättyjen mittareiden tuloskehitys vuodelta 2019 on parempi kuin vuosien 2014-2016 ja 2017-2018. Kaupungin vuodelle 2019 hyväksytyistä mittareista toteutui noin 62 %.

Strategiassa ja talousarviossa hyväksytyt vuosittaiset toimenpiteet ovat jalkautuneet aikaisempia vuosia paremmin hallintokuntien ja eri toimijoiden omiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin.

Vuoden 2019 toimenpiteet eivät toteutuneet aivan vuoden 2018 kaltaisesti. Tästä huolimatta on vuoden 2017 jälkeen saavutettu taso, jossa strategiassa hyväksytyistä vuosittaisista toimenpiteistä noin 70-80 % toteutuu täysin tai osittain. Strategisen johtamisen ja toimeenpanon näkökulmasta saavutettua tasoa on pidettävä hyvänä, sillä viime vuodet kaupungin toimintaa on rajoittanut vahvasti talouden tasapainottaminen.

Strategiassa hyväksytyistä keskeisistä mittareista työllisyys ja talouden tasapaino eivät toteutuneet toimintavuoden 2019 aikana. Vaikka työllisyysaste on kehittynyt positiivisesti koko valtuustokauden 2017-2021 alun, ollaan 75 % työllisyysasteen tavoitetasosta vielä noin 3,5 %-yksikköä jäljessä. Vaasan kaupungin vuoden 2019 tulos oli positiivinen. Tästä huolimatta on talouden tasapainoa kuvaava mittari kertyneen ylijäämän osalta heikko. Vaasalla on tarkasteluhetkellä kertynyttä alijäämää 381 €/asukas. Suurten kaupunkien keskitaso vuonna 2019 oli noin 952 €/asukas ylijäämäinen. Vaasan tulos on siten noin 1330 €/asukas alle tavoitellun tason ja 20 suurimman kaupungin joukossa 19. heikoin.

Kaupungin tavoitteiden jalkauttamisen onnistumisista huolimatta on toimenpiteiden vastuuttaminen edelleen keskeneräinen. Vuodelta 2019 havaittiin aikaisempien vuosien tapaan, että ilman selkeää vastuutahoa jää tavoitteiden toimeenpano ja kokonaiskoordinaatio vajaaksi.

Vaasan kaupungin viime vuosien tulorahoitus ei mahdollista jo vuodesta 2011 aloitettua ja strategiassa vuonna 2014 vahvistettua linjaa kaupungin laajamittaisesta kehittämisestä. Koska resurssivaraa ei käytännössä ole ollut vuoden 2014 jälkeen, ovat viime vuosien tulorahoitusongelmat muun muassa verotulojen alenemisen ja viivästymisen muodossa yksistään riittäneet kaatamaan kestävän talouden tasapainottamissuunnitelman noudattamisen.

Vaasan kaupungin vuosien 2015-2019 kasvusuunta ja investoinnit ovat olleet merkittäviä. Talouden tasapainottamisen ja strategiassa hyväksytyjen tavoitteiden tulisi tarkasteluhetkellä vastata toisiaan. Samalla tulisi vahvasti varautua siihen, että kaupungilla olisi investointihankkeiden jälkeenkin mahdollisuudet toimia kaupungin talouteen vaikuttavien poikkeustilanteiden aikana.

Talousarvion käyttösuunnitelman yhteydessä voidaan määrätä vuosittaisille strategiassa hyväksytyille ja talousarviossa toimeenpantaville toimenpiteille vastuutaho, joka huolehtii toimenpiteen toteuttamisesta kaupunginvaltuuston tahdon mukaisesti. Tällöin myös strategiassa hyväksytyjen toimenpiteiden osalta on tiedossa se, kuinka toimenpiteitä on perusteltu ja valittu. Vastuuhenkilön nimeämisessä on kysymys johtamisen ja toimeenpanon lisäksi myös siitä, miten tavoitteita perustellaan ja kuinka niiden kokonaisuutta johtoryhmätasolla hoidetaan.

4. Hiilineutraali Vaasa 2035

Vaasan kaupungin energia- ja ilmasto-ohjelman valmistelu käynnistettiin vuonna 2012. Taustalla vaikutti sekä Vaasan kaupungin visio pohjolan energiapääkaupungin luomisesta että asiassa tehdyt muut aloitteet. Energia- ja ilmasto-ohjelman laatiminen perustui vuosina 2012-2015 monialaiseen yhteistyöhön ja asiantuntijoiden kuulemisiin. Vaasan kaupunginvaltuusto hyväksyi energia- ja ilmasto-ohjelman ”Energialla menestykseen” 1.2.2016.

Valtuustokauden 2017-2021 alussa Vaasan kaupungin strategisena tavoitteena on ollut Hiilineutraali Vaasa 2035, joka on käytännössä jatkoa aikaisempien valtuustokausien tavoitteille. Tavoitetta tuli toteuttaa energia- ja ilmasto-ohjelmaa noudattamalla. Toimintavuonna 2019 tapahtuneen strategian päivittämisen yhteydessä kaupungin tavoittelemaa tavoitetta aikaistettiin. Vuodesta 2020 tavoitteena on hiilineutraali Vaasa 202X. Tarkasteluhetkellä energia- ja ilmasto-ohjelmaa ei ole tarkistettu vastaamaan vuoden 202X aikarajaa.

4.1. Toimeenpano ja seuranta

Vuodesta 2016 alkaen kaupungin energia- ja ilmasto-ohjelman toimeenpanosta on vastannut erikseen tehtävää varten asetetut ohjausryhmä ja työryhmä. Ohjausryhmän tehtävänä on tukea, ohjata ja valvoa tavoitteiden saavuttamista sekä varmistaa toteutukselle tarvittavat resurssit. Työryhmän tehtävänä on vastaavasti energia- ja ilmasto-ohjelman raportoinnin ja seurannan lisäksi toimenpide-ehdotusten teko ohjausryhmälle.

Ohjausryhmän ja työryhmän toiminta on perustunut vuonna 2016 käyttöön otettuun tapaan toimia. Ohjausryhmässä ovat työskennelleet sekä kaupungin hallituksen jäsenet, kaupungin toimialajohtajat että projektin johto ja asiantuntijoita eri aloilta. Työryhmässä on ollut edustus kaupungin eri toimialoilta ja kaupunkikonsernista.

Valtuustokauden 2017-2021 aikana toiminnasta ja ohjelman seurannasta on kaupungin tietojärjestelmien mukaan laadittu raportit kaupunginvaltuustolle vuosilta 2016 ja 2018. Seurantaraportti vuodelta 2019 on tarkasteluhetkellä luonnosvaiheessa. Vuosien 2018 ja 2019 seurantaraportit ovat laajoja katsauksia energia- ja ilmasto-ohjelman mukaisten aiheiden kehittämisestä kaupungilla, kun vuoden 2016 raportti oli suppeampi katsaus tehtyihin toimenpiteisiin. Vuoden 2016 raportissa on eri teemojen (energiatuotanto- ja kulutus, liikkuminen ja yhdyskuntarakenne, kulutus ja materiaalit, ruoantuotanto ja kulutus, vedenkäyttö ja luonnonvedet, kestävät yhteisöt ja osaaminen) mukaisten toimenpiteiden raportointi. Vuosien 2018 ja 2019 seurantaraporteissa ei enää tuota vuonna 2017 virallisesti vahvistettua teemarakennetta noudateta. Teemarakennetta noudatetaan edelleen kuitenkin työryhmän sisäisessä toimenpideraportoinnissa.

Tarkastuslautakunnan arvioi, että vuosien 2016, 2017 ja 2018 raporteista ja työryhmän toimenpideraportoinnissa on nähtävissä sekä ohjausryhmän että työryhmän pyrkimys energia- ja ilmasto-ohjelman toteuttamiseen resurssien ja mahdollisuuksien puitteissa. Tältä osin kokonaisuutta on viety kaupunkikonsernissa eteenpäin kaupunginvaltuuston vuonna

2016 päättämällä tavoin. Yhteistä kaikille tehdyille raporteille on lisäksi se, että ne sisältävät runsaasti kuvauksia eri tahojen tekemästä työstä kuten erilaisia aikatauluja ja kokouksissa käsiteltyjä asioita sekä viimeisimpinä vuosina yhä laajenevaa katsausta viestinnän toteutumisesta. Samoin vuosien 2018 ja 2019 raporteissa suuren osan vie eri osaprojektien yleisluonteiset kuvaukset vuoden aikana tapahtuneesta toiminnasta.

Tarkastuslautakuntaa huolettaa se, että kaupunginvaltuustolle viedyissä seurantaraporteissa ei ole selkeästi esitetty kaupunginvaltuuston ohjelmalle asettamien tavoitteiden toteumaa (ks. kuva 6) tai merkittävimpien toimenpiteiden päästötavoitteiden ja kustannusten kehitystä vuositasolla. Tavoitteet esitettiin kaupunginvaltuuston päätöstekstissä sekä päästötavoitteet ja kustannusten arvioitu kehitys saman päätöksen liitteessä. Seurantaraportoinnista puuttuu selkeä tavoitteiden toteuttamiseen liittyvä jako. Lisäksi työryhmän ja eri hallintokuntien toimenpideraportoinnista on erittäin vaikeaa hahmottaa kaupunginvaltuuston asettamien tavoitteiden kannalta oleellisia osatavoitteita ja muita täydentäviä toimenpiteitä tai niiden lopullista toteumaa. On huomattava, että kaupunginvaltuustolle vietävä seurantaraportointi ei sisällä työryhmän tai eri hallintokuntien toimenpideraportointia niiden laajuuden vuoksi. Tältä osin kaupunginvaltuustolla on edelleen erittäin rajalliset mahdollisuudet valvoa päätöksensä toteutumista ja seurata energia- ja ilmasto-ohjelman tavoitteiden toteutumista kuluvalle valtuustokaudella.

Tarkastuslautakunta käsittelee asiaa esimerkin avulla. Tarkastuslautakunnalle yhdessä vuoden 2019 seurantaraportin kanssa toimitetussa toimenpideraportoinnissa on yhteensä 44 eri toimenpidettä. Näistä muun muassa ”kaupunki siirtyy ostamaan vihreää sähköä” ja ”sataman tulevat investoinnit” ovat merkittäviä tapahtumia. Sen sijaan lisätään viestintää on tavoitteena hyvin epämääräinen ja kaupunkikehityksen tavoite lopettaa kertakäyttöastoiden käyttäminen on kokonaisuuden kannalta hyvin merkityksetön.

Tarkastuslautakunnan mukaan energia- ja ilmastohjelman kokonaisuuden hahmottaminen ja kaikkien eri vaikutusten huomioiminen on ollut ongelmallista. Tämä näkyy edellä esitetyn mukaisesti tavoitteiden epämääräisyytenä ja ”kaikille jotakin” -ajatteluna. Esimerkiksi vuoden 2016 raportoinnista selviää, että ohjausryhmä on alusta alkaen edellyttänyt nopeampia tuloksia ja innovatiivisuuden lisäämistä, jota myös vuonna 2017 tehdyllä ohjeella ”Tiekartalla resurssiviisauteen” pyrittiin kehittämään. Sen sijaan eri toimijoiden tekemät sisäiset toimenpideraportit vuosilta 2017-2019 osoittavat, että hallintokunnat ja eri toimijat ovat viime vuodet kyenneet toteuttamaan vain sen toiminnan, joka heille lakisääteisesti tai toimialaan liittyen kuuluu ilman lisäresursseja. Tältä osin ohjausryhmän itsensä vuonna 2016 asettama tavoite nopeampien tuloksien saavuttamisesta on jäänyt resursoimatta ja valvomatta. Resurssien hallintavaikeuksia aiheuttaa myös se, että seurantaraporttien mukaan Vaasan kaupunki on mukana useissa eri projekteissa ja tapahtumissa.

Kaupunginvaltuuston uuden ”Hiilineutraali Vaasa 202x” tavoitteen kannalta merkityksellistä, sen lisäksi että energia- ja ilmasto-ohjelmaa ei ole päivitetty uuden määräajan mukaiseksi, on se, että tarkastuslautakunnalle raportoiduista vuoden 2019 toimenpiteistä (44 kappaletta) suoria investointeja tai investointeihin vaikuttavia tekijöitä oli noin 25 %. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan investoinnit tulevat suurelta osin määrittämään sen kuinka lopullisissa hiilineutraaliuteen tähtäävissä tavoitteissa onnistutaan. Tämän johdosta investointien 25 % osuus vuoden 2019 toimenpiteistä on hyvä, mutta se ei ehdi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan tuottamaan riittäviä tuloksia vuoden 202X määräaikaan mennessä. Vanhan, vuoden 2035 tavoitteen osalta, investointien ja muiden toimenpiteiden suhde on vuoden 2019 jälkeen oikean suuntainen.

4.2. Tavoitteet

Vaasan kaupunginvaltuuston vuonna 2016 energia- ja ilmasto-ohjelmalle hyväksymät tavoitteet jaetaan tässä tarkastuslautakunnan tarkastelussa kolmeen eri ryhmään: tulevaisuuden energia, toimintatapojen kehittäminen ja tulokset. Tarkastuslautakunnan määrittelyssä tulevaisuuden energia ryhmään kuuluvat energiatehokkuuden parantaminen ja uusiutuvan energian käytön lisääminen, toimintatapojen kehittäminen ryhmään asuinalueiden energiapalvelujen

kehittäminen ja yhteisen tahtotilan luominen sekä tulokset ryhmään kasvihuonepäästöjen vähentäminen 30 % vuoteen 2020 mennessä ja hiilineutraali Vaasa 2035.

Kuva 6: Vaasan kaupunginvaltuuston vuonna 2016 energia- ja ilmasto-ohjelmalle hyväksymät tavoitteet ja tarkastuslautakunnan arviointi.

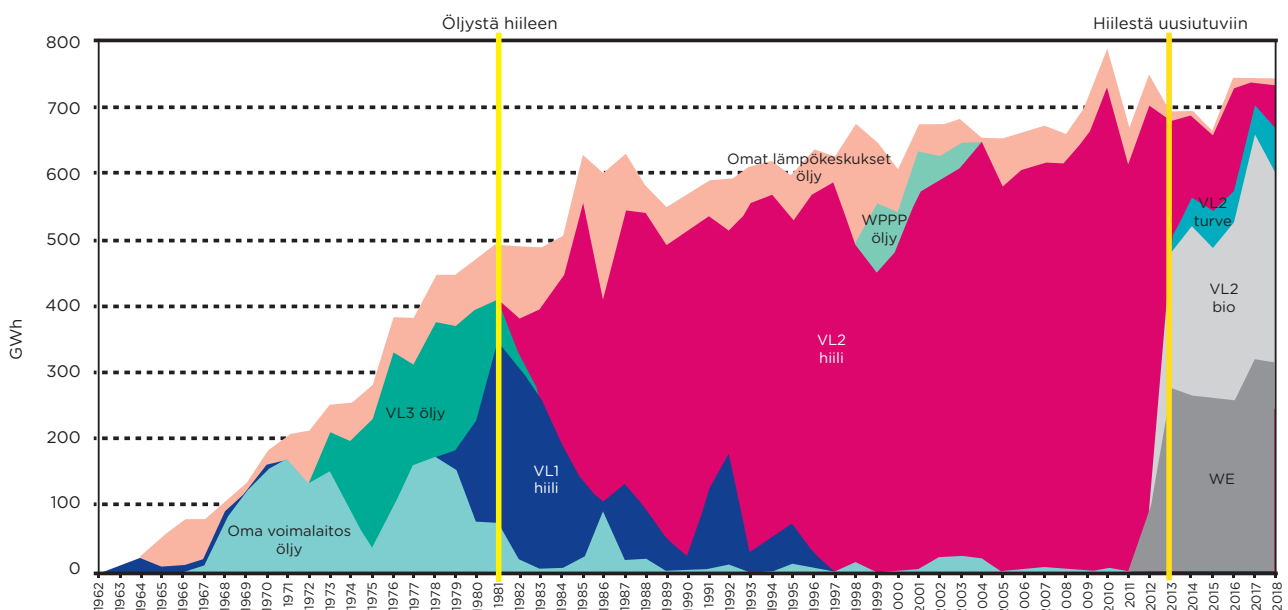
Tulevaisuuden energia

Useiden eri lähteiden mukaan energiatehokkuuden parantaminen on ollut toimenpiteenä se, johon energia- ja ilmasto-ohjelman toimeenpanossa on kyetty esittämään ja kohdentamaan useita erilaisia toimenpiteitä. Esimerkiksi kuluvalla valtuustokaudella on Vaasan kaupunki ollut mukana energiatehokkuussopimuksessa, joka kattaa kaupungin kaikki toimialat. Samoin kaupungissa on pyritty tilatehokkuuden parantamiseen. Kaupungin alueella on ohjelman ensi vaiheessa vaihdettu runsaasti purkaus- ja elohopea-lamppuja led-lamppuihin katu- ja liikunta-alueilla. Vuonna 2019 valaisinten vaihtoon käytettiin noin 500 000 €. Sen sijaan esimerkiksi energiatehokkaammat talot halvemmalla tonttivuokralla ovat jääneet toteuttamatta.

Merkittävää on se, että Vaasan Sähkö Oy on kaupunkikonserniin kuuluvana yhtiönä ollut sekä edistämässä emokaupungin energiatehokkuuden kehittämistä että omilla toimillaan pyrkinyt energiatehokkuuteen ja hukkaenergian minimoimiseen. Vaasan Sähkön keskeisenä tavoitteena on tarkastuslautakunnan saamien selvitysten perusteella ”älykkäämpi energian käyttö”. Tästä on osoituksena vuoden 2019 aikana käynnistetyt kaukolämmön ja sähkökaupan kulutusjoustopilotit. Osaltaan Vaskiluodon voimalaitoksen yhteydessä aloitettu lämpöakkuhanke pyrkii vaikuttamaan muun muassa siihen, että lisääntyvää tuulivoimaa voidaan ohjata tarvittaessa lämpöakkuihin, joka tarvittaessa otetaan käyttöön kaupunkialueen lämmittämiseksi. Tarkastuslautakunnalle toimitettu materiaali osoittaa muiden konserniyhtiöiden sitouttamisen olleen huomattavasti Vaasan Sähköä heikomman. Esimerkiksi asuntovuokrausta harjoittavaa Kiinteistö Oy Pikipruukia ei ole sitoutettu tavoitteiden avulla energian käytön kehittämiseen liittyvään toimintaan.

Uusiutuvan energian osalta Vaasan Sähköllä on haasteita, jotka kohdistuvat toimitusvarmuuteen ja uusien investointien aikatauluihin. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan nykyiset ja tulevaisuuden investoinnit on suunnattu päästöttömään teknologiaan (erityisesti tuulivoima), mutta ylimenokausi tulee todennäköisesti vaatimaan polttoon perustuvia tuotantomuotoja. Ylimenokauden pituutta ei ole aineistossa määritelty, mutta Vaasan Sähkö Oy on oman ilmoituksensa mukaan sitoutunut jo Vaasan kaupungin uuteen hiilineutraaliutta koskevaan tavoitevuoteen 202X. Merkittävää on se, että kaukolämmön tuotannossa on kivihiilen käytön määrää kyetty vähentämään merkittävästi 2000 -luvun alusta ja biopolttoaineiden määrää lisäämään energiatarpeen pysyessä vastaavana aikana lähes samassa tasossa (kuva 7).

Vaasan kaupungin osalta uusiutuvan energian keskeisin tekijä on ollut biokaasulla toimivien linja-autojen käyttöönotto vuonna 2017 sekä vihreän sähkön ostosta päättäminen vuonna 2018. Biokaasubusseja on tarkasteluhetkellä käytössä 12 kappaletta. Biokaasu tuotetaan Vaasan kaupunkikonserniin kuuluvan jätteiden käsittelyyn erikoistuneen Stormossen Oy:n biokaasulaitoksella. Vuonna 2018 biokaasutuslaitos käsitteli yhteensä noin 48 tonnia erilaisia käyttöön soveltuvia jätteitä, joista tuotettiin yhteensä noin 2,8 miljoonaa kuutiometriä biokaasua. Biokaasusta jalostettiin liikennekaasua noin 0,8 miljoonaa kiloa, josta Vaasan kaupungin linja-autot käyttivät noin 42 %. Tarkastuslautakunnan saamissa selvityksissä ei raportoinnista huolimatta selviä se, paljonko vihreää sähköä kaupunki on ostanut/ kuluttanut eikä se, asetettiin tavoitteelle alku- ja tavoitetasoja. Eri lähteiden perusteella vuoden 2019 lopussa jätteiden tehokkaampi lajittelu ei ole toteutunut tavoitellulla tasolla kaupunkikonserniin kuuluvan Stormossen Oy:n jätteenkäsittelylaitoksen valmiuksista huolimatta.

Kuva 7. Vaasan kaukolämmön tuotannon jakauma 1962-2018. Lähde: Vaasan Sähkö Oy.

Toimintatapojen kehittäminen

Energia- ja ilmasto-ohjelman toimeenpanon alkuvaiheen yksi tärkeimmistä tekijöistä on toimivien toimintatapojen löytäminen ja uuden, monialaisen työn, yhteensovittaminen. Valtuustokaudella 2017-2021 työtä on pyritty tekemään niin yhteisen tahtotilan luomiseksi kuin kuntalaisille suunnattavien palvelujen avulla.

Tarkastuslautakunnan näkökulmasta tahtotilan luominen on kaupungissamme ja kaupunkikonsernissa onnistunut hyvin. Sen lisäksi, että hiilineutraaliutta korostava tavoite on nostettu erääksi kaupungin strategian tavoitteeksi, on energia- ja ilmasto-ohjelmaan liittyen laadittu sekä liikennettä että liikennepalveluiden kehittämistä koskevia asiakirjoja ja luotu kestävä liikumisen ohjelma. Kaupungin maapoliittinen ja asuntopoliittinen ohjelma on myös päivitetty huomioimaan kaupungin vuoteen 2035 ulottuva tavoite. Samoin energia- ja ilmasto-ohjelmaan on liitetty useita eri projekteja, joista on selvityksiä seurantaraporteissa. Tällaisia olivat muun muassa I Love Muovi – muovin valtakunnallinen keräyskampanja sekä Attractive Mobility Hub – autoilun vähentämiseen ja liityntäpysäköintiin tähtäävä projekti.

Kuten strategian jalkauttamisessa, myös energia- ja ilmasto-ohjelman toimeenpanossa tulee huomioida riittävät resurssit. Asian hoitamiseksi ei tarkastuslautakunnan näkökulmasta riitä laajudestaan ja monialaisuudestaan tunnettu, brändiksikin muodostunut,

Vaasa EnergyWeek, vaan asioiden tulisi jalkautua myös kaikkeen kaupungin omaan käytännön työhön. Tämän johdosta myös useiden eri osaprojektien kokonaisuutta tulisi hallita tarkasteluhetkeä paremmin.

Toisena prosessien kehittämiseen liittyvänä tavoitteena on ollut kuntalaisille, asiakkaille suunnattujen energiapalveluiden kehittäminen. Tavoitteena on ollut niin asumiseen, rakentamiseen kuin remontointiinkin liittyvän neuvonnan laajentaminen ja laaja kohdentaminen. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan tämä tavoite on mitä suuremmissa määrin kärsinyt emokaupungin taloudellisen tilanteen mukanaan tuomasta resurssipulasta. Keskeistä on, että esimerkiksi kaupungille suunniteltu energianeuvojan tehtävä on jäänyt toteuttamatta. Vaikka viestintä on ollut seurantaraporttien mukaan laajaa, ei tämä tarkastuslautakunnan mukaan poista kuitenkaan tarvetta kohdennettuun, tarpeeseen vastaavan neuvonnan ja ohjauksen antamiseen. Varsinkin kun kaupunginvaltuuston vuonna 2019 asettama uusi tavoite tähtää hiilineutraaliin Vaasaan 2020 -luvulla. Vaasan Sähkö Oy:llä on tarkasteluhetkellä toiminnassa rakentajapalvelut. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan Vaasan Sähkö Oy näkee tarpeelliseksi edelleen kehittää ja lisätä rakentajapalveluita, jotka voisivat olla lähitulevaisuudessa esimerkiksi energiaoptimoinnin ja -tehokkuuden palveluita.

Tulokset

Kaupunginvaltuuston vuonna 2016 hyväksymistä tavoitteista kaksi on sellaisia, joille on tarkasteluhetkellä olemassa mitattua tai muilla tavoin selkeästi arvioitavissa olevaa tietoa. Näitä ovat sekä ”Hiilineutraali Vaasa 2035” että eräänlaisena osatavoitteena tulkittavissa oleva tavoite kasvihuonepäästöjen vähentämisestä vuoteen 2020 mennessä 30 %:lla vuoden 1990 tasosta.

Tavoite kasvihuonepäästöjen vähentämisestä 30 %:lla liittyy Vaasan kaupungin vuonna 2014 allekirjoittamaan Euroopan unionin kaupunginjohtajien yleiskokouksen (Covenant of Mayors) sitoumukseen. Sitoumuksella kaupunki pyrkii lisäämään alueellaan energiatehokkuutta ja uusiutuvien energialähteiden käyttöä erillisen niin sanotun SEAP –suunnitelman (Sustainable Energy Action Plan) avulla. Keskeistä sitoumuksessa ja suunnitelmassa oli se, että Vaasan kaupunki pyrki kohdentamaan toimenpiteitä asioihin, joihin kaupunki kykeni omin toimenpitein vaikuttamaan. Vaasan kaupungissa SEAP –suunnitelman sektoreiksi valittiin julkinen liikenne, kaupungin julkinen valaistus, kaupungin omistamat rakennukset ja asuinrakennukset omistajasta riippumatta (ks. kuva 8). Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan SEAP –laskelman perusvuodeksi valittiin 1990 ja välitarkasteluvuodeksi 2013, koska vuodelta 2013 oli jo valmiiksi kerättyä tietoa uusiutuvan energian kuntakatselmuksesta johtuen. Vähäkyrö on huomioitu laskelmissa jo vuoden 1990 tasossa. Vähäkyrön ja Vaasan kuntaliitos tapahtui 2013.

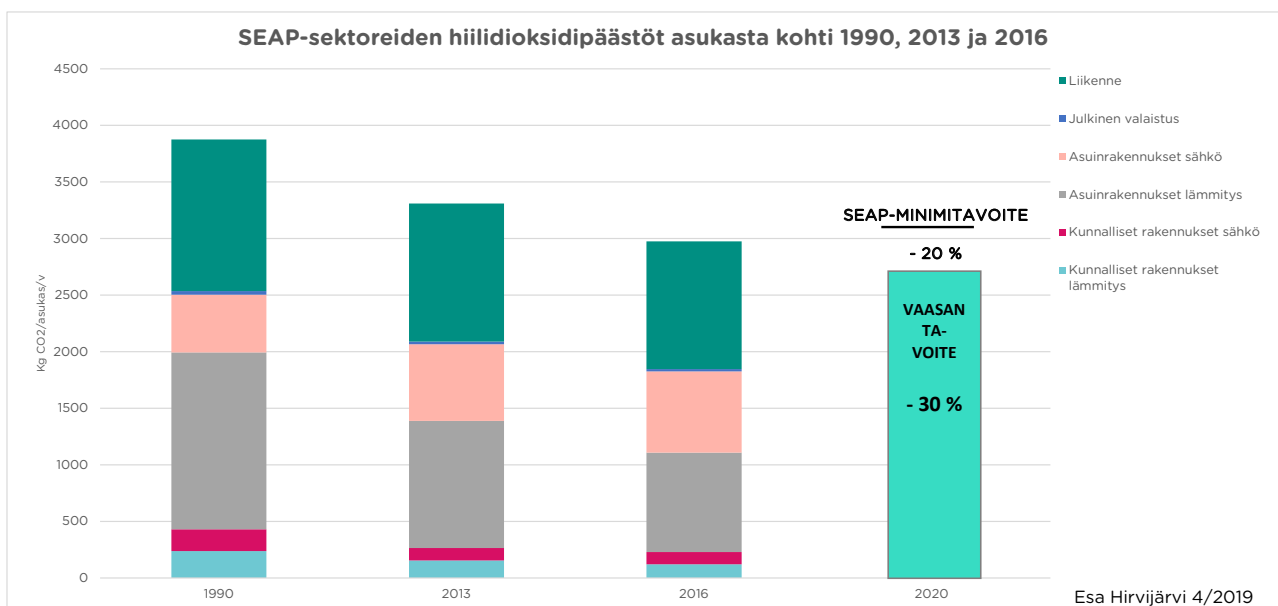
Kuten kuvasta 8 havaitaan, Vaasan kaupungin hyväksyessä Covenant of Mayors sopimuksen vuonna 2014, oli Vaasan kaupungin hiilidioksidipäästöt laskeneet vuoden 1990 tasosta jo noin 15 %. Siten vuosien 2014-2020 välisenä aikana tavoitteesta oli jäljellä noin puolet. Vuonna 2018 tuotetun väliraportin mukaan

vuoden 2016 lopulla tavoitteesta oli saavutettu noin 23 %. Vuoden 2016 tuloksella Vaasan kaupunki saavutti jo Covenant of Mayors sitoumuksen minimitalvoitteen (- 20 %), mutta ei kaupungin omaa - 30 % tavoitetta.

Yksittäisenä toimenpiteenä merkittäviä ovat vuoden 2016 tilanteen saavuttamisessa olleet Vaasan Sähkö OY:n konserniyhtiössä käyttöönotettu Vaskiluodon biomassojen kaasutinlaitos sekä Westenergy Oy Ab:n vuosina 2012-2013 käyttöönotettu jätteenpolttolaitos. Molempien toimenpiteiden seurauksena kiivihiilen määrää kaukolämmön tuottamisessa kyettiin vähentämään (ks. Tulevaisuuden energia s. 14). Eri-tyistä on, että kaukolämmön kokonaispäästöjen väheneminen on tarkoittanut vuosien 2013-2017 välillä sitä, että kaukolämmön osuus kaupungin oman toiminnan päästöistä on laskenut 35 %:sta jo 26 %:iin. Näin tieliikenne on noussut vuoden 2017 tilanteessa 28 % osuudella kaupungin oman toiminnan suurimmaksi päästöjen aiheuttajaksi.

Suomen ympäristökeskus julkaisi vuoden 2020 helmikuussa uuden päästölaskentajärjestelmän mukaisia kasvihuonepäästöjä koskevia laskelmia (kuva 9). Laskelmat tuotettiin kaikkien kuntien osalta. Erona edellä käsiteltyyn SEAP –laskentaan on se, että Suomen ympäristökeskuksen laskelmat koskevat koko kunnan toimialuetta ja siinä tapahtuvaa toimintaa. Näin mukana ovat myös kunnan oman toiminnan lisäksi muun muassa päästökauppaan kuuluvat teollisuuslaitokset, teollisuuden sähkönkulutus ja jätteiden käsittely sekä tuulivoimasta laskettavat päästöhyvitykset.

Vaasan kaupungin tuottamien SEAP –laskelmien kehitys on samansuuntainen Suomen ympäristökeskuksen tuottamien Vaasan aluetta koskevien laskelmien kanssa. Vaasan alueen asukasta kohden lasketut kasvihuonepäästöjen vähenemät ovat Suomen parhaat. C21-kaupunkien keskiarvon (- 25 %) yläpuolella

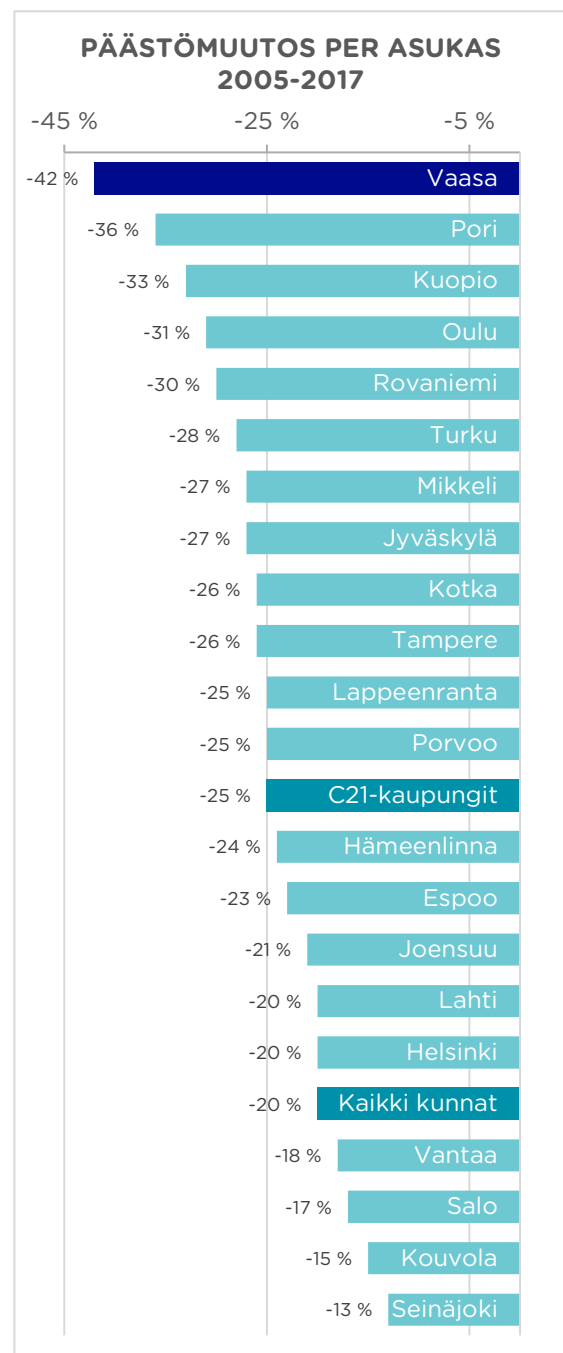
Kuva 8. SEAP –sektoreiden hiilidioksidipäästöt asukasta kohden 1990-2016
Lähde: Vaasan kaupungin ympäristötoimi.

on 12 kaupunkia, jossa on melko tasaisesti sekä yli 100 001 asukkaan kaupunkeja että 50 001- 100 000 asukkaan kaupunkeja. C21-kaupungeista peräti 17 on valtakunnallisen keskiarvon (- 20 %) yläpuolella, joka on merkittävää sekä tulevaisuuden muutostarpeiden että väestön muuttoliikkeen näkökulmasta. Niin sanotuilla muuttovoittajakaupungeilla näyttäisi olevan valmiuksia tulevaisuudessakin kasvihuonepäästöjen rajoittamiseen. Merkittävää tarkastelussa on se, että niin Vaasassa kuin Porissakin, molemmissa päästötömän tuulivoiman lisääminen ja hyödyntäminen tuo vertailussa huippusijat. Vaasassa tuulivoimakompen-saatiota parantaa erityisesti vuosina 2014-2015 EPV Tuulivoima OY:n (EPV Energia OY:n tytäryhtiö) to-teuttama Torkkolan alueen tuulivoimapuisto, jossa on yhteensä 16 tuulivoimalaa.

Vuoden 2017 tilanteessa Suomen ympäristökeskuk-sen aineistosta tehdyn C21 -kaupunkivertailun kaikilla kolmella kärkisijalla olevilla kaupungeilla suurimmat päästöt aiheuttaa tieliikenne (29-28 %) ja toiseksi suurimmat kaukolämpö (20-17 %). Kaikissa Suomen kunnissa tilanne on sama. Tieliikenteestä aiheutuu keskimäärin 25 % kuntien päästöistä ja kaukoläm-möstä noin 17 %. C21-kaupungeista suurimmat tieliik-kenne päästöt on Porvoossa (38 %) ja Mikkeliissä (32 %) sekä pienimmät Seinäjoella ja Helsingissä (21 %). Vastaavasti suurimmat laskennalliset kaukolämmön päästöt aiheutuu Helsingissä (48 %) ja Turussa (38 %) sekä pienimmät Porvoossa (2 %) ja Kouvolassa (9%).

Tarkasteltaessa Vaasan kaupungin viime vuosien toimintaa ollaan molempien tuloksia kuvaavien ta-voitteiden osalta vielä arvioissa. Kaupungin omaan toimintaan kohdistuva tavoite SEAP -sektoreiden hiilidioksidipäästöjen vähentämisestä - 30 % vuoden 2020 loppuun mennessä näyttäisi tarkastuslautakun-nan arvion mukaan olevan vuoden 2016 lopun tietojen perusteella realistinen. Tähän on tarkastuslautakun-nan mukaan kaksi syytä. Ensinnäkin strategista työtä on tehty joka tapauksessa jokaisella toimialalla hyvin koko valtuustokauden 2017-2021 alun. Toiseksi, Suo-men ympäristökeskuksen laskelmissa vuosiin 2016-2017 kohdistuu vielä peräti - 29 % kasvihuonepääs-töjen vähenemä (per asukas) kaukolämmön osalta. Kasvihuonepäästöjen aleneman perusteella voidaan kaupungin oman toiminnan tehokkuuden arvioida lii-sääntyneen vuoden 2018 aikana, eikä tätä muutosta oltu vielä vuoden 2016 tuloksissa huomioitu.

Hiilineutraali Vaasa 2035 -tavoitteen osalta tilanne on huomattavasti vaikeampi. Tavoite tarkoittaa sitä, että Vaasan kaupunki luopuu fossiilienergiasta korvaten sen uusiutuvalla ja tuottamalla hiilipäästöjä samalla vain sen verran, kuin se sitoo niitä ilmakehästä (niin sanotut hiilinielut). Vaasan kaupungin arvioidut las-kennalliset päästöt olivat vuonna 2017 ohjausryhmän käsittelemien materiaalien mukaan vuositasolla yh-teensä 1 200 000 hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Vas-taavasti Vaasan alueen metsien hiilinielun arvioitiin olevan noin 40 000 hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että tarkasteluhet-kellä kaupungin hiilinielun tulisi olla noin 30 kertainen

Kuva 9. Suomen C21 -kaupunkien kasvihuonepäästöjen kehitys 2005-2017 Lähde: Suomen ympäristökeskus, HINKU -laskenta, <https://paastot.hiilineutraalisuomi.fi>

nykytasoon nähden, jotta kaupunki olisi hiilineutraali. Vaasan kaupungilla ei ole tarkasteluhetkellä sellaisia maa-alueita, joilla kyseinen hiilinielu kyettäisiin to-teuttamaan. Vaasan kaupungin hiilinielulaskenta tar-kistetaan vuonna 2020 metsäsuunnitelman päivityk-sen yhteydessä.

Vaasan Sähkö Oy on arvioinut, että sillä olisi ainoas-taan hiilineutraaleja tuotantomuotoja käytössä vuon-na 2030. Tämä tarkoittaisi Vaasan Sähkön osalta mer-kittävää tuotannon uudistusta, mutta Vaasan kau-pungin oman toiminnan osalta vaikutus ei ole riittävä. Tämä johtuu siitä, että Suomen ympäristökeskuksen laskelmissa vuosiin 2005-2017 kohdistuu jo nyt mer-kittävät kasvihuonepäästöjen alenemat (kaukolämpö - 59 %, sähkölämmitys - 27 %, kulutussähkö - 34 %) ja

tästä huolimatta Vaasan kaupungin kasvihuonepäästöt ovat edelleen runsaat suhteessa hiilinieluihin. Vastaavasti vuoden 2020 keväästä eteenpäin tehtävät toimintatapojen muutokset ja investoinnit kohdistuvat yksittäisinä toimenpiteinä aikaisempaa pienempään määrään kasvihuonepäästöjä. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi vuosina 2005-2017 monet suuri- ja nopeavaikutteiset toimet on jo tehty ja tulevaisuuden tieliikenteen aiheuttamien päästöjen vähentäminen tarkoittaisi vaasalaisen liikennekulttuurin merkittävää uudelleen tarkastelua. Koska hiilinielujen kasvattamisen mahdollisuudet ovat kaupungissa hyvin rajalliset ja energian hiilijalanjälkeä on jo nyt pienennetty (kivihiilen käyttö, jätteenpolttolaitos), on vuoden 2035 tavoite haasteellinen, mutta mahdollinen.

Edellä todetun perusteella, kaupunginvaltuuston vuonna 2019 päättämä, tavoite hiilineutraalista Vaasasta vuonna 202X ei tule tarkastuslautakunnan tarkastelun perusteella toteutumaan ilman päästökauppaan osallistumista. Käytännössä päästökauppa tarkoittaa tuotettujen haitallisten päästöjen kompensoimista päästöoikeuksia ostamalla. Järjestelmä toimii Euroopan Unionin alueella. Tampere on esimerkiksi päättänyt, että ollakseen hiilineutraali vuonna 2030, tulee kaupungin vähentää kasvihuonepäästöjä 80 % vuoden 1990 tasosta ja jäljelle jääneet 20 % kasvihuonepäästöt tulee kompensoida päästökauppaan osallistumalla. Vaasassa vastaavaa määrittelyä ei ole tehty. Tarkastuslautakunta arvioi Vaasan kaupungin päästökauppaan osallistumisen edellytysten olevan vaikeat kaupungin talouden heikon tilanteen vuoksi.

Vaasan kaupungin energia- ja ilmasto-ohjelmaa on pyritty vuosina 2016-2019 toteuttamaan olemassa olevien resurssien ja mahdollisuuksien puitteissa. Toiminnasta on raportoitu vuosittain laajoilla katsauksilla.

Kaupunginvaltuuston vuonna 2016 energia- ja ilmasto-ohjelmalle asettamista tavoitteista on toteutunut energiatehokkuuden parantaminen, uusiutuvan energian käytön lisääminen ja yhteisen tahtotilan luominen.

Vuoden 2016 alussa asetettiin tavoite kasvihuonepäästöjen vähentämisestä 30 % vuoteen 2020 mennessä vuoden 1990 tasosta. Vaikka vuoden 2019 lopussa tavoite ei ole toteutunut, täytti vuoden 2016 lopun toteuma (23 %) vuonna 2014 solmitun Covenant of Mayors -sopimuksen tavoitetason 20 %.

Suomen ympäristökeskuksen vuoden 2020 alussa julkaiseman HINKU -laskelman perusteella Vaasan alueen kasvihuonepäästöjen muutos 2005-2017 on ollut C21 -kaupungeista ympäristöystävällisin. Vaasan alueen kasvihuonepäästöt ovat laskeneet peräti 42 %. C-21 kaupunkien keskimääräinen lasku vastaavalla ajalla oli noin 25 % ja kaikkien kuntien noin 20 %. Merkittävä osa hyvän tuloksen saavuttamisessa on ollut sekä kivihiilen käytön vähentämisellä että tuulivoiman lisäämisellä.

Energia- ja ilmasto-ohjelman toteuttaminen on ollut hyvin olosuhderiippuvaista ja toiminnalta on puuttunut sen alkuvaiheissa johdonmukainen tavoitteiden mukainen organisointi ja johtaminen.

Vaasan kaupunginvaltuusto asetti päätöksessään vuonna 2016 energia- ja ilmasto-ohjelmalle tavoitteet sekä merkittävimpien toimenpiteiden päästötavoitteet ja kustannusten kehitystavoitteet. Näitä ei ole kaupunginvaltuustolle viedyissä vuosittaisissa seurantaraporteissa raportoitu. Kaupunginvaltuustolla on erittäin rajalliset mahdollisuudet valvoa päätöksensä toteutumista ja seurata energia- ja ilmasto-ohjelman toteutumista.

Kaupunginvaltuuston vuonna 2016 energia- ja ilmasto-ohjelmalle asettamista tavoitteista asuinalueiden energiapalveluiden kehittäminen on jäänyt toteutumatta.

Vaasan kaupungin energia- ja ilmasto-ohjelma tulisi päivittää vastaamaan vuonna 2019 tehtyä strategiauudistusta, jossa vuoden 2035 hiilineutraaliustavoitetta aikaistettiin 2020 -luvulle. Investointien merkitykseen tavoitteen saavuttamisessa tulee kiinnittää huomiota.

Energia- ja ilmasto-ohjelman toteuttamisessa ei tarkastuslautakunnan mukaan ole kysymys enää jatkossa siitä, millä tavoin "Hiilineutraali Vaasa 2035/202X" tavoitetta on käsitelty kaupungin strategiassa ja tavoiteasetannassa vaan lähtökohdiltaan siitä, että kaupungin toimintajärjestelmät eivät ole vuoden 2016 tilanteessa olleet riittäviä vastaamaan tavoitteen haasteisiin. Toimintajärjestelmät on hyvä saattaa vastaamaan Vaasan kaupungin uutta tavoitetta "Hiilineutraali Vaasa 202X".

"Hiilineutraali Vaasa 202X" tavoite ei tule tarkastuslautakunnan tekemän tarkastelun perusteella toteutumaan ilman, että Vaasan kaupunki osallistuisi Euroopan Unionin alueella toimivaan päästökauppaan. Tarkasteluhetkellä päästökauppaan osallistumista ei ole määritelty osaksi Vaasan kaupungin hiilineutraaliustavoitteen keinovalikoimaa. Tarkastuslautakunta arvioi Vaasan päästökauppaan osallistumisen edellytysten olevan vaikeat kaupungin heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. Samoin tulevaisuuden kannalta merkittävä kysymys on se, kuinka hiilineutraalia tulosta kaupunkikonserniin kuuluva Vaasan Sähkö Oy kykenee omalla konsernirakenteellaan ja liiketoimintaosaamisellaan tuottamaan.

5. Kilpailukykyinen yhdyskuntarakenne

Vaasan kaupungin pitkäaikaisena tavoitteena on useammalla valtuustokaudella ollut kilpailukykyisen yhdyskuntarakenteen luominen. Vuoden 2013 strategiauudistuksen jälkeen mittarit ovat olleet suhteellisen samankaltaisia, mutta toimenpiteet ovat vaihdelleet vuosittain. Vuonna 2015 otettiin kaupungin suunnittelussa käyttöön kaupunkirakenteen tiivistämiseen ja keskittämiseen tähtäävä toimintatapa.

Tarkastuslautakunta arvioi vuoden 2015 toimintaa koskevassa arviointikertomuksessa, että Vaasassa on kyetty luomaan kilpailukykyistä yhdyskuntarakennetta kehittävä ohjausjärjestelmä, joka tuki tavoitteellista toimintaa. Tuolloin käytössä oli muun muassa yhteinen maapolitiikka ja maankäytön toteuttamisohjelma. Maankäytön toteuttamisohjelman toteuttaminen oli myös yksi vuosittaisista tavoitteista. Vuonna 2019 nuo ohjauselementit ovat olleet edelleen käytössä, mutta eivät erillisinä

strategisina toimenpiteinä. Sen sijaan yhdeksi toimenpiteeksi on otettu vesihuoltoon liittyvä Kurikan pohjavesihankkeen toteuttaminen. Kaupungin raakaveden hankintaan liittyvän tavoitteen johdosta tarkastuslautakunta käsittelee tässä arviointikertomuksessa myös jäteveden järjestämiseen liittyviä kysymyksiä. Samoin uutena tavoitteena on ollut innovatiivisten julkisten hankintojen kehittäminen.

Vuoden 2015 tavoitteet toteutuivat tontti- ja kaavavarannon määrien osalta. Sen sijaan kaavojen toteuttamisastetta kuvaavista mittareista ei ollut seurantatietoja. Vuonna 2019 strategiassa ei enää ollut kaavojen toteuttamisastetta kuvaavia mittareita, vaan ne on korvattu rakennuslupien ja asemakaavojen läpimenoaikaa kuvaavilla mittareilla. Vuoden 2019 tilanteessa teknisen toimen sekä Vaasan Veden omat tavoitteet ja mittarit tukevat kaupungin strategisen tavoitteen toteuttamista.

5.1. Liikkeen edistäminen

Kaupunkirakenteen tiivistämisen yksi keskeinen tekijä on ollut sekä kaupungin sisäisen liikenteen että liikenne-edellytysten mahdollistaminen. Sekä kaupungin sisäisten että ulkoisten toimijoiden ja yhteistyötahojen keskeinen vaatimus on ollut lisäksi laajemman liikenneverkoston tarkastelu tavalla, joka mahdollistaa kaupungin elinkeinorakenteen ylläpitämisen ja monipuolistamisen.

Tarkastuslautakunnan tarkastelussa sisäisen liikenteen kehittämiseen luetaan kaupungin vuodelle 2019 asetetuista toimenpiteistä julkisen liikenteen ja pyöräilyverkoston kehittäminen sekä kävelykeskustan laajentaminen rantaan ja yliopistokampukselle. Ulkoisia toimintaedellytyksiä pyrittiin kehittämään lento-, raide ja laivaliikenteen vahvistamisella.

Sisäisiä liikenteen edistämisen tavoitteita oli myös vuonna 2015. Vuoden 2015 tilanteessa joukkoliikenteen kehittäminen oli edennyt, mutta siihen liittyvät uusiutuvan energian tavoitteet eivät olleet toteutuneet. Kuten tämän arviointikertomuksen hiilineutraaliutta käsittelevässä luvussa todetaan, ovat uusiutuvan energian tavoitteet lopulta toteutuneet maakaasulinja-auton käyttöönoton myötä vuonna 2017. Vuoden 2019 aikana kaupungissa valmisteltiin kestävän liikkumisen ohjelmaa, jonka tavoitteena on ympäristölle suotuisten kulkutapojen, kuten pyöräilyn, kävelyn ja joukkoliikenteen edistäminen.

Kestävän liikkumisen ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet on määritelty pääasiassa vuosille 2020-2022, mutta kokonaisuudessaan se ulottuu vuoteen 2030. Vaasan kaupungissa on vuonna 2019 tehty kaupungin

joukkoliikenteen palvelutason määrittäminen, mutta se ei ole tarkasteluhetkellä edennyt päätöksentekoon. Samoin joukkoliikenteen linjastosuunnitelman valmistelu on aloitettu ja joukkoliikenteen mobiililippu on otettu käyttöön. Pyöräilyverkoston osalta ensi askeleet on otettu rakentamalla yksisuuntaiset pyörätiet Kirkkopuistikon molempiin kulkusuuntiin. Samoin Vaskiluodon ja Pohjolankadun-Länsiniityn pyörätieyhteyksien suunnittelu on aloitettu. Kävelykeskustan laajentamisen osalta suunnitelmat on tehty ja yliopistokampukset ylittävän sillan osalta järjestettiin suunnittelukilpailu. Vaikka tarkasteluhetkellä vuoden 2019 toimenpiteet ovat olleet strategisen toteutuksen kannalta ja vaikutuksiltaan vähäisiä, tukevat ne tarkastuslautakunnan mukaan kestävän liikkumisen ohjelman toimeenpanoa vuosien 2020 ja 2021 aikana. Tekninen lautakunta on hyväksynyt kestävän liikkumisen ohjelman vuoden 2020 huhtikuussa. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan kestävän liikkumisen ohjelman toteutumista on tarkoitus seurata vuosittain niin teknisen toimen johtoryhmässä kuin teknisessä lautakunnassakin.

Ulkoisen toimintaedellytysten osalta Vaasan kaupungin panostukset ovat olleet merkittäviä. Suurimpana yksittäisenä tekijänä on ollut laivaliikenteen vahvistaminen. Uuden matkustaja-aluksen rakentaminen on aloitettu Rauman telakalla vuoden 2019 aikana. Tavoitteena on, että uusi matkustaja-alus tulisi liikenneväylään välillä Vaasa – Uumaja (Ruotsi). Kokonaisuudessaan laivan lopullisten hankintakustannusten on arvioitu olevan noin 120 M€. Laiva tulisi toimittaa liikenteeseen 30. huhtikuuta 2021 mennessä.

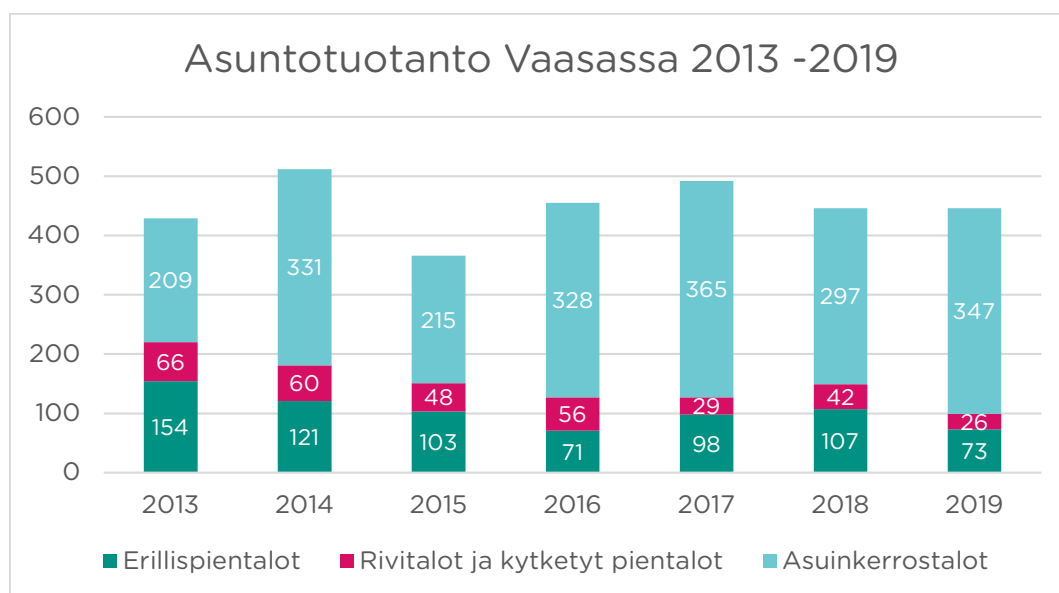
Laivaliikenteen edistämistä varten myös Vaasan sataman laiturit ja satama-alue tullaan uusimaan. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan on tarkasteluhetkellä laiturisuunnittelu kilpailutettu ja aloitettu matkustajalaiturin osalta. Samoin pohjoispiirin ruoppausta ja eroosiosuojausta, Reininkadun ratapihan kunnostustöitä ja lähtöselvityskatoksen kunnostusta on tehty toimintavuoden 2019 aikana. Edellä olevien töiden kustannukset ovat olleet yli miljoona euroa. Tarkasteluhetkellä ongelmaksi on noussut valitsevan taloudellisen tilan aiheuttama liikkumavaran puute. Jo vuonna 2019 aloitetut investoinnit on Vaasan kaupungin kuntatekniikan toimesta vahvasti priorisoituja eikä muihin vuoden aikana ilmenneisiin tarpeisiin ole enää ollut kykyä vastata. Tarkastuslautakunnan on arvioitava, että tilanne tulee jatkumaan samanlaisena kaupungin koko talouden tasapainottamisen ajan.

Ulkaisen liikenteen edistäminen on keskittynyt vahvasti laivaliikenteen edistämiseen. Tästä huolimatta on vuonna 2019 tehty rautatieaseman alikulusta yleissuunnitelma, jolla mahdollistetaan 2 junaraiteen käyttöönotto Vaasan alueen rataosuudella. Taustalla on sekä uuden Wasa station -korttelin yhteyksien parantaminen että yhä monipuolisemman raideliikenteen mahdollistaminen Vaasan alueella. Tarkastuslautakunnan saamissa selvityksissä yksi mahdollisuus olisi toteuttaa Vaasan ja Seinäjoen väliset nopeat yhteydet sähkö-akkujunan avulla. Lentoliikenteen osalta merkittäviä, raportoituja kaupungin tekemiä järjestelyitä ei ole ollut toimintavuoden 2019 aikana.

Kaupungin kilpailukykyiselle yhdyskuntarakenteelle hyväksymät mittarit eivät tue liikkeen edistämisen kehittämistä tai kerro sen edistymisestä.

MITTARI	LÄHDE	NYKYTASO	TAVOITE
Asukkaiden osuus 5 km etäisyydellä keskustasta (% asukasluvusta)	YKR	80 % (2017)	↑
Tieliikenteen hiilidioksidipäästöt Vaasassa (kt co2-ekv)	CO2 raportti	66,8 (2019)	↓
Kestävän kehityksen mukaiset ajoneuvot %	Autokantatilasto, Traficom	1,2 % (9/2019)	↑
Paikallisliikenteen matkustajamäärät (1 milj. matkustajaa/v)	Waltti-järjestelmä	1,229 (2018)	↑
Pyöräliikenteen määrät (Vuoden kokonaismäärä)	Konelaskentapisteet	-	↑
Tyytyväisyys mahdollisuuteen liikua kestävästi Vaasassa	Tyytyväisyyskysely (tuleva)	-	↑
Liikunnan edistämisindeksi	TEA-viisari	74 (2019)	↑
Ilman typpioksidien pitoisuus, vuosikeskiarvo (µg/m3)	Vaasanpuistikon mittauspiste	20 (2018)	↓
Enintään kilometrin etäisyydellä ala-asteesta asuvien ala-asteikäisten osuus %	Liiteri-palvelu (YM)	60,3 % (2018)	↑
Enintään kilometrin etäisyydellä päivittäistavarakaupasta asuvan väestön osuus %	Liiteri-palvelu (YM)	79,7 % (2018)	↑
Vaasan keskustan elinvoimaluku	Elinvoima Suomen kaupunkikeskustoissa -tutkimus	3,696 (2019)	↑
Kaupunkitapahtumien määrä	Visit Vaasan tilastot	22 kpl (2019)	↑
Vähähiilisen käyttövoiman % osuus joukkoliikennekalustosta	Vaasan kaupunki	50 % (2019)	↑
Kestävästä liikkumismuodoista kirjoitettujen artikkelien määrä ja sävy	Mediaseuranta	-	↑

Kuva 10. Kestävän liikkumisen ohjelman seuranta. Lähde: Vaasan kaupunki, kestävän liikkumisen ohjelma, luonnos.

Kuva 11. Asuntotuotanto Vaasassa 2013-2019. Lähde: Vaasan kaupunki, kaavoitus.

Kilpailukykyisen yhteiskuntarakenteen osalta tarkastuslautakunta seurasi vuoden 2015 tilanteessa erityisesti maankäytön toteuttamisohjelmassa määritellyjä mittareita, joista tärkeimpiä olivat Vaasaa koskeva asuntotuotanto ja tontti- ja kaavavaranto. Vuoden 2015 arvioinnissaan tarkastuslautakunta totesi, että asuntotuotantotavoitteita tulisi tarkastella koko maan tarpeisiin nähden, jotta ne eivät olisi liian korkeat suhteessa todelliseen paikalliseen tarpeeseen. Vuonna 2015 maankäytön toteuttamisohjelman asuntotuotantotavoite oli 560 asuntoa eikä tavoitetta saavutettu. Vuonna 2019 asuntotuotantotavoite oli edelleen samassa tasossa.

Kuten kuvasta 11 selviää, on Vaasan kaupungin tavoite 560 asunnon tuottamiseksi jäänyt täyttymättä kaksi viimeistä valtuustokautta. Viimeisten 30 vuoden aikana asuntotuotanto on ylittänyt tavoiterajan ainoastaan vuosina 1991 ja 1998. Asuntotuotanto tavoitteita tulisi tarkasteluhetkellä verrata aikaista aktiivisemmin kaupungin väestötavoitteiden toteutumiseen. Vaikka vielä vuonna 2015 kaupungin asukasmäärä nousi noin 650 asukkaalla, on se seuraavat neljä vuotta ollut lähes pysähdyksissä vuoden 2017 negatiivisesta väestökehityksestä johtuen. Tämän perusteella tarkastuslautakunta arvioi, että Vaasan kaupungin vuosien

2018 ja 2019 asuntotuotantototeuma, noin 420-440 asuntoa, olisi jatkossakin realistisempi. Tavoite on siitä huolimatta edelleen haasteellinen, koska 2000-luvun asuntotuotanto on ollut keskimäärin 395 asuntoa.

Tontti- ja kaavavaranto oli vuoden 2015 tilanteessa hyvä. Tarkastuslautakunta totesi, että asuinkerrostalojen, rivitalojen ja asuinpientalojen osalta tavoitteet saavutettiin kokonaisuudessaan. Ainoastaan erillispientalojen tavoiteltu määrä jäi epäselväksi. Vuonna 2017 tehdyn maankäytön toteuttamisohjelman päivityksen yhteydessä tavoitteita tarkistettiin. Tavoitteena on edelleen, että kaavavaranto vastaisi kolmen vuoden tonttitarvetta, mutta niiden tasoa nostettiin ja määrittelyssä otettiin huomioon myös asemakaava-alueella olevat yksityisten omistamat tontit.

Kokonaisuudessaan vuonna 2017 tehty maankäytön toteuttamisohjelman muutos nosti vuoden 2015 tavoitetason (50 000 kerrosneliömetriä) vuosille 2018-2022 yhteensä noin 112 500 kerrosneliömetriin. Erillispientalojen tavoite on vuonna 2019 ollut 210 tonttia. Taulukossa 1 on esitetty tontti- ja kaavavarannon tavoitetaso sekä toteuma vuoden 2019 tilanteessa. Mittareiden tavoitetasot ovat toteutuneet.

Sopivaksi kaavavarannoksi on katsottu olevan kolmenvuoden tonttitarve.		Syksyllä 2019 valmiissa asemakaavoissa oli rakentamattomia tontteja Vaasassa, sisältäen sekä yksityisten että kaupungin omistamat tontit, seuraavasti:		
AK-tavoite:	90 000 k-m ²	AK:	105 200 k-m ²	= 117 % tavoitteesta
AR-tavoite:	22 500 k-m ²	AR (ml. AP):	45 000 (19600) k-m ²	= 200 (87)% tavoitteesta
AO-tavoite:	210 tonttia	AO:	212 tonttia	= 100 % tavoitteesta

Taulukko 1. Tontti- ja kaavavaranto 2019. Lähde: Vaasan kaupunki, kaavoitus.

AK = asuinkerrostalo, AR = rivitalo vast., AO = erillispientalo, k-m² kerrosalaneliömetri.

Asemakaavojen läpimenoaikaan liittyvä seuranta-mittari on tarkasteluhetkellä kehitysvaiheessa. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan kysymyksessä on lean-metodilla kuvattu kaavoituksen prosessi, jossa on pyritty löytämään prosessin solmu-kohtia ja kehitettäviä kohteita. Ongelmana on ollut, että kaavaprosessin yhtenä pohjana olevat ennusteet eivät huomioi paikallista aluekehittämistä ja sen dynamiikkaa. Tarkasteluhetkellä on kehittämistä tehty muun muassa hankkeiden aloittamisen osalta.

Rakennusvalvonnan lupien läpimenoajasta on tarkkoja tietoja. Rakennusvalvonta on vuosittain seurannut mittaria omassa talousarvio- ja tilinpäätösaineistossaan. Kuten taulukosta 2 selviää, on rakennusvalvonta kyennyt käsittelemään luvat hyvin, vaikka lupien käsittelyajat ovatkin pidentyneet. Kuluvalta vuodelta 2017-2021 alussa rakennuslupien valmistusaikataulu on ollut jopa erinomainen. Vuodelle 2019 asetettiin rakennuslupien käsittelyajan keskiarvon tavoitteeksi 18 päivää, joka ei toteutunut. Vuonna 2019 myönnetty rakennusluvat koskivat peräti 172 705 kerrosalaneliömetriä, kun vastaava luku vuonna 2018 oli 59 781 kerrosalaneliömetriä.

TP 2016	TP 2017	TP 2018	TP 2019	TA 2020
13,2	12,8	17	24	20

Taulukko 2. Rakennuslupien käsittelyajan keskiarvo päivinä. Lähde: Vaasan kaupunki tilinpäätös 2019.

Vuoden 2019 toimenpiteistä ydinkeskustan ja torin kehittäminen ja elävöittäminen liittyy kiinteästi yhteen kävelykeskustan laajentamisen toimenpiteen kanssa. Ydinkeskustaa ja toria pyritään elävöittämään muuttamalla torin laidassa kulkeva Vaasanpuistikko koko pituudelta jalankulun mahdollistavaksi. Vaasan rautatieaseman alikulkutunnelin suunnittelu on huomioitu osana Vaasanpuistikon itäpäähän muuttuvia järjestelyitä. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan suunnitelmat perustuvat sille, että vuonna 2021 aloitetaan rakentaminen Vaasanpuistikon läntisissä osissa Raastuvankadun ja Kirkkopuistikon välisellä alueella. Suunnittelua tehdään kuntatekniikan ja kaavoituksen yhteistyönä.

Tehokkaan kaavoituksen ja toimivan infran toimenpiteen osalta asetetut mittarit osoittavat tavoitteiden toteutuneen. Käytännössä riittävän kaavavarannon ylläpitämisen lisäksi kaavoitus on vuonna 2019 keskittynyt useisiin osaprojekteihin, jotka ovat laajuudeltaan mittavia. Tällaisia ovat olleet muun muassa entisen ravirata-alueen kehittäminen aivan kaupungin keskustan tuntumassa, kaupunkiosakeskusten vahvistaminen sekä isojen työpaikkakeskittymien kehityshankkeiden ja toimintaedellytysten turvaaminen. Lisäksi vuonna 2019 on aloitettu periaatteiden valmistelu sille, että jo rakennetut kyläalueet voidaan asemakaavoittaa ilman, että kaikki kustannukset

kaavoituksesta lankeavat kaupungille. Yhtenä tavoitteena on, että vuosittain myönnettyjen suunnittelu- ja ratkaisujen tarve pienenee. Tarkastuslautakunta pitää toimintatapaa hyvänä, sillä tällainen toimintatapa edistää samalla Vaasan kaupungin jätevesiverkoston erityiskysymysten ratkaisemista.

Tarkastuslautakunnan mukaan kuntatekniikan kaksi keskeisintä rakentamiskohdetta vuonna 2019 ovat olleet kauppapuistikon kiertoliittymän liikennejärjestelyt (kuva 12) ja kalarannan alueen tukimuurin rakentaminen (kuva 13). Tarkastuslautakunta arvioi, että nämä tukevat erinomaisesti kaupungin toimivan infran toimenpiteen toteuttamista. Vaikka muitakin toimenpiteitä on vuoden 2019 aikana tehty, saadaan Kauppapuistikon kiertoliittymän avulla kaupunkiin johtavan E12 moottoritien liittymä kaupunkirakenteen kannalta huomattavasti paremmaksi ja kalarannan rakentaminen on elävöittänyt huomattavasti kaupungin rantojen käyttöä ja kehittämistä.

Kuva 12. Kauppapuistikon kiertoliittymä (keskussairaalan asemakaava)

Kuva 13. Kalaranta.

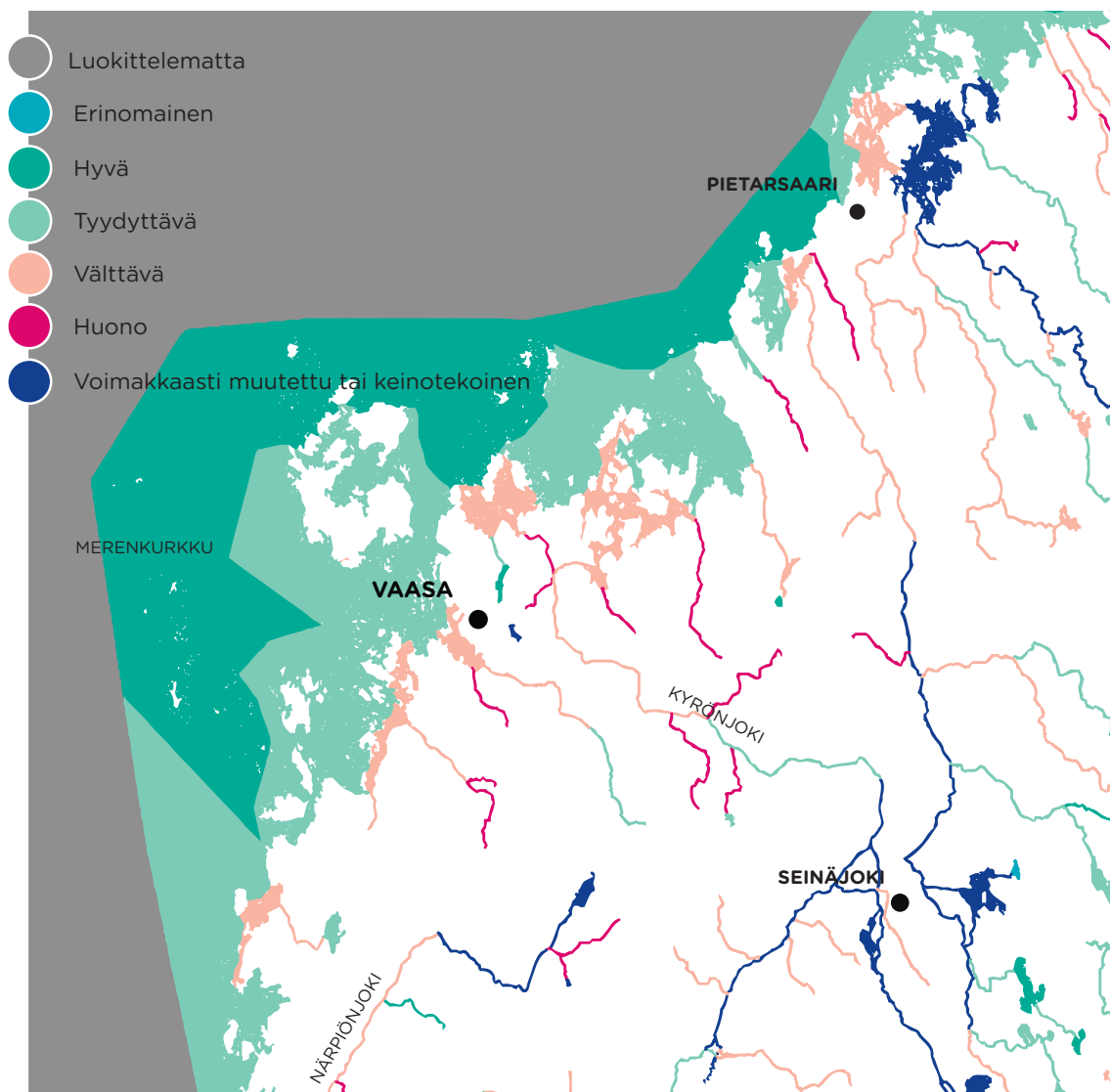
5.3. Vesihuollon erityiskysymyksiä

Vaasan kaupungin tarkastuslautakunta on käsitellyt vuosien 2009 ja 2013 arviointikertomuksissa haja-asutusalueiden jäteveden käsittelyyn liittyviä aiheita. Vuosien 2009 ja 2013 arviointi perustui valtioneuvoston asetukseen talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla niin sanottuun hajajätevesiasetukseen sekä Vaasa-Vähäkyrö kuntaliitoksen (2013) yhdistymis-sopimuksen investointiohjelmaan. Valtioneuvoston hajajätevesiasetus (542/2003) tuli voimaan vuoden 2004 alusta.

Hajajätevesiasetuksen vaikutusten lisäksi on entistä tärkeämpää tarkastella Vaasan kaupungissa myös vesihuoltolain edellyttämää vesihuollolle määriteltävää toiminta-alueita. Toiminta-alueen määrittäminen ratkaisee sen, miltä osin kiinteistöt sijaitsevat toimivan vesihuoltoverkoston piirissä ja miltä osin kiinteistöt kuuluvat haja-asutusalueeseen. Vaasa-Vähäkyrö kuntaliitoksen jälkeen (2013) on kaupunkiin muodostunut useita haja-asutusalueita ja verkoston laajentaminen vaatii huomattavasti aikaisempaa pidempää verkstorakennetta.

Kuvassa 14 on esitetty veden tilaa kuvaava ekologinen luokitus (Euroopan vesipolitiikan puitedirektiivin mukaan, Suomen ympäristökeskus). Hyvä ekologinen tila tarkoittaa sitä, että esimerkiksi kalojen, pohjaeläinten, vesikasvien ja planktonlevien esiintymisessä ja lajistossa on korkeintaan vähäisiä ihmisen toiminnasta aiheutuvia muutoksia. Vuoden 2013 jälkeen on sekä Kyrönjoen että Pohjanmaan vesialueiden ekologinen tila pysynyt lähes ennallaan. Kyrönjoki on Vaasan kaupungin pääasiallinen raakavesilähde. Tämän johdosta Vaasan kaupunki on tekemässä merkittäviä muutoksia raakavedenhankintajärjestelmään vesihuollon varmuuden parantamiseksi tutkimalla syväpohjaveden käyttömahdollisuuksia Kurikan alueella.

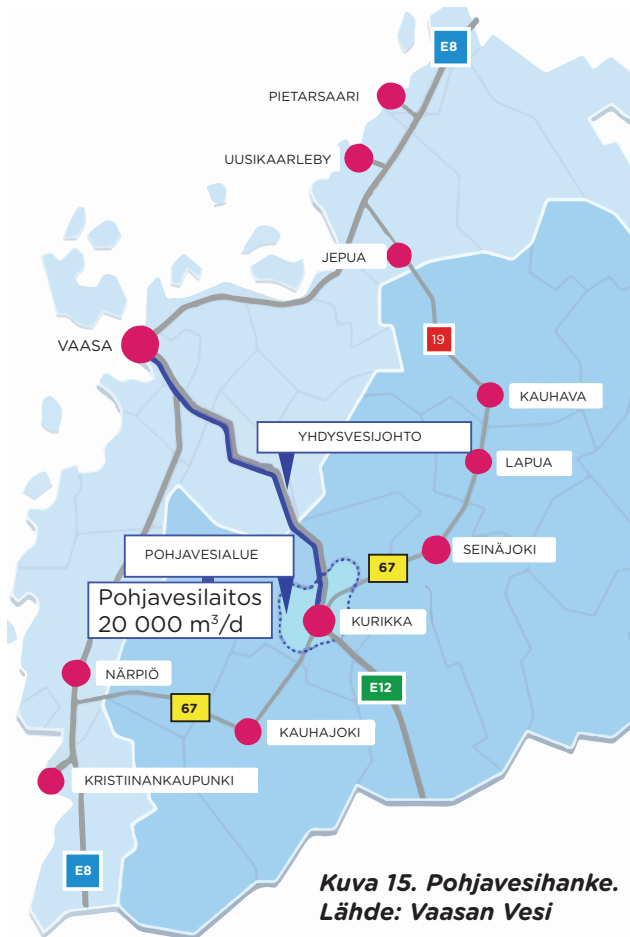
Kyrönjoki virtaa Vaasan alueella pääasiassa Vähässäkyrössä ja sen luokitus on Ympäristökeskuksen määrittelyn mukaan parhaimmillaankin vain tyydyttävä (Kyrönjoen alempi osa Ylistaro – Isokyrö). Vaasan Vähäkyrön kohdalla Kyrönjoen tilanne arvioidaan välttäväksi (Kyrönjoen alin osa Isokyrö – Mustasaari). Kaikkiaan Kyrönjokeen purkaa käsitellyt jätevedet lähes kymmenen jätevedenpuhdistamo. Vaasan kantakaupungin käsitellyt jätevedet puretaan mereen Vaasan edustalla.

Kuva 14. Vesistöjen ekologinen tila. Lähde: Suomen ympäristökeskus, vesikartta

Kurikan pohjavesihanke

Vaasan Vesi -liikelaitos vastaa toiminta-alueellaan häiriöttömästä vesihuollosta. Yksi näistä tekijöistä on puhtaan raakaveden huoltovarmuuden takaaminen. Vesihuollon varmistamiseksi tarvittaisiin kaksi toisistaan riippumatonta vesilähdettä, jotka ovat myös kestävästi hyödynnettävissä. Vaasan pääasiallinen raakavedenlähde on tarkasteluhetkellä Kyrönjoki.

Kuva 15. Pohjavesihanke.
Lähde: Vaasan Vesi

Syväpohjavesihanke perustuu Kurikan alueelta vuonna 2010 löytyneen syväpohjavesiesiintymän jatko-tutkimuksiin. Tutkimukset aloitettiin vuonna 2012 ja vuodesta 2014 alkaen niitä on toteutettu yhteistyössä Kurikan Vesihuolto Oy:n, Vaasan Veden, Etelä-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) sekä Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) välisinä yhteistyöprojekteina.

Kurikan pohjavesihanke on jaettu kymmeneen tutkimusvaiheeseen. Tarkasteluhetkellä ollaan puolivälissä. Vaasan kaupungin ja Kurikan Vesihuolto Oy välisen, vuonna 2015 solmitun, yhteistyösopimuksen mukaisesta 20 000 kuutiometrin tavoitellusta hyödynnettävissä olevasta raakavedestä on saavutettu vuoden 2019 loppuun mennessä noin puolet. Tavoitteena on, että 20 000 kuutiometrin vesimäärä olisi saavutettu jo vuonna 2021. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan Vaasan kaupunki ja Kurikan Vesihuolto Oy:n ovat solmineet uuden yhteistyösopimuksen hankkeen etenemisestä vuosina 2020-2025. Aikaisempi yhteistyösopimus hankkeen toteuttamiseksi oli voimassa vuodet 2015-2019.

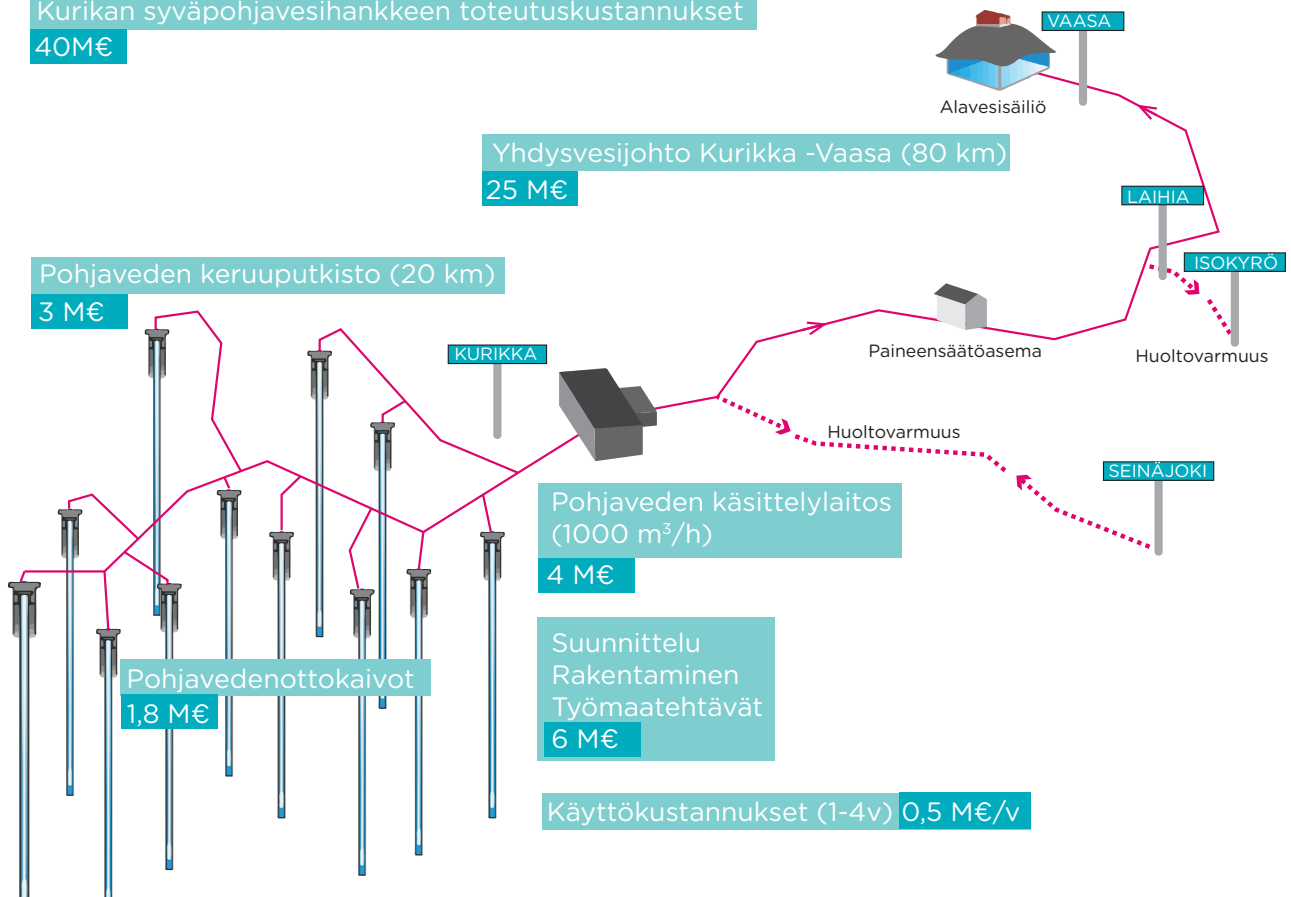
Hankkeen tutkimuskustannuksista vastaa suurelta osin Vaasan Vesi. Vaasan osuus on noin 82 %. Kurikan Vesihuolto Oy vastaa tutkimuskustannuksista noin 18 %. Kokonaisuudessaan 3 M€:n tutkimuskustannuksista on tarkasteluhetkellä toteutunut jo noin 2,5 M€. Tavoitteena on ollut, että tutkimusvaiheen koepumpausrakenteet tehdään niin, että ne ovat suoraan hyödynnettävissä tarvittaville käytönaikaisille vedenottomäärille. Samoin kaikki tehdyt maatäytöt toimivat tulevien vedenottorakennusten pohjana ja tieyhteydet mahdollistavat suuremman kaluston liikenteen.

Vuosien 2020-2022 aikana tullaan tutkimuksia jatkaamaan sekä tarvittavan vedenottoluvan hakemiseksi että vedenottoaivojen optimaalisten paikkojen löytämiseksi. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan varsinaisen toteutusvaiheen kustannusten arvioidaan olevan noin 40 M€. Tästä noin 1,8 M€ on suunniteltu käytettäväksi jo tutkimusvaiheessa pohjavedenottoaivojen toteuttamiseen (Ks. kuva 16).

Yksittäisenä merkittävä investointina tulee olemaan Kurikka - Vaasa välisen yhdysvesijohdon rakentaminen, jonka kustannusarvio on tarkasteluhetkellä noin 25 M€. Yhdysvesijohdon kustannukset tulevat Vaasan Veden mukaan kohdistumaan lähes yksinomaan Vaasan Veden asiakkaiden maksettavaksi. Muista noin 13 M€ toteuttamiskustannuksista ei ole tarkasteluhetkellä tehty kustannusjakoa. Tarkoituksena olisi perustaa tukkuvesiyhtiö tai -yhtiöt talousveden tuotantoon ja jakeluun. Tämän johdosta hankkeessa on tarkoitus hakea valtionavustusta. Valtionavustuksen yhtenä perusteena on se, että hankkeen vaikutusalueella Pohjanmaalla ja Etelä-Pohjanmaalla on 150 000 asukasta sekä elintarviketuotantoa, jotka tarvitsevat runsaasti talousvettä.

Tarkastuslautakunnan mukaan on ensiarvoisen tärkeää, että toteutusvaiheen kustannusjako kyettäisiin määrittelemään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa kaupungin vaikean taloudellisen tilanteen johdosta. Vaasan Vesi on korottanut veden käyttömaksuja noin 6 % vuonna 2019 ja vuoden 2020 alussa käyttömaksut nousivat noin 4 %. Vaikka Vaasan Veden käyttömaksut ovat edelleen alle maan keskimääräisen tason, ei kuntalaisten kannalta ole kestävä, jos useita eri kunnallisesta toiminnan järjestämisestä aiheutuvia maksuja nostetaan samanaikaisesti. Tarkastuslautakunta näkee asiassa vahvan priorisoinnin tarpeen.

Kurikan syväpohjavesihankkeen toteutuskustannukset
40M€

Kuva 16. Kurikan pohjavesihankkeen arvioidut toteutuskustannukset.
Lähde: Vaasan Vesi, perustuu esisuunnitelmaan vuodelta 2016.

Jätevesiviemäriverkoston toiminta-alue ja liittyminen

Vaasan kaupunki on vuonna 2018 päivittänyt Vaasan Vedelle vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen. Nykyinen vesihuoltolaki on ollut voimassa vuodesta 2001, jolloin myös Vaasan kaupungin vesihuoltolaitoksen toiminta-alue määritettiin. Vuonna 2001 toiminta-alue määritettiin vedenjakelulle, jätevesiviemäroinnille ja hulevesiviemäroinnille. Toiminta-alueella on tarkistettu ennen vuotta 2018 kerran vuonna 2004. Vuonna 2004 määritelty toiminta-alue oli huomattavasti vuoden 2018 toiminta-alueen pienempi ja verkostoon liittymättömiä kiinteistöjä oli vähemmän.

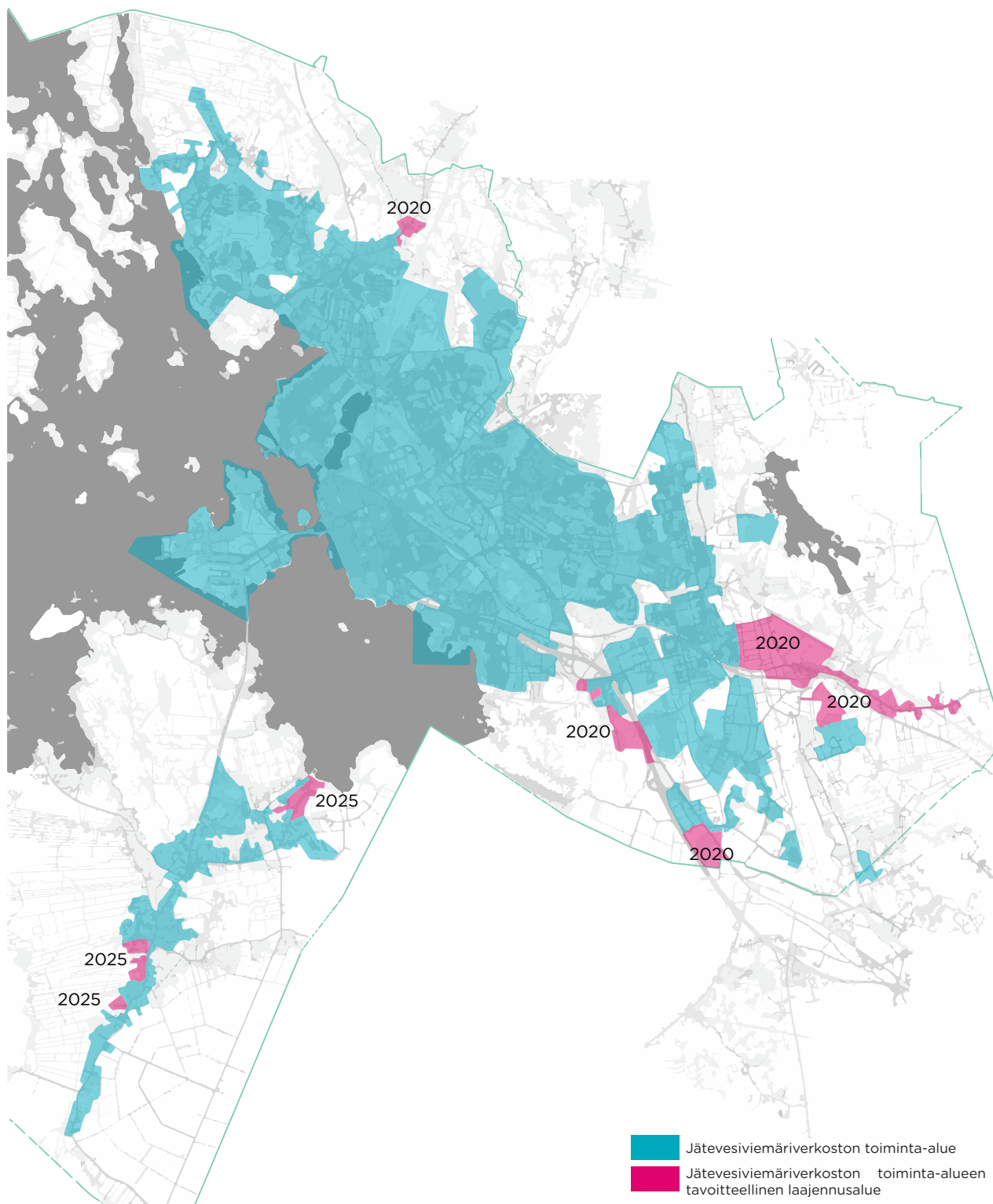
Määritellyllä vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella olevien kiinteistöjen on liitettävä sekä vesijohtoon että jätevesiviemäriin. Vesihuoltolain perusteella toiminta-alueita laajennetaan, koska kunta vastaa vesihuollon järjestämisestä ja vesihuoltoa tulee kehittää muuta yhteiskuntakehitystä vastaavasti. Kuvissa 17 ja 18 on esitetty voimassa oleva jätevesiviemäriverkon toiminta-alue sekä vuonna 2016 asetetut laajentumistavoitteet.

Tarkasteluhetkellä Vaasan kaupungin ympäristötoimen tietojen mukaan jätevesiverkon toiminta-alueella on vielä 461 kiinteistöä, jotka eivät ole liittyneet kunnalliseen viemäriin. Kaikkia kyseisten kiinteistöjen omistajia on kehoitettu liittymään viemäriin vuosien 2018-2019 aikana. Kehotuksen tuloksena 128

kiinteistönomistajaa on tilannut liittymiseen tarvittavat tekniset tiedot Vaasan Vedeltä. Vuoden 2019 lopussa näistä 128:sta 47 on vuoden aikana joko liitetty kunnalliseen jätevesiviemäriin tai tarvittavat suunnitelmat on tehty ja hyväksytty. Vapautushakemuksia liittymisvelvollisuudesta on ympäristötoimeen saapunut 306. Vaasan veden tietojen mukaan yli 30 kiinteistön omistajaa on jättänyt reagoimatta asiaan.

Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan liittymisvelvollisuuden vapautushakemusten suuresta määrästä johtuen on rakennus- ja ympäristölautakunta delegoinut päätösvalan asiassa ympäristötoimenjohtajalle. Vapautushakemuksia koskeville kaikille 306 kiinteistölle on tehty katselmus, jolla on todettu nykyisen jätevesijärjestelmän tilanne sekä arvioitu teknistä mahdollisuutta liittyä kunnalliseen viemäriin. Tarkasteluhetkellä viranomaisen arvio on, että suurin osa ympärivuotisesta asutuista kiinteistöistä tulee saamaan kielteisen päätöksen vapautushakemukseen. Päätöksestä on valitusmahdollisuus hallinto-oikeuteen. Lainvoimaisen kielteisen päätöksen jälkeen liittymän toteuttamista valvoo ympäristötoimi.

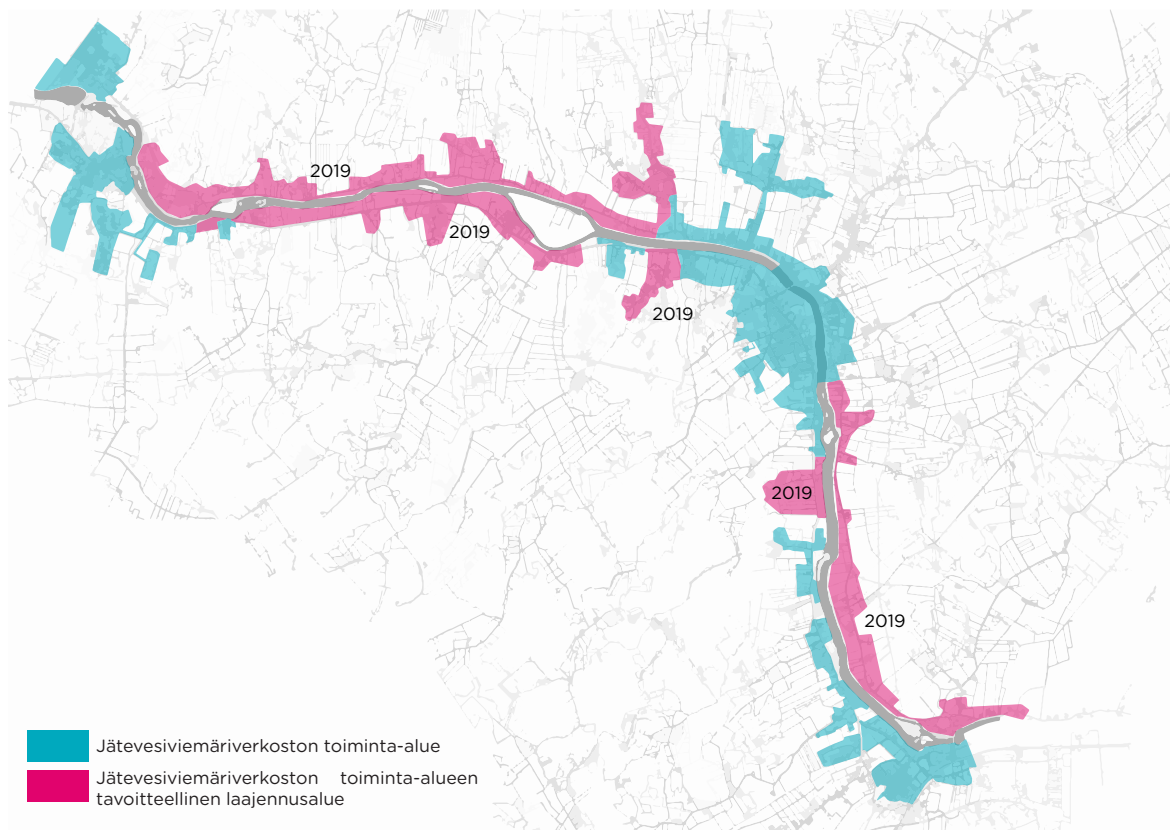
Tarkastelussa on syytä erottaa jätevesiviemäriverkon toiminta-alueen liittymisvelvollisuuden ja hajajätevesiasetuksen mukaiset vapautusperusteet toisistaan. Jätevesiviemäriin liittymisvelvollisuuden vapautusperusteet voivat olla vain tosiasiallisia, kun hajajätevesiasetuksen mukainen vapautus toimenpiteestä voi perustua subjektiiviseen arvioon. Kunnan

Kuva 17. Vaasan kanta-kaupungin jätevesiviemäriverkon toiminta-alue. Lähde: Vaasan Vesi.

ympäristöviranomaisen voi myöntää jätevesiviemärin liittymisvapautuksen toistaiseksi voimassa olevaksi tai määräaikaiseksi, mikäli kiinteistön jäteveden käsittely täyttää ympäristölain vaatimukset. Tarkastuslautakunnan saaman selvityksen mukaan vapautuksen perusteita voivat olla vähäinen tarve (käytännössä pieni vedenkulutus ~ 2-3 kuutiometriä) tai liittymisestä aiheutuvien kustannusten kohtuuttomuus verrattuna alueen keskimääräisiin liittymiskustannuksiin (~ yli 10 000 €). Jätevesiviemärin liittymisvapautuspäätöksen perusteina eivät voi olla kiinteistön haltijaan liittyvät syyt kuten tulot, varallisuus ja ikä.

Vuonna 2009 tarkastuslautakunnan arvioinnissa merkittävimäksi jäteveden järjestämistä koskevaksi uhaksi koettiin viemäröintiä vaativien alueiden kaavojen puute. Kaavojen puuttuessa turvauduttiin kiinteistöjen rakennuslupien yhteydessä usein erillisiin suunnittelutarveratkaisuihin. Menettely ei tällöin tukenut keskitetyn viemäröinnin järjestämistä ja oli kestävän kehityksen näkökulmasta ongelmallinen. Erityisesti suunnittelutarveratkaisuja tarvittiin Vaasan eteläpuolisilla alueilla. Edelleenkin esimerkiksi Sundomissa on määritellyllä toiminta-alueella useita jätevesiverkkoon liittymättömiä kiinteistöjä.

Kuva 18. Vähäkyrön alueen jätevesiviemäriverkon toiminta-alue. Lähde: Vaasan Vesi.

Vaasa-Vähäkyrö kuntaliitoksen jälkeen vuonna 2013 Vähäkyrön alueen haja-asustusalueiden jäteveden kokonaisvaltainen järjestäminen nousi sekä tarkastuslautakunnan saamista selvityksissä että arvioinnissa huolen aiheeksi. Sitä se on edelleen. Tarkastuslautakunnan pyytäessä arviota vuoden 2019 lopun tilanteesta, pidettiin Vähäkyrön suuntaa haasteellisempänä kuin kaupungin eteläisten osien. Esimerkiksi Sundomin jätevesiverkosto on tarkasteluhetkellä kokonaisuudessaan kartoitettu ja päivitetty verkkotietojärjestelmään, kun Vähäkyrön osalta näin ei ole. Samoin Vähäkyrön alue on laajempi kuin Sundomin. Vuoden 2018 toiminta-alue päivityksen yhteydessä toiminta-alueeseen liitettiin entinen Vähäkyrön alue ja sen viemäroidyt alueet, jossa on runsaasti liittymättömiä kiinteistöjä.

Erityisen ongelman muodostaa Vähäkyrön Kyrönjoen jokirannan kiinteistöt, jotka ovat vuoden 2018 päivityksessä jätevesiviemärin tavoitteellisella toiminta-alueella. Tarkastuslautakunnan saamiin selvitysten mukaan kuvassa 18 esitetyt Vähäkyrön alueen tavoitteelliset toiminta-alueet eivät ole toteutuneet vuoden 2019 loppuun mennessä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että alueen kiinteistöt kuuluvat tarkasteluhetkellä hajajätevesiasetuksen piiriin eikä kiinteistöjen omistajilla ole tiedossa viemäriverkon rakentamisaikataulua. Kokonaisuudessaan Vähäkyrössä on jätevesiviemäriverkoston toiminta-alueella arvioitu olevan 155 liittymätöntä kiinteistöä. Tämä on noin 34 % kaikista Vaasan jätevesiviemäriverkon toiminta-alueella olevista liittymättömistä kiinteistöistä.

Tarkastuslautakunta arvioi nykytilanteessa, että vuoden 2013 kuntaliitossopimuksen investointiohjelma ei perustunut riittäviin riskiarviointeihin entisen

Vähäkyrön alueen verkoston tilasta ja sen vaatimasta investointirahoituksesta. Erityisesti tulee huomata se, että kuntaliitossopimusta solmittaessa sekä vesihuoltolaki että hajajätevesiasetus olivat olleet jo pitkään voimassa. Kuntaliitossopimuksen investointiohjelman lopullinen kulutoteuma oli noin 25 M€. Tuosta osasta noin 1,2 M€ käytettiin investointiohjelmassa määrättyyn Vähäkyrön alueen haja-asustusalueiden viemäroinnin rakentamiseen. Ongelmaksi näyttäisi muodostuneen se, että tuo summa käytettiin lähes yksinomaan jo olemassa olleiden rakenteiden peruskorjauksiin. Näin ollen alun perin investointisuunnitelmassa ollut 2 M€ ei olisi sekään riittänyt missään olosuhteissa uusien alueiden liittämiseen viemäriverkkoon.

Tarkastuslautakunnan saamiin selvitysten mukaan kuntaliitoksen jälkeiseen viemäroinnin toteuttamiseen on Vähäkyrön alueella vaikuttanut erityisesti se, että Vaasan Vesi ei ole saanut erillirahoitusta tarkoitusta varten ja verkoston tila oli lähtökohtaisesti kantaVaasaa heikompi. Tarkasteluhetkellä kantaVaasan liittymisprosentti viemäriverkkoon on 97 %, kun koko Vaasan liittymisprosentti on Vähäkyrön alue mukaan lukien 92,5 %. Käytännössä Vähäkyrön alueen muuta Vaasa heikompi liittyminen viemäriverkkoon aiheuttaa tilanteen, jossa Vähäkyrön alueelta kerättävät jätevesimaksut eivät riitä kattamaan edes alueen jätevesistä aiheutuvia käsittelykuluja. Käsittelykulut ovat myös normaalia suurempia muun muassa verkon huonosta kunnosta ja jätevedenkäsittelyn lisääntyneestä energiantarpeesta johtuen. Vähäkyrön alueen jätevedet käsittelee Vaasan ja Isonkyrön yhdessä omistaman Kyrönmaan jätevesi Oy:n Hyyriän jätevedenpuhdistamo.

Haja-asustusalueiden jätevesi

Tarkasteluhetkellä on vuonna 2004 voimaan astuneeseen hajajätevesiasetukseen tehty sekä lievennyksiä että määräaikojen pidennyksiä. Vuonna 2011 määräaikaa siirrettiin vuodesta 2014 vuoteen 2016 ja päätettiin, että kiinteistön haltijoiden, jotka ovat syntyneet ennen 10.3.1943 ei tarvitse ryhtyä hajajätevesiasetuksen määrämiin toimiin kiinteistönsä osalta. Vuonna 2017 sekä ympäristösuojelulain että hajajätevesiasetuksen muutoksilla poistettiin niin sanotuilta kuivan maan rakennuksilta velvoite parantaa vanhoja, ennen vuotta 2004 rakennettuja, jätevesijärjestelmiä. Lisäksi vuoden 2017 muutoksessa haja-asutusalueiden kiinteistöjen uudeksi jätevesijärjestelmien parantamisen ajankohdaksi määrättiin 31.10.2019.

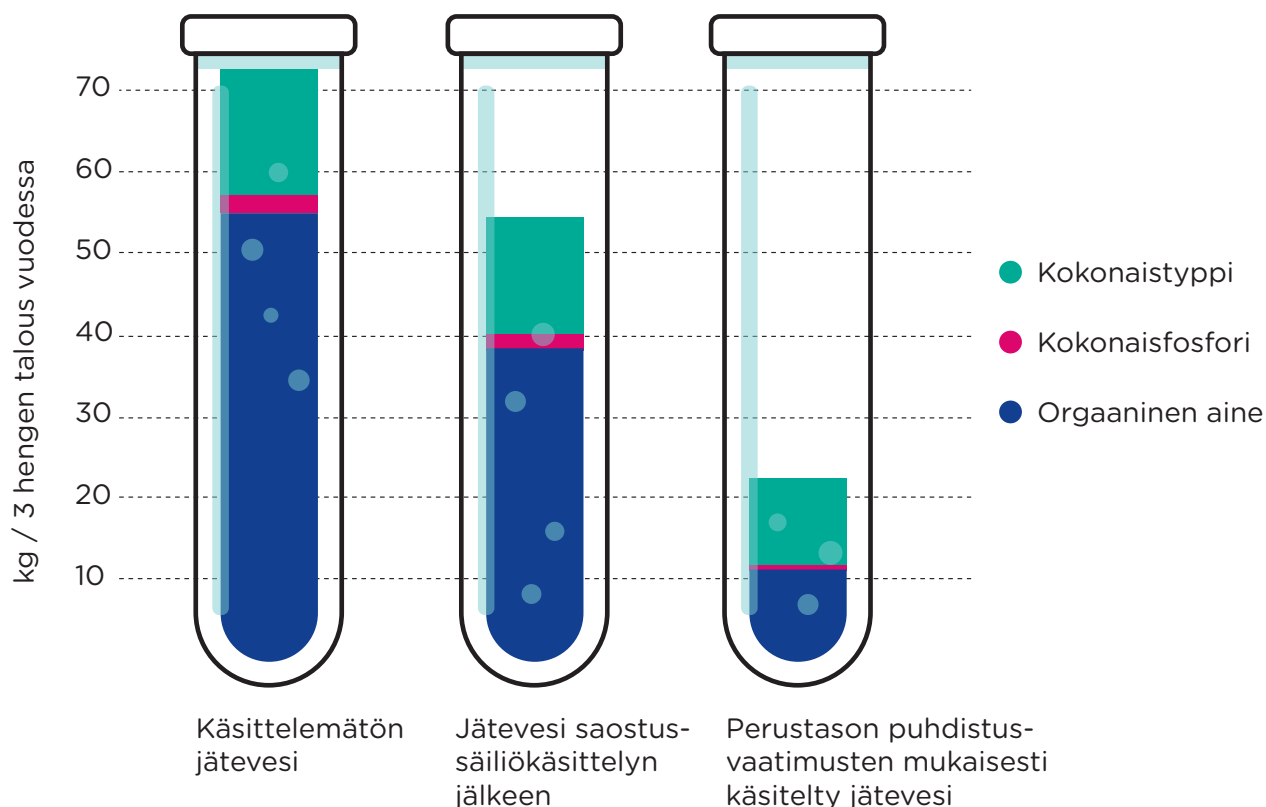
Tarkasteluhetkellä alle 100 metrin etäisyydellä vesistöstä tai pohjavesialueella sijaitsevien kiinteistöjen jätevesijärjestelmien tulee olla ympäristösuojelulain mukaisia. Samoin jätevesijärjestelmät tulee saattaa lain määräämillä tavoin kuntoon vuonna 2017 asetettuun määräaikaan mennessä sellaisilla haja-asutusalueiden kuivan maan kiinteistöillä, joissa suoritetaan rakennuslupaa edellyttäviä korjaus- tai laajennustöitä.

Tarkastuslautakunta arvioi vuoden 2009 tilanteessa, että kaupunki oli kehittänyt neuvontaansa ja toimintaansa hyvin silloin voimassa olleen määräajan puitteissa. Tarkastuslautakunta totesi, että kiinteistön omistajien toiminta ratkaisee sen, kuinka hyvin haja-asutusalueiden jätevesihuolto tulee järjestettyä. Aktiivisille kiinteistön omistajille oli järjestetty

riittävät palvelut. Vuoden 2009 tilanteessa arvioitiin noin 400 kiinteistön jäävän viemäriverkon ulkopuolelle vuoden 2014 määräaika silmälläpitäen. Vuonna 2013 tarkastuslautakunta arvioi suunnitelmien ja järjestetyn neuvonnan edenneen suunnitellusti.

Useiden valtuustokausien aikana hajajätevesiasetukseen tehtyjen muutosten seurauksena on Vaasan kaupungissa 31.10.2019 tilanteessa lähes 300 ranta-alueilla ja 16 pohjavesialueilla ympärivuotisesti asuttua asuntoa, joilla ei ole mahdollisuutta liittyä kunnalliseen viemäriin. Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan näistä kiinteistöistä noin 200-250 ovat tarkasteluhetkellä vielä sellaisia, jotka tulevat joko vaatimaan toimenpiteitä tai vapautushakemusta.

On arvioitavissa, että lainsäädännön muutokset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa kiinteistön omistajan ennakoiva toiminta on osoittautunut kannattamattomaksi. Tämän seurauksena on esimerkiksi Vaasassa vuosien 2014-2019 välisenä aikana ranta- ja pohjavesialueilla tehty heikosti ennen vuotta 2004 rakennettujen jätevesijärjestelmien saneerausta. Vuonna 2009 arvioidusta tilanteesta on kiinteistöjen määrä vähentynyt noin sadalla ensimmäisestä vuoden 2014 määräajasta huolimatta. Vuonna 2019 vapautushakemuksia jätettiin 3 kappaletta. Toisin kuin jätevesiviemäriin liittyvän vapautushakemuksen perusteet, voivat hajajätevesiasetuksen perusteella myönnetty toimenpidevapautukset olla luonteeltaan kiinteistön haltijaan liittyviä (kuten tulot, varallisuus, ikä, muu sosiaalinen suorituseste). Vapautus on aina määräaikainen.

Kuva 19. Jäteveden puhdistamisen tehokkuus. Lähde: Ympäristöministeriö

Vaasan ympäristötoimi on tarkastuslautakunnan näkökulmasta järjestänyt 31.10.2019 määräaika huomioiden neuvontaan kohdistuneen työnsä hyvin. Osittain työtä on tehty yhteistyössä Pohjanmaan vesi ja ympäristö ry:n kanssa. Neuvonta oli suunnattu ensisijaisesti ranta- ja pohjavesialueilla oleville kiinteistöille. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä sitä, että vuoden 2019 tilanteessa ympäristötoimi on suorittanut riskiarvioihin perustuvaa toiminnan kehittämistä.

Tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan ensimmäisessä vaiheessa haja-asutusalueiden jätevesien järjestämiseen liittyvä toiminta kohdistetaan pohjavesialueille, toisessa vaiheessa Kyrönjoen vaikutusalueelle ja kolmannessa vaiheessa Vaasan muille ranta-alueille.

5.4. Innovatiiviset julkiset hankinnat

Hankintalaki uudistettiin vuonna 2016. Lain tavoite on määritelty lain 2 momentissa. Yhtenä tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukaiden, innovatiivisten ja kestävien hankintojen tekemistä. Lain perusteluteksteissä todetaan, että innovatiiviset hankinnat olisivat laissa uusi tavoite, jossa innovaatioilla tarkoitettaisiin hankinnan kohdetta, joka kattaa kaupallisesti tai yhteiskunnallisesti uudella tavalla hyödynnetyn tiedon ja osaamisen. Innovatiivisella hankinnalla tarkoitettaisiin varsinaisten innovaatioiden hankinnan ohella myös innovaatiomyönteisiä hankintoja, jossa hankintayksikkö määrittelee tarpeensa standardeihin viittaamisen sijasta toiminnallisina ominaisuuksina ja jossa tarjoajat voivat esittää myös uudenlaisia ratkaisukeinoja tarjouksissaan.

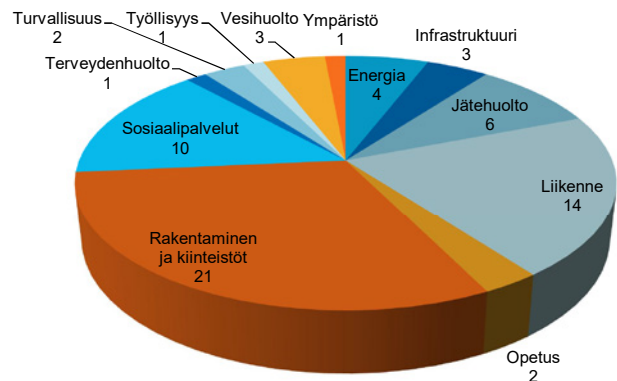
Valtioneuvosto julkaisi joulukuussa 2017 selvitys- ja tutkimustoimintaan liittyen innovatiivisia julkisia hankintoja koskevan teoksen ”Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen”. Valtioneuvosto määritteli innovatiivisen hankinnan uudeksi ja merkittävästi parannetuksi tuotteen tai palvelun hankinnaksi, jolla parannetaan julkisten palveluiden tuottavuutta, laatua, kestävyttä ja/tai vaikuttavuutta. Varsinainen toimintatapa ja sen käytännön määrittely näyttäisi kuitenkin jääneen julkisten palveluiden järjestäjien esimerkiksi kuntien vastuulle.

Innovatiivisten hankintojen määrittelyt ovat laajoja. Tampereella on kaupungin omaa toimintaa varten määritelty innovatiivisuus sekä hankintaprosessissa, hankinnan kohteessa että hankittavan palvelun toteutustavassa. Hankintaprosessissa innovatiivisuudella tarkoitetaan uudenlaisia käytäntöjä hankinnan suunnittelussa, hankintamenettelyssä tai hankitun tuotteen/ palvelun käyttöönotossa. Hankinnan kohteeseen liittyvä innovatiivisuus tarkoittaa tuotekehityksen, uuden innovatiivisen tai merkittävästi parannellun tuotteen tai palvelun hankintaa. Hankittavan palvelun toteutustavassa korostuu uudenlaisten yhteistyö- tai kumppanuusmallien käyttö. Helsingissä innovatiivisuusnäkökulma on otettu lain mukaisesti huomioon kestävien hankintojen oppaassa, jonka mukaan ”Julkisten hankintojen menettelytavat on tarkoitus kehittää sellaisiksi, että ne luovat mahdollisuuksia ja kannustavat innovatiivisiin hankintoihin”.

Muiden kaupunkien tapaan Vaasan kaupungissa on huomioitu innovatiiviset hankinnat osana hankintatoimen kehittämistä. Vaasan uudet hankintaohjeet tulivat voimaan toimintavuoden 2019 alussa. Uusissa ohjeissa huomioitiin sekä kestävä kehitys että kaupungin oma energia- ja ilmasto-ohjelma. Tämän perusteella Vaasan kaupungin innovatiiviset hankinnat kohdistuisivat ohjeiden mukaan ensisijaisesti ympäristövaikutusten huomioimiseen.

Tarkastuslautakunnan saamissa selvityksissä toimintavuodelta 2019 on selvästi havaittavissa se, että innovatiivisten hankintojen määrittely käytännössä on osoittautunut vaikeaksi tehtäväksi. Käytännön toiminnan tasolla kaikki uusi hankintatoiminta olisi

määriteltävissä innovatiiviseksi, koska monet hankinnat vuonna 2018 ja 2019 ovat olleet luonteeltaan uutta luovia tai muuten vanhoja toimintatapoja uudistavia. Tällaisia ovat olleet muun muassa toimintojen monitoimilaitteiden/ kopiokoneiden hankinta palvelumallilla, uuden palvelusetelipäiväkodin toteutus kutsumenettelyllä tai Gerbyn uuden päiväkodin toteutus vuokramallilla. Se kuinka paljon kysymys on ollut suoraan kaupungin uusista hankintaohjeista johtuvasta toimintatapojen ohjauksesta, jäi tarkastelussa avoimeksi.

Kuva 20. Innovatiivisten hankintojen arvioitu jakautuminen Valtioneuvoston julkaisussa ”Innovatiiviset julkiset hankinnat – määrittely, mahdollisuudet ja mittaaminen”. Lähde: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 82/2017.

Vaikka vuonna 2019 uudet käytännöt ovat varmasti palvelleet erityisesti palveluiden tuottajien, hankintaan osallistuneiden palveluntarjoajien etuja, ei innovatiivisesta toimintatavasta ole vielä tarkasteluhetkellä tarpeeksi seurattua ja analysoitua tietoa. Samoin tarkastuslautakunnan selvityksissä tuli erityisesti esiin se, että kaupungin toimijoilla oli erilaisia näkemyksiä siitä, mitä innovatiiviset hankinnat voisivat olla. Tämän perusteella esimerkiksi Vaasan satama-alueen suunnittelijan valintaa neuvottelumenettelyllä ei sellaisenaan voi tulkita innovatiiviseksi vaikka toimintatapa hankittavan kohteen perusteella varmasti tarpeellinen onkin.

Osittain kysymys on myös ollut koulutuksellisesta asiasta. Toimintavuonna 2019 hankintojen koulutuksessa huomioitiin vahvasti hankintojen kynnysarvoihin liittyneet muutokset ja hankintojen ennakoituihin arvoihin liittyvät muuttuneet toimintatavat. Lain muutoksien suuresta määrästä johtuen tällainen priorisoiva toimintatapa on tarkastuslautakunnan mukaan ymmärrettävä ja perusteltu, koska Vaasan kaupungin kilpailutus- ja asiantuntijapalveluita tuottanut kaupungin oma hankintapalveluyksikkö ulkoistettiin 1.5.2018.

Tarkastuslautakunnan selvitysten mukaan kaupungin hankintatoimi ei ollut valmistelemaan vielä vuonna 2019 voimassa ollutta innovatiivista julkisten hankintojen kehittämiseen tähtäävää toimenpidettä. Strategiaudistuksen yhteydessä vuoden 2019 syksyllä innovatiivisten julkisten hankintojen kehittäminen poistettiin strategiasta.

Vuoden 2019 lopun tilanteessa Vaasan kaupungin teknisen toimen sekä Vaasan Vesi -liikelaitoksen omat tavoitteet tukevat kilpailukykyisen yhdyskuntarakenteen toteuttamista.

Vuodelle 2019 asetetuista toimenpiteistä julkisen liikenteen ja pyöräilyverkoston kehittäminen, kävelykeskustan laajeneminen, tehokas kaavoitus sekä Kurikan pohjavesihankkeen toteuttaminen on toteutunut suunnitellusti.

Osana kaupungin sisäistä liikenteen kehittämistä on vuoden 2019 aikana valmisteltu Kaupungin kestävän liikkumisen ohjelmaa. Ohjelmassa huomioidaan niin tieliikenteen hiilidioksidipäästöjen vähentäminen, julkisen liikenteen kehittäminen kuin keskusta-alueen elinvoiman säilyttäminenkin. Kestävän kehityksen ohjelman seuraaminen on suunniteltua.

Ulkoisten toimintaedellytysten osalta laivaliikenteen vahvistaminen on onnistunut Vaasassa hyvin ja toiminnan kehittäminen on huomioitu kaikissa laivaliikenteen edistämisen osa-kohteissa. Toiminta on ollut onnistunutta toimenpiteen vahvasta asemasta johtuen.

Tontti- ja kaavavarannon määrä täyttää kaupungin maankäytön toteuttamisohjelmassa määritelty tavoitteet. Sopivaksi kaavavarannoksi on katsottu kolmen vuoden arvioitu tonttitarve. Kaavojen läpimenoaikaa koskeva seurantamittari on tarkasteluhetkellä valmisteluvaiheessa.

Vaasan kaupungin ympäristötoimi ja Vaasan Vesi -liikelaitos ovat edistäneet yhteistoiminnassa niin jätevesiverkoston toiminta-alueen kehittämistä kuin haja-asutusalueiden jäteveden järjestämiseen liittyviä erityiskysymyksiä.

Kilpailukykyisen yhdyskuntarakenteen kehittämisen ongelmaksi on tarkasteluhetkellä noussut vallitsevan taloudellisen tilan aiheuttama liikkumavaran puute. Jo vuonna 2019 aloitetut investoinnit on Vaasan kaupungin kuntatekniikan toimesta vahvasti priorisoituja eikä muihin vuoden aikana ilmenneisiin tarpeisiin ole enää ollut kykyä vastata.

Kaupungin kilpailukykyiselle yhdyskuntarakenteelle hyväksymät mittarit eivät kuvaa eivätkä tue keskeiseen asemaan nousseen liikenteen kehittämisen edistämistä. Samoin innovatiivisten julkisten hankintojen kehittäminen on jäänyt vaille riittävää valmistelua.

Rakennuslupien käsittelyajan keskiarvo on laskenut viimeiset kaksi vuotta vuosien 2016 ja 2017 hyvästä tasosta. Kun vuonna 2017 rakennusluvat käsiteltiin peräti 12,8 päivässä, oli vuoden 2019 tulos 24 päivää. Vuoden 2020 tavoite on 20 päivää.

Jäteveden järjestämisen osalta erityisen ongelman näyttäisi tarkastuslautakunnan tarkastelussa muodostavan Vaasan Vähänkyrön Kyrönjoen jokirannan kiinteistöt, jotka ovat vuoden 2018 päivityksessä jätevesiviemärin tavoitteellisella toiminta-alueella. Vähänkyrön alueen tavoitteelliset toiminta-alueet eivät ole toteutuneet vuoden 2019 loppuun mennessä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että alueen kiinteistöt kuuluvat tarkasteluhetkellä hajajätevesiasetuksen piiriin eikä kiinteistöjen omistajilla ole tiedossa viemäriverkon rakentamisaikataulua. Tämän perusteella vuoden 2013 kuntaliitossopimuksen investointiohjelma ei perustunut riittäviin riskiarviointeihin entisen Vähänkyrön alueen verkoston tilasta ja sen vaatimasta investointirahoituksesta. Erityisesti tulee huomata se, että vuoden 2013 kuntaliitossopimusta solmittaessa sekä vesihuoltolaki että hajajätevesiasetus olivat olleet pitkään voimassa.

Vaasan kaupungin asuntotuotannon tavoite 560 asunnon tuottamiseksi on jäänyt täyttymättä kaksi viimeistä valtuustokautta. Tarkastuslautakunnan jo vuonna 2015 tekemien huomioiden pohjalta on sallittua tarkistaa asuntotuotantotavoitetta vastaamaan todellista toteumaa. Vuosien 2018 ja 2019 toteuma, noin 420-440, olisi jatkossa realistisempi. Tavoite olisi siitä huolimatta haasteellinen, koska 2000-luvun asuntotuotanto on ollut keskimäärin 395 asuntoa eikä kaupungin väestönkasvu ole ollut toivotulla tasolla.

Vuoden 2019 lopun tilanteessa tulisi selkeästä resurssipulasta johtuen pystyä määrittelemään esimerkiksi ne hankintojen osa-alueet, joissa keskitytään ensisijaisesti innovatiivisiin ratkaisuihin. On sallittua priorisoida toimintaa ja kerätä hyviä, omia käytäntöjä toimintatavoista. Näin hyviä käytäntöjä voidaan jatkossa hyödyntää myös hankintojen muilla osa-alueilla ja välttää sudenkuoppia, joista voi vaikeimmillaan aiheutua taloudellisia seuraamuksia.

Kurikan pohjavesihankkeen toteutusvaiheen kustannusjako tulee määritellä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa kaupungin vaikean taloudellisen tilanteen johdosta. Vaasan Vesi on korottanut veden käyttömaksuja noin 6 % vuonna 2019 ja vuoden 2020 alussa käyttömaksut nousivat noin 4 %. Vaikka Vaasan Veden käyttömaksut ovat edelleen alle maan keskimääräisen tason, ei kuntalaisten kannalta ole kestävä, jos useita eri kunnallisesta toiminnan järjestämisestä aiheutuvia maksuja nostetaan samanaikaisesti. Tarkastuslautakunta näkee asiassa vahvan priorisoinnin tarpeen.

Jätevesiviemäriverkoston toiminta-alueen määrittelemisen sekä haja-jätevesiasetuksen tavoitteellinen, vuodelle 2019 asetettu määräaika, tulevat vaatimaan niiden piiriin kuuluvilta kuntalaisilta sekä viranomaisilta tiivistä yhteistyötä kestävien ratkaisujen löytämiseksi. Tarkastuslautakunta suosittelee, että muutoksenhakekeinoista ja niiden todellisista mahdollisuuksista tiedotetaan asukkaille jatkossakin yhtä aktiivisesti, jotta tehtävät viranomaispäätökset eivät aiheuta ylimääräistä huolta talouden heikkenevässä tilanteessa.

6. Talouden tasapaino

Vuonna 2015 hyväksytyn Kuntalain 121.2 § 3 kohdan mukaan, mikäli kunnan taseessa on kattamaton alijäämä, on tarkastuslautakunnan arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä. Uusi kuntalaki määrää myös erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelystä (118 §). Arviointimenettelyä sovellettiin ensimmäisen kerran tilikaudesta 2017 alkaen.

Arviointimenettelyyn voi joutua, mikäli kunta ei ole kattanut kunnan taseeseen kertynyttä alijäämää säädettyssä ajassa tai jos asukasta kohden laskettu alijäämä on kuntakonsernin viimeisessä tilinpäätöksessä vähintään 1000 euroa ja sitä edeltäneessä tilinpäätöksessä vähintään 500 euroa. Lisäksi arviointimenettelyyn voi joutua, mikäli kuntakonsernin tietyt rahoituksen riittävyyttä ja vakavaraisuutta kuvaavat tunnuslukujen raja-arvot ovat kahtena vuotena peräkkäin täyttyneet. On huomattava, että aikaisemmin voimassa olleeseen arviointimenettelyyn liittyen tarkastelukulma on nyt peruskaupungista poiketen kaupunkikonsernin taloudellisissa tunnusluvuissa.

Tarkastuslautakunta on käyttänyt tässä kertomuksessa esitettyjen Vaasan kaupungin asukaskohtaisten talouslukujen laskennan perusteena Tilastokeskuksen ilmoittamaa asukaslukua. Tilastokeskuksen ilmoittama asukasluku 31.12.2019 tilanteessa oli 67 636. Vaasan asukasluku oli vuonna 2019 noin 3,4 % korkeampi kuin vertailukaupunkien keskimäärin (+ 2 211 henkilöä). Vuonna 2018 Vaasan kaupungin asukasmäärä oli noin 2,9 % korkeampi kuin vertailukaupunkien keskimäärin.

Valtuustokauden 2017-2021 ensimmäisen vuoden tilinpäätös ei sisältänyt kuntalain mukaisessa määräajassa konsernitilinpäätöstä. Vuodelle 2018 tilannetta kyettiin parantamaan ja tilinpäätösmenttely toteutui maaliskuun loppuun mennessä. Valitettavasti tarkastuslautakunta joutuu toteamaan, että vuoden 2019 tilinpäätösmenttely ei täyttänyt toistamiseen kuluvalle valtuustokaudella kuntalaissa säädettyä määräaika. Kaupunginhallitus käsitteli kaupungin tilinpäätöstä 31.3.2020 ja lopullista konsernitilinpäätöksen sisältänyttä tilinpäätöstä 8.4.2020. Kaikissa muissa C21 -kaupungeissa vuoden 2019 tilinpäätökset käsiteltiin ajalla 23.3.-31.3.2020.

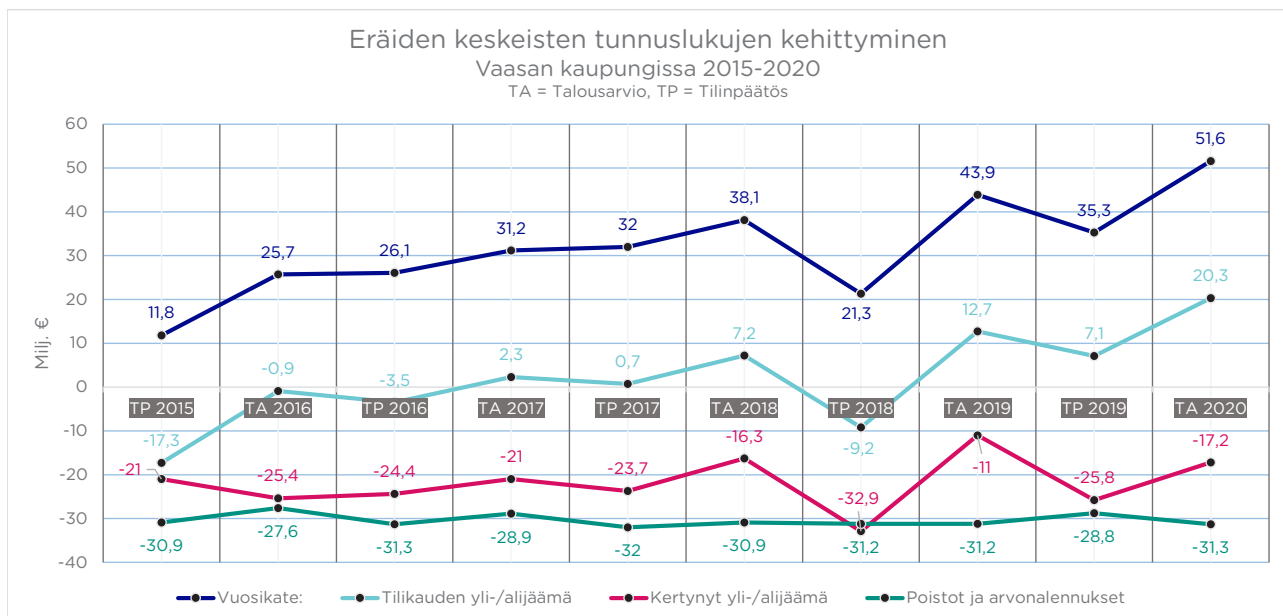
6.1 Talouden tila kaupunkikonsernissa

Valtuustokauden 2017-2021 kolmannen vuoden ylijäämäksi muodostui Vaasan kaupungissa noin 7,13 M€ ja Vaasan kaupunkikonsernissa noin 26,5 M€. Vuosi 2019 on valtuustokauden 2017-2021 toinen ylijäämäinen vuosi. Vaasan kaupungin taseessa on siten vuoden 2020 alussa noin 25,8 M€ alijäämää (- 381 €/asukas). Vaasan kaupunkikonsernilla on kertynyt ylijäämää, joka on vuoden 2019 tilinpäätöksen jälkeen noin 159 M€ (+2 353 €/asukas). Valtuustokauden 2013-2016 alussa, vuoden 2012 jälkeen, Vaasan kaupungilla oli vielä kertynyt ylijäämää taseessa noin 28,9 M€. Vaasan kaupungin kertyneestä alijäämästä johtuen on talouden tasapainottamista arvioitu kappaleessa 6.2. talouden tasapainottaminen - ohjelma ja sen toteutuminen.

Vuonna 2019 talouden tila muodostui hyväksi sekä Vaasan kaupungissa että kaupunkikonsernissa. Kuten taulukosta 3 havaitaan, ovat Vaasan kaupungin vuosikate ja tilikauden tulos vertailukaupunkeja paremmat. Tulosta voidaan pitää sekä kaupungin että kaupunkikonsernin osalta jopa erinomaisena, kun huomioidaan vertailukaupunkien vuoden 2019 keskimääräisten lukujen olevan negatiivisia ja Vaasan positiivisia. Ainoastaan Vaasan kaupungin valtionosuudet ovat vertailukaupunkeja pienemmät, mutta nekin ovat suuremmat kuin vuonna 2018. Valtionosuudet nousivat vuonna 2019 peruskaupungin osalta 94 €/asukas ja kaupunkikonsernin osalta 72 €/asukas.

Kaupunki	Tilikauden tulos	Vuosikate	Valtionosuudet	Verotulot
Vaasa	96,4	523	1 646	4 186
Vertailukunnat	- 200	169	1 732	4 027
Kaupunkikonserni				
Vaasa	500,3	1 357	1 906	4 135
Vertailukunnat	- 62,9	748	2 116	4005

Taulukko 3: Talouden tunnuslukuja vuodelta 2019 (€/asukas, vertailu: 50 001 - 100 000 asukkaan kunnat).
Lähde: Kaupunkien konsernitilinpäätökset 2019.

Kuva 21: Eräiden keskeisten tunnuslukujen kehittyminen Vaasan kaupungissa 2015-2020. Lähde: Vaasan kaupungin talousarviot ja tilinpäätökset.

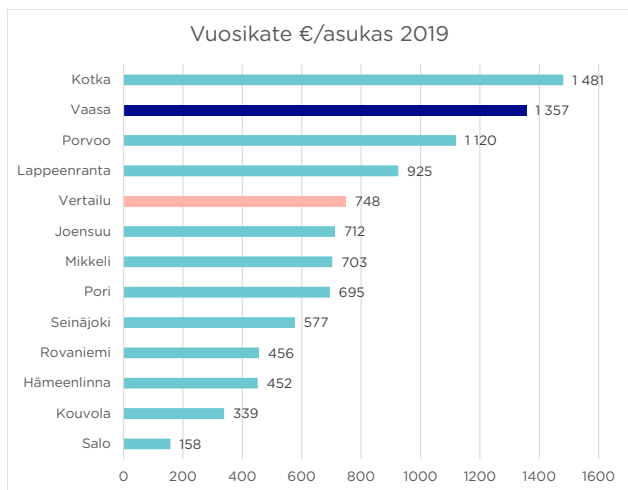
Kuvasta 21 on havaittavissa Vaasan kaupungin talouden heikentynyt tilanne. Vuoden 2019 tilinpäätöstilanteessa tulos on yli 7 M€ positiivinen, mutta se ei kuitenkaan vielä riittänyt kattamaan vuoden 2018 loppuun mennessä kumuloitunutta yli 30 M€ kertynyttä alijäämää. Vuoden 2019 tulos on alle tavoitellun tason, joka vastaavan vuoden talousarviossa suunniteltiin yli 5 M€ positiivisemmaksi.

Samoin kuvasta 21 havaitaan, että talousarvioiden laatiminen ja talouden ennustaminen on ollut viimeiset kaksi toimintavuotta aikaisempia vuosia haastavampaa. Vuosien 2018 ja 2019 talousarvioiden ja tilinpäätösten välillä on ollut huomattavasti enemmän eroa kuin aikaisempien vuosien. Esimerkiksi vuoden 2019 tuloksen jälkeen on vielä olemassa epäsuhta vuoden 2020 talousarvioon nähden. Vuoden 2020 talousarviossa katettavaksi aiottu alijäämä arvioitiin olevan 17,2 M€ vuoden 2020 alussa, kun se tarkasteluhetkellä on

kuitenkin yli 8,6 M€ enemmän. Poistojen taso on vuoden 2019 tilinpäätöksessä vähemmän kuin vastaavan vuoden talousarviossa. Kuitenkin vuosien 2019 ja 2020 talousarviot vastaavat toisiaan poistojen osalta (noin 31,2 M€) ja ovat siten 2,4 M€ enemmän kuin vuoden 2019 tilinpäätöksessä.

Talousvaikeuksissa olevan kunnan ns. kriisikuntakriteerit on määritelty kuntalaissa (118 §). Keskeistä on havaita se, että mahdollisen arviointimenettelyn käynnistäminen edellyttää kuntalain mukaan kaikkien neljän kriteerin samanaikaista täyttymistä. Valtiovarainministeriön ylläpitämän vertailutaulukon mukaan Vaasa oli vertailukaupunkien keskitasoa vuoden 2018 toteutuneiden kriisikuntakriteerien mukaan. Vuosina 2017 ja 2018 heikoimmalla sijalla oli Kotka ja vahvin oli Salo. Yksikään vertailukaupunki ei ole tarkasteluhetkellä arviointimenettelyn piirissä.

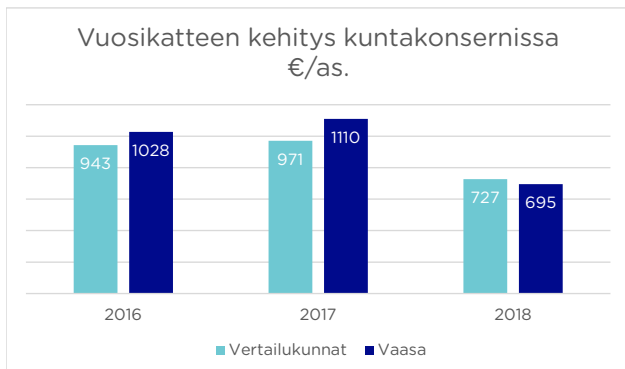

Kuva 22: Vuosikate €/asukas 2019. Lähde: kaupunkien konsernitilinpäätökset 2019

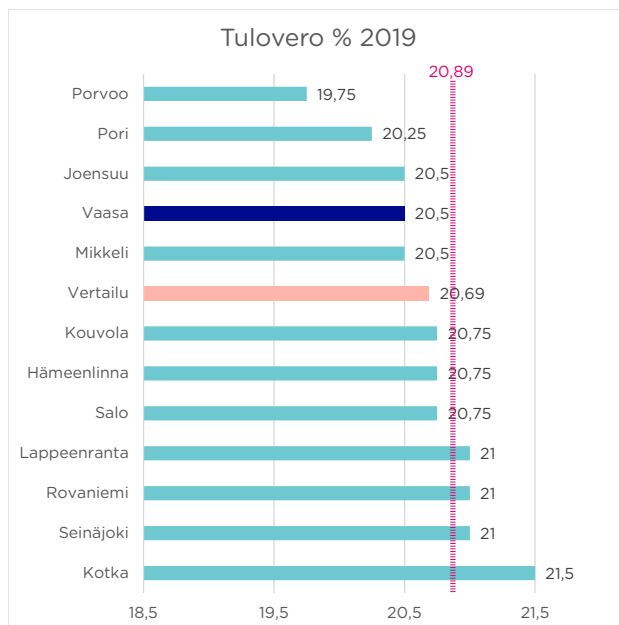
Kuntakonsernin vuosikate on negatiivinen. Kriteerin mukaan kuntakonsernin vuosikate on kahtena vuotena peräkkäin negatiivinen. On huomioitava, että negatiivinen vuosikate ei saa yhtenä vuonna olla niin suuri, että kunta joutuisi sen johdosta suoraan arviointimenettelyyn lopullisen kertyneen alijäämän perusteella (- 1 000 €/asukas).

Kuten kuvasta 22 havaitaan on Vaasan kuntakonsernin vuosikate tilinpäätöshetkellä 2019 ollut positiivinen, noin 1357 €/asukas. Toisin sanoen, kaupunkikonsernin verotulot, valtionosuudet ja rahoitustuotot ovat kattaneet hyvin kaupunkikonsernin negatiivisen toimintakatteen (toimintatuotot – toimintamenot).

Kuva 23: Vuosikatteen kehitys kuntakonsernissa 2019. Lähde: Tilastokeskus

Heikon vuoden 2018 jälkeen on vuonna 2019 Vaasan kuntakonsernin vuosikate noussut yli vertailukaupunkien keskitason. Vuosina 2015-2017 Vaasa oli myös korkeammalla tasolla kuin vertailukaupungit, mutta silloin ero oli huomattavasti pienempi kuin vuonna 2019 (kuva 23). Vuonna 2019 Vaasan kuntakonsernin vuosikate oli vertailukaupunkien joukossa sijalla 2. Kuntakonsernien vuosikate nousi Vaasan lisäksi viidessä kuntakonsernissa vuodesta 2019, joista suurin nousu on Vaasan jälkeen Kotkan kaupunkikonsernilla. Vaasan kaupunkikonsernin korkeasta vuosikatteesta kertoo se, että kun Kotkan vuosikate nousi 163 €/asukas, oli Vaasan nousu peräti 662 €/asukas.

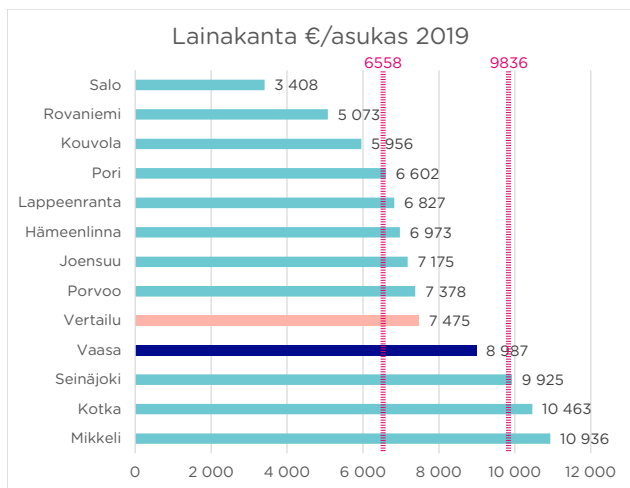

Kuva 24: Tulovero% 2019. Lähde: Tilastokeskus

Kunnan tuloveroprosentti on vähintään 1,0 prosenttiyksikköä korkeampi kuin kaikkien kuntien painotettu keskimääräinen tuloveroprosentti. Kuten kuvasta 24 havaitaan on Vaasan kaupungin tuloveroprosentti pienempi kuin kriisikuntakriteerin raja-arvo ja vertailukaupunkien verrattuna hyvällä tasolla. Vuoden 2019 laskennallinen kriisikuntakriteerin mukainen raja-arvo oli 20,89 %. Kriisikuntakriteerin raja-arvo ylittyi vuonna 2019 neljässä vertailukaupungissa.

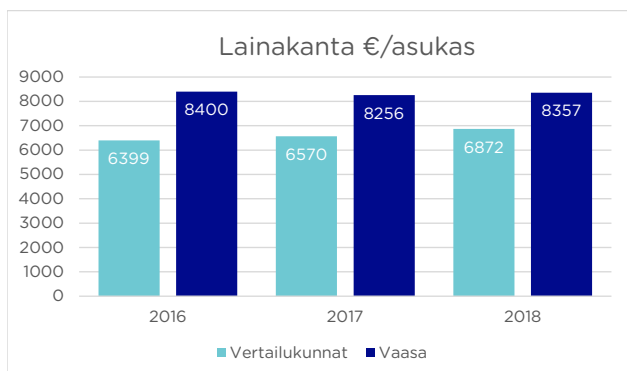
Vertailukaupunkien vuoden 2019 keskimääräinen tuloveroprosentti oli 20,69 %, kun se Vaasassa oli 20,5 %. Vuonna 2019 tuloveroprosentti oli aikaisempien vuosien tapaan Vaasaa pienempi Porvoossa (19,75 %) ja Porissa (20,25 %). Korkein verottaja oli Kotka, jossa veroprosentti on ollut useamman vuoden peräti 21,5 %. On huomattava, että Vaasan ja esimerkiksi Kotkan verotulokertymä vuodelta 2019 on lähes sama (yli 4 180 €/asukas), vaikka kunnallisessa tuloveroprosentissa on vuonna 2019 ollut vielä 1 prosenttiyksikön ero.

Vuodelle 2020 tuloveroprosenttia nostettiin useamassa kaupungissa kuin vielä vuodelle 2019. Vuodelle 2019 Vaasa ja Pori nostivat tuloveroprosenttia, kun vuodelle 2020 tuloveroprosentin nousu tapahtui Hämeenlinnassa, Kouvola, Mikkeli, Rovaniemi ja Vaasassa. Vertailukaupunkien keskimääräinen tuloveroprosentti vuonna 2020 on jo 20,96 %. Suurin korottaja on Mikkeli, joka nosti tuloveroprosenttiaan vuosien 2019 ja 2020 välillä peräti 1,5 prosenttiyksikköä. Mikkelin tuloveroprosentti (22 %) on samalla vertailuryhmän korkein vuonna 2020. Yksikään vertailukaupunki ei laskenut tuloveroprosenttiaan vuosille 2019 ja 2020.

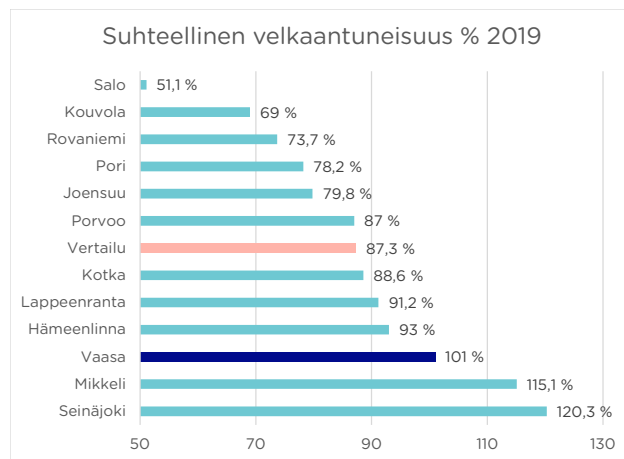
Kuva 25: Kuntakonsernin lainakanta €/asukas 2019. Lähde: kaupunkien konsernitilinpäätökset 2019

Asukasta kohden laskettu kuntakonsernin lainamäärä ylittää kaikkien kuntakonsernien keskimääräisen lainamäärän vähintään 50 prosentilla. Kuntaliiton mukaan kuntien lainakanta on kasvanut viime vuodelt vuosittain noin 1-2 miljardin euron vuosivauhdilla. Merkittävä osa kuntakonsernin lainasta muodostuu kuntakonserniin kuuluvissa yhtiöissä, jotka investoivat aktiivisesti toimialansa kehittämiseen sekä toiminnan kriittisiin tekijöihin. Vuonna 2019 Vaasan kaupunkikonsernin lainakanta kasvoi noin 7,8 % ja peruskaupungin peräti 9,2 %. Vielä vuonna 2018 Vaasan kaupunkikonsernin lainakanta kasvoi vain noin 1,2 %, kun peruskaupungin lainakantaa kyettiin jopa lyhentämään noin 2,7 %. Vaasan Kaupunkikonsernin lainakanta vuoden 2019 tilinpäätöksen jälkeen on 8 987 €/asukas ja peruskaupungin 4 069 €/asukas. On huomattava, että Vaasan kaupunkikonsernin lainakanta on 1 512 €/asukas ja peruskaupungin 174 €/asukas yli vertailukaupunkien keskimäärän.

Kuva 26: Kuntakonsernin lainakannan (€/asukas) kehitys 2016-2018. Lähde: Tilastokeskus

Vertailukaupunkien kuntakonsernien lainamäärä on ollut kasvussa koko valtuustokauden 2017-2021. Keskimäärin vertailukaupunkien kuntakonsernien lainamäärä kasvoi vuoden 2019 aikana peräti 8,7 %, kun kasvua vuoden 2018 aikana oli noin 2,0 %. Ainoa poikkeus vuonna 2019 oli Kotka, jossa kuntakonsernin lainakanta lyheni noin 72 €/asukas (-0,7 %). Kuten kuvasta 25 havaitaan, on Vaasa vertailukaupunkien joukossa heikoimmassa kolmanneksessa sijalla 9. Vaasan lainamäärän rajusta kasvusta huolimatta sijoitus vertailukaupunkien joukossa on pysynyt samana. Vuonna 2018 kuntakonsernin lainamäärän

Kuva 27: Suhteellinen velkaantuneisuus% 2019. Lähde: kaupunkien konsernitilinpäätökset 2019

kriisikuntakriteerin mukainen raja-arvo oli 9 836 €/asukas, joka tuolloin ylittyi vertailukaupungeista vain Kotkassa. Vuoden 2019 konsernitilinpäätöksiin perustuvaa raja-arvoa ei ole tarkasteluhetkellä saatavilla.

Kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus on vähintään 50 prosenttia. Suhteellinen velkaantuneisuus kertoo, kuinka paljon käyttötuloista tarvittaisiin vieraan pääoman maksuun. Kuntakonsernin tilanne on sitä parempi, mitä pienempi luku on. Kriisikunnassa suhteellinen velkaantuneisuus on vähintään 50 %.

Vaasan kaupunkikonsernin suhteellinen velkaantuminen on täyttänyt kriisikuntakriteerin mukaisen arvon viimeiset valtuustokaudet. Esimerkiksi vuonna 2015 taso oli 95 %, mutta tilinpäätöksien 2018 ja 2019 jälkeen Vaasan kuntakonsernin suhteellinen velkaantuminen on ollut jo yli 100 % tason. Toisin sanoen, kuntakonsernin käyttötulot eivät enää sellaisenaan riitä vieraan pääoman maksuun, mikäli lainakanta tulisi lyhennettäväksi tarkasteluhetkellä. Suhteellinen velkaantuminen on niin korkea, että vieraan pääoman lyhentäminen lyhyelläkään aikavälillä ei ole enää realistista, sillä esimerkiksi tehdyt investoinnit eivät ole vastaavana aikana realisoitavissa.

Suhteellinen velkaantuminen on korkeaa kaikissa vertailukaupungeissa. Vertailukaupunkien suhteellinen velkaantuminen oli vuonna 2019 keskimäärin yli 87 % tason. Suhteellisen velkaantumisen keskimäärä nousi vertailukaupungeissa 2,3 % -yksikköä vuodesta 2018. Ainostaan Salossa on ulkopuolisen pääoman käyttöä kyetty rajoittamaan lähelle asetettua raja-arvoa. Vaasa ylittää vertailukaupunkien keskimääräisen tason ja on tässäkin suhteessa vertailukaupunkien joukossa heikoimmassa kolmanneksessa. Vaasan sijoitus vuonna 2019 on edelleen laskenut vuodesta 2018 päättyen jo sijalle 10.

6.2. Talouden tasapainottaminen – ohjelma ja sen toteutuminen

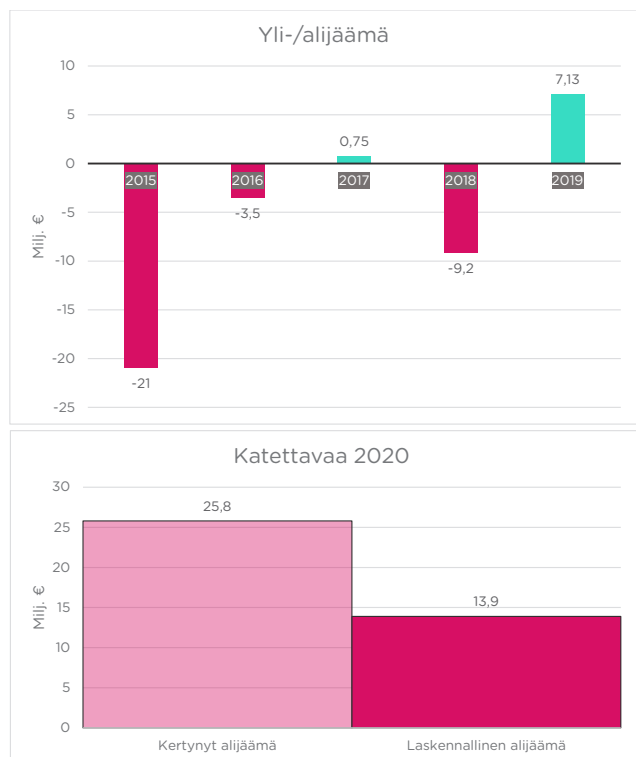
Tarkastuslautakunta on käsitellyt Vaasan kaupungin talouden tasapainottamista arviointikertomuksissaan vuosilta 2014-2018. Vuoden 2015 keväällä lautakunta totesi, että sillä ei ole käytössään sellaista suunnitelmaa, jolla vuoden 2014 aikana kertynyt alijäämä kyettäisiin suunnitelmallisesti kattamaan kuntalain edellyttämällä tavalla. Vuoden 2016 keväällä tarkastuslautakunta arvioi, että Vaasan kaupungin kuntalain mukainen talouden tasapainovaatimus on uhattuna. Vuoden 2017 keväällä tarkastuslautakunta arvioi tilanteen olevan hieman negatiivisempi kuin kaupunginhallituksen taloussuunnitelmassa vuosille 2017-2019 esitettiin. Vuoden 2018 arvioinnissa tarkastuslautakunta arvioi vuoden alun ennakkotietojen perusteella, että kaupungilla on mahdollisuudet alijäämän kattamiseen säädetyssä ajassa vuoteen 2020 mennessä. Vuoden 2019 keväällä tarkastuslautakunta totesi, että vuosille 2019 ja 2020 laskettavissa oleva ylijäämä ei riitä kattamaan kertynyttä ylijäämää vuoden 2020 loppuun mennessä.

Tarkasteluhetkellä tarkastuslautakunnalla on käytössään taloussuunnitelma vuosille 2020-2022, vuoden 2019 tilinpäätös, talouden tasapainotusohjelman toteumatiedot vuosilta 2016 ja 2019. Valitettavasti alustava ennuste vuoden 2020 toteumasta ei ole tarkasteluhetkellä realistinen Suomessa vallitsevasta poikkeustilasta johtuen. Poikkeustila johtuu Covid 19 -pandemiasta, jolla tulee olemaan Vaasan kaupungin alijäämän kattamisen osalta keskeinen rooli. Tarkasteluhetkellä poikkeustilan arvioidaan kasvattavan kuntien sosiaali- ja terveystoimen sekä laskevan verotuloja ja oman toiminnan tuottoja. Tarkasteluhetkellä arvio on, että poikkeusolot tulevat heikentämään kuntien taloutta vuonna 2020 noin 1,8 mrd. €.

Vuoden 2016 talousarviossa esitetyn talouden tasapainottamisohjelman säästövaikutukseksi arvioitiin 26,8 M€. Toimenpiteiltään ohjelman arvioitiin olevan etupainotteinen, jolloin vaikutukset olisivat olleet nähtävissä tarkastuslautakunnan saamien selvitysten mukaan pääosin vuoden 2017 ja 2018 tilinpäätöksien jälkeen. Tarkastuslautakunta arvioi vuoden 2016 toimintaa käsitelleessä arviointikertomuksessa, että vuoden 2016 lopulla talouden tasapainotusohjelmasta oli henkilöstösäästöt mukaan luettuna toteutunut 16,2 M€. Henkilöstösäästöt oli esitetty yhtenä keinona talouden tasapainottamiseksi, mutta niitä ei oltu sisällytetty tasapainottamisohjelman taloudellisiin laskelmiin. Koska vuosien 2017 ja 2018 tilinpäätöksissä ei raportoitu toimenpideohjelman yksilöityjä vaikutuksia, oli vuodesta 2016 toimeenpannun talouden tasapainottamisohjelman toimenpiteitä siten jäänyt tarkastuslautakunnan näkökulmasta raportoimatta ja toimeenpanematta tilikausilta 2017 ja 2018 yhteensä noin 10,6 M€. Tämän perusteella myöskään vuodesta 2016 vuoteen 2018 ulottunutta talouden tasapainottamisohjelman riittävyttä ei voitu tilinpäätöksen 2018 perusteella arvioida.

Vuoden 2019 tilinpäätöksessä kaupunginhallitus on sen sijaan raportoinut toimintavuoden aikaisesta talouden tasapainottamisohjelman toteutumisesta. Talouden tasapainottamissuunnitelma hyväksyttiin syksyllä 2019 ja sen oli tarkoitus ulottua vuoteen 2021. Vuodelle 2019 suunnitelluista 9,9 M€ säästöistä toteutui noin 8,2 M€. Talousarvio vuodelle 2020 sisältää talouden tasapainottamistoimenpiteitä noin 4,2 M€.

Vaasan kaupungin toimintavuoden 2019 tulos oli noin 5,6 M€ pienempi kuin talousarviossa 2019 oli arvioitu. Tilinpäätöksen 2019 jälkeen Vaasan kaupungin taseessa on kertynyttä alijäämää noin 25,8 M€. Vuonna 2015 voimaan astuneen kuntalain mukainen alijäämän kattamisvelvollisuus alkaa vuoden 2015 tilinpäätöksestä. Tämän jälkeen Vaasan tulos on ollut positiivinen vuosien 2017 ja 2019 tilinpäätöksissä. Mikäli alijäämä saadaan määräaikaan mennessä katetuksi, katkaisee se neljän vuoden alijäämän kattamiskauden ja uusi, mahdollinen, kattamiskausi alkaisi seuraavan kertyneen alijäämän syntyessä.

Kuva 28: Talouden tasapainottaminen, yli- / alijäämä, katettavaa

Kuvassa 28 on esitetty Vaasan kaupungin katettavan alijäämän taso kuntalain 110 § mukaisena vuoden 2019 tilinpäätöksen jälkeen. Kuten kuvasta 28 havaitaan, tulisi vuoden 2020 loppuun mennessä kattaa noin 25,8 M€ alijäämä. Kirjanpitolautakunnan kuntajaoston vuonna 2018 antaman ohjeen mukaan voidaan alijäämän kattamistarkoituksessa taseeseen kertyneet poistoerovaraukset sekä omat rahastot laskea kunnan hyväksi. Vaasan kaupungin tilinpäätöksen 2019 mukaan tällaisia eriä on yhteensä 11,9 M€.

Vaasan kaupungin voimassa olevan vuosien 2020-2022 taloussuunnitelman mukaan olisi kertynyttä alijäämää ollut vuoden 2019 jälkeen -17,5 M€ ja vuoden 2021 jälkeen 0,8 M€. Taloussuunnitelma vuosille 2020-2022 lähti vielä siitä perusolettamuksesta, että osa vuoden 2015 jälkeen kertyneestä alijäämästä voitaisiin kattaa myös vuonna 2021. Näin ei kuitenkaan ole, joten talousarvion 2020 riittävyyttä tulee arvioida sellaisenaan suhteessa kertyneeseen alijäämään (25,8 M€).

Vaasan kaupungin taloussuunnitelman 2020-2022 mukaan Vaasan kaupungin vuosikate tulisi vuoden 2020 lopulla olemaan 51,9 M€. Tämän perusteella vuoden 2020 ylijäämäksi syntyisi poistojen jälkeen noin 20,3 M€. Voimassa olevan talousarvion ja -suunnitelman 2020-2022 mukaan tulisi vuoden 2015 lopun jälkeen kertynyt alijäämä katetuksi määräaikaan, vuoteen 2020 mennessä, kun mukaan huomioidaan alijäämän kattamisessa huomioitavat laskennalliset erät. Vuoden 2019 tilinpäätöksen laskennallisten erien (11,9 M€) perusteella katettu, laskennallinen ylijäämä olisi tällöin noin 6,4 M€. Ilman kattamistarkoituksessa huomioitavia laskennallisia eriä vuoden 2020 jälkeen alijäämää olisi vielä noin 5,5 M€.

Vuoden 2020 talousarvion käyttösuunnitelman käsitelyn yhteydessä keväällä 2020 on kuitenkin havaittu, että alkuperäisen kaltaista talousarviota ei kyetä toteuttamaan. Kaupunginhallituksen käyttösuunnitelma perustuu sille oletukselle, että toimintatulot pysyisivät alkuperäisessä noin 194 M€ tasossa, mutta toimintamenot olisivat noin 7 M€ talousarviota enemmän (noin 586,5 M€). Toimintakatteeksi muodostuisi täten noin 392,5 M€. Verotuloja on myös käyttösuunnitelmassa hieman laskettu (noin 1,8 M€) 303 M€ tasoon. Lopulliseksi vuosikatteeksi muodostuisi siten noin 42,7 M€. Poistojen jälkeen tilikauden tulos olisi käyttösuunnitelman perusteella 11,5 M€, joka on 8,8 M€ syksyllä 2019 päätettyä talousarviota pienempi. Tämän perusteella ilman kattamistarkoituksessa

huomioitavia laskennallisia eriä katettavaa alijäämää jäisi vuoden 2020 jälkeen vielä 14,3 M€ ja laskennalliset erät huomioiden 2,4 M€.

Talouden tasapainon saavuttamista voidaan arvioida edellä esitettyjen perusteiden valossa ja maamme poikkeustila huomioiden ainoastaan suuntaa antavana. Vuoden 2019 tilinpäätöksen jälkeen kriittinen tekijä on tarkastuslautakunnan näkökulmasta Vaasan kaupungin tulojen riittävyys. Tilanne oli samoin vuonna 2018. Kuten tarkastuslautakunta vuoden 2019 keväällä arvioi, jäivät vuoden 2019 verotulot lopulta noin 11 M€ vuoden 2019 alkuperäisestä talousarviosta.

Vaasan kaupungin toimintatulot on vuoden 2020 talousarviossa arvioitu lähtökohtaisesti hyvin ja niin, että sillä tasolla ne olisivat voineet normaaliolosuhteissa toteutua. Sen sijaan verotulot on arvioitu vuoden 2020 talousarviossa noin 304,8 M€ tasoon ja käyttösuunnitelmassa 303 M€ tasoon, kun ne tilinpäätöksessä 2019 olivat noin 283 M€. Vuonna 2016 verotulokertymä on ollut vastaavassa tasossa kuin vuoden 2019 lopullinen kertymä, noin 284 M€.

Vuosille 2019 ja 2020 on Vaasan kaupungissa tehty kunnalliseen tuloveroprosenttiin 0,5 %-yksikön korotus. Vuodelle 2019 tehdystä korotuksesta huolimatta verotulot jäivät noin 11 M€ vuoden 2019 alkuperäisestä talousarviosta. Vastaavasti vuoden 2020 käyttösuunnitelma on 20 M€ korkeampi kuin vuoden 2019 tilinpäätös. Vuosittain tehtyjen veronkorotuksen arvioitu vaikutus verotuloihin on noin + 6 M€/vuosi. Tarkastuslautakunta toteaa toistamiseen, että verotulojen arvioinnissa ei ole taloussuunnitelmissa noudatettu varovaisuutta eikä alun perin laskettu verotulo ole huomioinut maamme talouden yleistä tilaa ja väestönkasvun hidasta kehitystä. Talouden tila on ollut taantuva jo ennen pandemiaa ja Vaasan kaupungin väestönkasvu on ollut alle 1 %.

Tarkastuslautakunta arvioi, että vuodelle 2020 suunnitellut verotulot olisivat vuosien 2015-2019 verotulon keskiarvon (noin 279 M€), vuoden 2019 tilinpäätöksen (283 M€) sekä vuodelle 2020 tehdyn veronkorotuksen perusteella lähtökohdiltaan noin 10-14,8 M€ liian positiiviset. Vuoden 2020 käyttösuunnitelman osalta verotulot olisivat ennen pandemiaa edelleen noin 8-12,8 M€ liian positiiviset. Tarkasteluhetkellä valtionosuudet on vuoden 2020 osalta arvioitu 120,4 M€ tasoon.

Vuoden 2020 vuosikatteen on arvioitu olevan kaupungin hallituksen käsittelemän käyttösuunnitelman mukaan olevan noin 42,7 M€. Tarkastuslautakunnan arviossa vuoden 2020 vuosikate asettuisi ennen pandemiaa noin 30-35 M€ tasoon, kun huomioidaan edellä esitetyt verotulot ja valtionosuudet. Poistotason pysyessä talousarvion mukaisena (31,3 M€) olisi tilikauden tulos ennen tilinpäätössiirtoja vuonna 2020 positiivinen, enimmillään noin viisi miljoonaa euroa. Tämä tarkastuslautakunnan vuodelta 2020 kertyväksi arvioima ylijäämä ei riittäisi kattamaan Vaasan kaupungin vuoden 2015 jälkeen kumuloitunutta alijäämää määrääjassa. Alijäämän kattamistarkoituksessa arvioitavat laskennalliset erät (+ 11,9 M€) huomioiden jäisi katettavaa alijäämää normaalioloissa tarkastuslautakunnan arvion mukaan vuoden 2020 jälkeen vielä 8,9 M€ - 13,9 M€.

Talouden tasapainottamista toteutettaessa on lisäksi huomioitava, että normaalioloissa Vaasan Sairaanhoidopiirin talousarvio vuodelle 2020 oli Vaasan osalta noin 99,3 M€ tasossa, kun se Vaasan kaupungin talousarviossa on 98,5 M€. Eroa on onneksi alle miljoona euroa, kun se vielä vuoden 2019 vastaavana aikana oli peräti noin 7 M€. Palvelujen ostojen osalta suunta on ollut viimeiset vuodet kasvava. Vuonna 2019 palvelujen ostot kasvoivat + 11,1 M€ (+ 4,7 %) ja vuonna 2018 + 13,3 M€ (+ 6,0 %). Ostopalveluiden kasvu on heikentänyt viimeiset kaksi vuotta kaupungin tulosta enemmän kuin laskeneista henkilöstökuluista oltaisiin hyödytty. Vuonna 2019 henkilöstökulujen alenema oli noin - 4,5 M€ (- 2,0 %) ja vuonna 2018 noin - 8,8 M€, (- 3,7 %). Edellä mainittuun muutokseen on vaikuttanut suurelta osin kaupungin eräiden tukipalveluiden

yhtiöittäminen 1.5.2018 alkaen. Tämän perusteella tukitoimintojen yhtiöittämisen perusteella tavoitellut taloudelliset hyödyt eivät ole vuosien 2018 ja 2019 aikana realisoituneet.

Tarkasteluhetkellä tarkastuslautakunnalla ei ole käytössään vahvistettua talouden tasapainottamissuunnitelmaa, jonka perusteella vuonna 2020 kyettäisiin kattamaan vuoden 2015 loppuun mennessä syntynyt ja tämän jälkeen kumuloitunut alijäämä. Pääasiallinen syy tarkasteluhetkellä on Covid 19 -pandemia, jonka on arvioitu sekä laskevan kaupungin verotuloja että toimintatuottoja ja nostavan erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon menoja. Tarkasteluhetkellä arvioidaan verotulojen laskevan noin 7-8 %. Tämän perusteella verotulot laskisivat kaupungin hallituksen käyttösuunnitelman tasosta noin 22 M€ (281 M€). Keskeistä on havaita, että tarkastuslautakunnan tarkastelussa vastaava verotulojen lasku merkitsisi sitä, että vuoden 2020 verotulot laskisivat vuoden 2018 tilinpäätöstä vastaavaan tasoon noin 270 M€:n. Vaasan kaupungissa aloitettiin keväällä 2020 YT-menettely sekä alijäämän kattamistarkoituksessa että pandemiaan liittyen.

Tarkasteluhetkellä ei ole kokonaisarviota siitä, kuinka paljon pandemian seurauksena toimintamenot tulevat nousemaan tai toimintatuotot laskemaan. Tarkastuslautakunnan pyynnöstä Vaasan kaupungin konsernihallinto on arvioinut, että henkilöstösäästöt voivat keväällä 2020 pandemiaan liittyvistä toimenpiteistä johtuen olla noin 1,3 M€. Mikäli keväällä 2020 aloitetut toimet toimintamenojen supistamiseksi kompensoisivat mahdollisen toimintatuottojen laskun, jäisi Vaasan kaupungin vuosikate tarkastuslautakunnan arvioimilla verotuloilla noin 10-15 M€ tasoon. Tämä tarkoittaisi sitä, että poistojen jälkeen vuoden 2020 tulos olisi noin 15-20 M€ negatiivinen ilman erityistä valtionavustusta. Tarkastuslautakunta arvioi, että ilman erityismenettelyä Vaasan kaupungin kumulatiivinen alijäämä olisi vuoden 2020 jälkeen kattamistarkoituksessa arvioitavat laskennalliset erät huomioiden siten vielä noin 28 M€ - 34 M€. Vuoden 2020 huhtikuun alussa maan hallitus on päättänyt yli miljardin euron tuesta kunnille, mutta sen kohdentumisesta esimerkiksi Vaasan kaupunkiin ei ole tietoa.

Vaasan kaupunkikonsernilla on kertynyt ylijäämää vuoden 2019 tilinpäätöksen jälkeen noin 159 M€ (+ 2 353 €/asukas). Kaupunkikonsernin tilikauden tulos vuodelta 2019 oli yli 560 €/asukas korkeampi kuin vertailukaupunkien keskimäärin.

Vaasan kaupungin vuoden 2019 tulos oli positiivinen. Vaikka taso oli yli 5 M€ alle vuodelle 2019 suunnitellun talousarvion, muodostui vuoden 2019 ylijäämäksi noin 7,1 M€. Tulosta on pidettävä hyvänä, sillä se on yli 290 €/asukas suurempi kuin vertailukaupunkien ja positiivinen, kun vertailukaupunkien tulokset vuodelta 2019 olivat joko 0 -tasossa tai negatiivisia.

Vuonna 2019 kriisikuntakriteereistä kuntakonsernin vuosikate, kunnan tuloveroprosentti ja kuntakonsernin lainakanta olivat raja-arvoja positiivisempia. Vaasan kaupunkikonsernin vuosikate oli + 1357 €/asukas ja se oli vertailukaupunkien joukossa toiseksi paras. Vaasan kaupungin tuloveroprosentti (20,5 %) oli alle 20,89 % raja-arvon ja siitä huolimatta Vaasa onnistui keräämään yli 150 €/asukas suuremmat verotulot kuin vertailukaupungit keskimäärin. Vuodelle 2019 tehdystä tulovero% nostosta huolimatta, lukeutui Vaasa edelleen vuonna 2019 vertailukaupunkien keveimmin verottavaan neljännekseen. Lainakannan vuoden 2018 raja-arvo oli 9 836 €/asukas, kun Vaasan kuntakonsernin vastaava luku vuonna 2019 oli 8 987 €/asukas.

Vuoden 2019 tilinpäätöksessä on raportoitu talouden tasapainottamissuunnitelman toteutumisesta. Vuonna 2018 näin ei tapahtunut.

Toimintavuoden 2019 ylijäämästä huolimatta on Vaasan kaupungin taseessa vuoden 2020 alussa noin 25,8 M€ alijäämä (-381 €/asukas). Vaasan kaupungin kertynyt alijäämä on vuoden 2020 alussa vertailukaupunkien 2. heikoin.

Kriisikuntakriteerien suhteellinen velkaantuneisuus on täyttänyt Vaasassa 50 % raja-arvon koko uuden strategiakauden. Vuonna 2019 Vaasan kuntakonsernin suhteellinen velkaantuneisuus kasvoi saavuttaen 101 tason %, joka on yli 13 %-yksikköä vertailukaupunkien keskiarvoa korkeampi. Vuoden 2019 jälkeen Vaasan kaupunkikonsernin suhteellinen velkaantuneisuus on vertailukaupunkien 3. heikoin.

Vaasan kaupunkikonsernin ja peruskaupungin lainakanta on lähtenyt uudelleen kasvuun vuonna 2019. Vuonna 2019 kaupunkikonsernin lainakanta kasvoi noin 7,8 % ja peruskaupungin noin 9,2 %. Kaupunkikonsernin ja peruskaupungin lainakanta on vertailukaupunkien 4. heikoin. Vaasan kaupunkikonsernin lainakanta on noin 1500 €/asukas ja peruskaupungin noin 170 €/asukas suurempi kuin vertailukaupunkien keskimäärin. Peruskaupungin lainakanta on saavuttanut jo 270 M€ tason. Vielä vuoden 2020 talousarvion hyväksymisen yhteydessä syksyllä 2019 tavoitteena oli, että peruskaupungin lainakanta asettuu noin 240-250 M€ tasoon.

Vuoden 2020 talousarvion verotulot on vuoden 2019 tapaan arvioitu varovaisuusperiaatteiden vastaisesti ennen vuoden 2020 keväällä alkanutta Covid 19 -pandemiaa. Vuosien 2015-2019 kertyneiden verotulojen perusteella on vuodelle 2020 määriteltä alkuperäinen verotulotaso edelleen noin 10 M€ liian suuri. Tarkastuslautakunnan arviossa huomioidaan vuodelle 2020 tehty 0,5 %-yksikön korotus tuloveroprosenttiin sekä talouden hidastunut kehitys ja Vaasan väestönkehitys.

Tarkastuslautakunnalla ei ole tarkasteluhetkellä käytössään vahvistettua talouden tasapainotusohjelmaa, jonka perusteella vuonna 2020 kyettäisiin kattamaan vuoden 2015 loppuun mennessä ja sen jälkeen kumuloitunut alijäämä yhteensä 25,8 M€. Alijäämän kattamistarkoituksessa laskettavat laskennalliset erät huomioiden katettavaa alijäämää ennen Covid 19 -pandemiaa on noin 13,9 M€.

Vaasan Kaupungin vuoden 2019 konsernitilinpäätös ei valmistunut kuntalaissa asetettuun määräaikaan mennessä. Konsernitilinpäätöksen valmistumisen myöhästyminen tapahtui toisen kerran kuluvalle valtuustokaudella.

Tarkastuslautakunta haluaa kiinnittää huomiota vuosina 2018-2019 nousuun lähteneisiin ulkoisten palveluiden ostoihin. Ulkoisten palveluiden oston ei tule kasvaa henkilöstösäästöjen ja yhtiöittämisten johdosta vaan kaupungin tekemän strategisen palveluihin kohdistuvan päätöksen johdosta.

Tarkastuslautakunta kiinnittää uudelleen huomiota peruskaupungin poistotason arviointiin. Vuosina 2013-2018 runsaiden investointien seurauksena on poistotason määrittely ollut talousarvioissa toteutuksia heikompaa. Huomionarvoista on, että vuoden 2019 tilinpäätöksessä poistotaso (28,8 M€) on noin 2,4 M€ alle vuoden 2019 talousarvion (31,2 M€). Vuosien 2013-2019 poistotason heilahtelut ovat heikentäneet kaupungin tulosta 17,4 M€. Poistoja ei tule käyttää hyväksi taloutta tasapainotettaessa.

Tarkastuslautakunta arvioi, että kuntalain mukainen talouden tasapainovaatimus ei tule vuonna 2020 loppuun mennessä toteumaan ilman erityismenettelyä. Tähän vaikuttaa ensisijaisesti vuodesta 2018 alkanut verotulojen heikkeneminen sekä vuoden 2020 keväällä alkanut Covid -19 pandemia. Tarkasteluhetkellä on arvioitu, että pandemia tulee laskemaan entisestään kaupungin verotuloja, mutta myös toimintatuottoja sekä nostamaan sosiaali- ja terveystoimen menoja. Mikäli keväällä 2020 aloitetut toimet toimintamenojen supistamiseksi kompensoisivat mahdollisen pandemian aiheuttaman toimintatuottojen laskun ja sosiaali- ja terveystoimen kasvun, jäisi Vaasan kaupungin vuosikate tarkastuslautakunnan laskemilla verotuloilla noin 10-15 M€ tasoon. Tällöin vuoden 2020 tulos olisi poistojen jälkeen 15-20 M€ negatiivinen. Ilman erityismenettelyä Vaasan kaupungin kumulatiivinen alijäämä olisi vuoden 2020 jälkeen kattamistarkoituksessa arvioitavat laskennalliset erät huomioiden siten vielä noin 28 M€ - 34 M€. Ilman Covid 19 - pandemiaa kertynyttä alijäämää olisi vuoden 2020 jälkeen ollut tarkastuslautakunnan arvion mukaan noin 9-14 M€.

7. Arviointikertomusten käsittely ja vaikuttavuus

Tarkastuslautakunta on vuosittain ilmoittanut valtuustolle ne arviointikertomuksissa olleet huomiot, jotka ovat johtaneet kaupungin hallinnossa toimenpiteisiin tai joiden osalta ei ole tehty mitään ja/tai riittäviä toimenpiteitä. Arviointikertomuksia on käsitelty vuosittain kaupunginvaltuuston kesäkuun kokouksessa samaan aikaan vastaavan vuoden tilinpäätöksen kanssa. Kaupunginhallituksen arviointikertomusten johdosta antamia selvityksiä ja ehdotuksia toimenpiteiksi on käsitelty kaupunginvaltuustossa saman toimintavuoden aikana.

Kaupunginhallituksen tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen 2018 perusteella laatimaa vastinetta on käsitelty asetettuun määräaikaan mennessä kaupunginvaltuustossa 7.10.2019 § 54. Valtuustokauden 2013 – 2016 arviointikertomusten vaikuttavuutta on käsitelty tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa vuodelta 2017.

ASIA	ARVIOINTI	TOTEUTETTU / ALOITETTU	EI TOTEUTETTU / EI ALOITETTU	HUOMAUTUS
Vaasan kaupungin strategia ja tavoitteiden arviointi	2017 2018	✗		Ks. 3. Vaasan kaupungin strategia ja tavoitteiden arviointi.
Alueen vetovoimaisuuden kehittäminen	2017 2018	✗	✗	Työllisyyden ja työttömyysasteen kehitys on ollut Vaasassa positiivisempi kuin Suomessa keskimäärin. Tästä huolimatta kaupungin omia tavoitteita ei ole vielä valtuustokaudella 2017-2021 saavutettu.
Edustuksellisen ja suoran demokratian vahvistaminen	2017	✗		Aluelautakunnan rooli on vahvistunut entisestään valtuustokauden 2017-2021 aikana. Yhdistystoiminnan kehittäminen on ollut jatkuvaa ja toimintaa tapahtuu kaupungin useilla sektoreilla. Talouden alijäämäisyys tulee heikentämään kehittämistä, ellei toimintaan varata erityistä kehittämisresurssia.
Väestön hyvinvointi	2018	✗	✗	TEA -mittareiden valossa erityisesti perusterveydenhuollon osalta on hyvinvoinnin edistäminen hidastunut. Asiaa heikentää myös liikuntaan ja kuntalaisten hyvinvointiin kohdistettavissa olevien resurssien supistuminen, joka osaltaan näkyy vastaavasti sekä perusterveydenhuollon että erityisterveydenhuollon kasvavina resurssitarpeina.
Vaasan kuntakonserni - Konsernijohtaminen ja -ohjaus	2017	✗	✗	Kaupunginhallituksen konsernijaosto on perustettu vuonna 2017. Konsernijaoston ja konsernijohtamisen tulee ensisijaisesti kehittää toimintaansa toimivaltansa puitteissa. Samoin tulee huomioida konsernijohtamisen mahdollisuudet ja kehittyvät esteet muuttuvassa ympäristössä.
Kokonaisrahoituksen tasapaino	2015 2016 2017 2018	✗	✗	Ks. 6. Talouden tasapaino.
Sisäisen valvonnan järjestäminen ja riskienhallinta	2017 2018	✗	✗	Kaupunkikonsernin tilintarkastaja valinnoissa on syytä noudattaa tarkastuslautakunnan antamia suosituksia.
Sopimusten hallinta ja ostopalvelusopimusten valvonta	2018	✗	✗	Vaasan kaupungin sopimusohje on suositusten mukaisesti hyväksytty kaupunginhallituksessa 2.12.2019 § 341. Varsinainen koko toiminnan kattava sopimustenhallintajärjestelmä kaupungista kuitenkin vielä puuttuu. Eräillä toimialoilla ostopalvelutoiminnan valvonta on hyvällä tasolla, joltain osin valvonta toteutuu ainoastaan tarveperusteisena eikä se ole lähtökohdiltaan ennaltaehkäisevää.